

AKTINES

ΕΤΟΣ 33ον

ΙΟΥΛ. - ΑΥΓΟΥΣΤ. - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

ΑΡΙΘ. 313

Ο ΑΙΩΝ ΤΗΣ ΑΝΗΣΥΧΙΑΣ

Δέν ἔχουμε καθόλου ἀνάγκη ἀπὸ τὸν W. H. Auden τὸν ποιητὴ νὰ μᾶς πῆ ὅτι ἡ ἐποχὴ μας θὰ μπορούσε θαυμάσια νὰ ὀνομασθῆ «ὁ αἰὼν τῆς ἀνησυχίας». Δέν ἔχουμε παρὰ νὰ κυττάσουμε τὰ πρόσωπα τῶν συνανθρώπων μας στὸ λεωφορεῖο, στὸν ὑπόγειο σιδηρόδρομο ἢ στὸ τραῖνο —καὶ πιθανῶς αὐτοὶ δέν ἔχουν παρὰ νὰ κυττάξουν τὰ δικά μας— γιὰ νὰ δοῦμε τὰ ἀναμφισβήτητα δείγματα τῆς νευρικῆς ἐντάσεως, καὶ συχνὰ τὸν ἐσωτερικὸ φόβο, ποῦ τόσο συχνὰ τὴν συνοδεύει. “Ἐνας τέτοιος φόβος, ἐὰν ἡ ζωὴ ἦταν εὐκόλη, μπορούσε νὰ ἔχη μείνει ἀλυσοδεμένος ὅπως τὰ λιοντάρια τοῦ Βιηγαν, ἀλλὰ ἡ νευρική ἐνταση ἔχει φθείρει τοὺς κρῖκους τῶν ἀλυσίδων καὶ τοὺς ἔχει κάνει τόσο λεπτούς, ποῦ πρῶτα ἕνα καὶ μετὰ ἄλλο λιοντάρι ἐλευθερώνεται γιὰ νὰ φέρῃ φόβο σὲ καταστάσεις ποῦ κανονικὰ εἶναι ἀμέριμες. “Ὅπου τὰ ἀνοιξιὰτικὰ ἀρνάκια τῆς χαρᾶς ἔπρεπε νὰ χοροπηδοῦν μὲ εὐτυχισμένη ἀφροντισιὰ στὴ λαμπρὴ λιακάδα, τὰ ἀπαίσια λιοντάρια τοῦ φόβου τριγυρνοῦν σ’ ἕνα διαρκές χειμωνιάτικο λυκόφως ἐρεθισμοῦ καὶ ἀνησυχίας. Τὸ λιοντάρι καὶ τὸ ἀρνάκι δέν πλαγιαίζουν ἀκόμη μαζί. Θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ὀνομάσουμε ἐποχὴ τῆς φαινοβαριτότης ἀν καὶ μερικοὶ τὰ κατὰφέρνουν μὲ ἀσπιρίνες. Πληροφοροῦμαι ὅτι ἡ ζωὴ στὸ Λονδίνο ἐν πολλοῖς προχωρεῖ κουτσάινοντας μὲ τὴν βοήθεια τοῦ λουμινάλ. Μία ἔκθεσις ἀναφέρει ὅτι σ’ ἕνα χρόνο στὴ Βρεταννίᾳ, καὶ ἐντὸς τοῦ προγράμματος Ἐθνικῆς Ὑγείας, ἐχορηγή-

θησαν διὰ συνταγῶν 67 ἑκατομμύρια ὑπνωτικὰ δισκία. Σ’ αὐτὰ δέν περιλαμβάνονται τὰ ἐπὶ πλέον ἑκατομμύρια ποῦ ἡγοράσθησαν ἰδιωτικῶς.

Τὰ αἷτια τῆς διαδεδομένης ἀνησυχίας δέν εἶναι μακρὰ διὰ νὰ ἀναζητηθοῦν, ἀν καὶ δέν ἔχει τόση σημασία νὰ ὑπογραμμίσῃ κανεὶς τὰ αἷτια ὅση νὰ βρῆ τὴν θεραπεία. Ἡ λόγῳ τοῦ πολέμου ἐντάσεις ἐνεργεῖ διὰ πολλῶν στοιχείων καὶ εὐρίσκει σωματικὴ ἔκφραση διὰ τὸν ἐπὶ πολὺ συγκρατημένο φόβο. Εἶναι πασίγνωστο γεγονός ὅτι, ἀν ἀπαιτηθῆ ἀπὸ τὸ πνεῦμα νὰ συγκρατήσῃ μὴ συγκίνηση ἐπὶ ἀόριστον χρόνον, θὰ ἀναγκάσῃ τὸ σῶμα νὰ ἀναλάβῃ τὸ φορτίον τοῦ ποῦ ἐκφράζεται σὲ σωματικὴ ἀδιαθεσία, εἰδικὰ ὅπου τὸ δεύτερο ἀνακουφίζει τὸ πρῶτο ἀπὸ ἕνα μέρος τοῦλάχιστον τῆς ἐντάσεώς του. “Ἐνας ψυχίατρος ποῦ ἐγνώρισα στὴν Ἀμερικὴ νομίζει ὅτι ἀκόμη καὶ μέχρι τὸ 1957 Βρεταννοὶ, ποῦ ἄντεξαν στοὺς βομβαρδισμούς, ἀκόμη θὰ πληρώνουν τὸ τίμημα τῆς ἐντάσεως τοῦ πολέμου μὲ σωματικὰς ἀσθένειες, καὶ πολλὲς περιπτώσεις ἀρθρίτιδος, ἀσθματος, ἔλκους στομάχου καὶ δωδεκαδακτύλου, ἐξανθήματος τοῦ δέρματος, στεφανιαίας θρομβώσεως κ.ο.κ., ἀν καὶ μόλις τώρα ἀναπτύσσονται, μποροῦν πιθανῶς ν’ ἀποδοθοῦν στὴν ἐνταση ἀπὸ τὸν πόλεμο. “Ἐτσι, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, μπορούμε νὰ ἐξηγήσουμε τὴν διαρκὴ κατάστασιν

κοπώσεως και τις ακοδιοθεσίες που κάνουν έναν άνθρωπο να παραδέχεται ότι «ποτέ πράγματι δεν αισθάνεται έντελως καλά», και από τις οποίες υποφέρουν τόσοι πολλοί.

Ένας άλλος παράγων που συμβάλει στην άνησυχία της εποχής είναι ο θόρυθος, διά τον οποίον θα μπορούσα να γράψω πολλά. Έπι παραδείγματι, ή ξερυνα έχει αποδειχθεί ότι, κι αν κανείς δεν άφυπνισθί από τον θόρυθο, ή παρουσία του προκαλεί μυϊκή ένταση και κόπωση άκόμη και κατά την διάρκεια του ύπνου και παράγει εις τό σώμα τις ίδιες τοξίνες κοπώσεως που θα έξουδετέρωνε ή ανάπαυσις αν ύπηρε ήσυχία. Ένας άμερικανός ξερευνητής ισχυρίζεται ότι, εάν κάποιος κοιμάται σ' ένα δωμάτιο κάτω από τά παράθυρα του οποίου κροταλίζει κάθε τόσο τό τράμ, έξτω κι αν ο κοιμώμενος δεν άφυπνισθί, υποβάλλεται σέ τόση μυϊκή κόπωση, μέσφ μη συνειδητής έντάσεως κάθε φορά που περνά τό τράμ, όση θα' παρήγετο εάν κρατούσε με τό χέρι του τεντωμένο ένα τοϋθλο κατά τό ίδιο χρονικό διάστημα.

Άκόμη και σέ ήσυχια μέρη στην έξοχή, όπου ήταν σύνθησις να εύρίσκη κανείς γαλήνη, τώρα τά διαπερνά ο θόρυθος.

«Η σιγή που είναι στον έναστρο ουρανό,

Ό ύπνος που εύρίσκηται ανάμεσα στους μοναχικούς λόφους» μπορεί τώρα να καταστρέφεται από τό άεριωθούμενο άεροπλάνο. Συντόμως δεν θα ύπάρξη καθόλου έκτασις σ' αυτά τά νησιά τόσο άπομονωμένη, ώστε ένα έλικόπτερο να μη μπορη να προσγειωθί ή να μη βγη πίσω από τά σπάργανα ένας επισκέπτης από τον Άρη.

Προσθέσατε στο θόρυθο τον έφιάλτη της κυκλοφορίας μέσα σέ συνωστισμένους δρόμους, τό κρέμασμα από τις χειρολαβές σέ τραίνα και λεωφορεία ύπερπλήρη, την ούρα είτε για διασκέδαση είτε για τροφή και τον πυρεττώδη ρυθμό της καθημερινής μας ζωής, και μάς άπομένει έλάχιστη δύναμη για να κρατήσουμε τά λιοντάρια του φόβου ά-

λυσοδεμένα στα μακρυνά σκοτεινά κελιά του πνεύματος.

Έν όλίγοις, συμβαίνουν ύπερβολικά πολλά. Έξαφισ, άναταραχή και θιασύνη, μολύνουν άκόμη και ήσυχια σπίτια. Η ταχύτης είναι ένας δαίμων που τον λατρεύουν πολλοί. Τό «ας κινούμεθα ταχέως» φαίνεται να είναι τό άνέκφραστο σύνθημα που διευθύνει χιλιάδες άνήσυχους ανθρώπους, μερικοί από τους οποίους σχεδιάζουν ήδη διαστρικά ταξείδια.

Έάν τό πνεύμα ειχε πλήρη άκεραιότητα και έσωτερική γαλήνη, κανείς από τους παράγοντες αυτούς δεν θα μπορούσε να του άφαιρέση την ειρήνη. Άλλά, όταν τό πνεύμα αισθάνεται —όπως συμβαίνει με τους περισσοτέρους— ένα έσωτερικό αίσθημα άνασφαλείας και άκαθόριστη άνησυχία, τότε οί παράγοντες αυτοί είναι άρκετοί για να παράγουν όλα τά συμπτώματα που περιέγραφα και που κλέπτουν την εύτυχία μας.

Η έπιστήμη που μπορούσε να συμβάλλη τόσο θαυμάσια στην εύημερία του ανθρώπου στέλνει στο τραπέζι του νοϋ ένα νέο πιάτο γεμάτο δύσπεπτο ύλικό, πριν άκόμη καταπιούμε τό τελευταίο σερβίρισμα. Η έπιστήμη της φυσικής, αν και έχει τεράστια εύρύνητις γνώσεις μας, έχει αυξήσει τον βαθμό του φόβου παρά της άνέσεως. Η έπιστήμη της ψυχολογίας, προς την οποίαν οί άνθρωποι ξεστράφησαν πεινασμένα, έχει άποδειχθί ότι μόνη της είναι άνίκανη. Έφ' όσον διαρκώς όλο και περισσότεροι άνθρωποι συμβουλευονται τον ψυχίατρο, είναι σημαντικό να δοϋμε τί προσφέρει και τί δεν προσφέρει ή ψυχολογία. Άποκαλύπτει τον τρόπο κατά τον οποίον λειτουργεί τό πνεύμα, αλλά αυτό δεν άρκεί. Η ψυχιατρική άγωγή, κατά τη γνώμη μου, έχει τέσσαρα στάδια, αν και μερικές φορές, όπως οί ποινές φυλακίσεως, τρέχουν συγχρόνως και κάνουν την θεραπεία να φαίνεται άπλούστερη από ό,τι συχνά είναι: α) Ό άσθενής λείει την ιστορία

του. β) Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ψυχιάτρου του διὰ τῆς ἔρμηνείας τῶν ὀνείρων καὶ τῶν μὴ συνειδητῶν λειτουργιῶν καὶ ἐντὸς τοῦ μέσου τῆς σχέσεως μεταβιβάσεως μεταξύ ψυχιάτρου καὶ ἀσθενούς, ὁ ἀσθενὴς ἐμβαθύνει εἰς τὴν κατάστασίν του. γ) Ὁ ἀσθενὴς ξαναζῆ συγκινησιακὰ προηγούμενες τραυματικὲς ἐμπειρίες οἱ ὁποῖες καθώρισαν τὸ ἐσφαλμένο του μοντέλο συμπεριφορᾶς καὶ βλέπει τὴν ἀνάγκη νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ αὐτοῦ τοῦ μοντέλου καὶ νὰ ἀντιδρᾷ διαφορετικὰ στὶς πιέσεις τῆς ζωῆς. δ) Ὁ ἀσθενὴς ἀρχίζει ν' ἀντιδρᾷ στὶς καταστάσεις του κατὰ ἕνα νέο, δημιουργικὸ καὶ θετικὸ τρόπο πού βασίζεται ἐπὶ τὴν νέα του ἐπίγνωση.

Ἄλλοιόμονον, ἀκριβῶς στὸ τέταρτο στάδιο ὁ ἀσθενὴς τόσο συχνὰ πέφτει, προσκόποντας στὶς ἀπαιτήσεις, πού τοῦ ἐτέθησαν. «Φοβᾶται ν' ἀπαγκιστρωθῆ». Εἶναι θραδὺς εἰς τὸ ν' ἀντιδράσῃ κατὰ καινούργιους τρόπους. Οἱ παλαιοὶ τρόποι εἶναι σὰν τοὺς παλαιοὺς φίλους πού φέρουν θαρῶς τὴν ἐγκατάλειψή τους, καὶ ὅσο πιὸ ἡλικιωμένος ὁ ἀσθενὴς, τόσο μεγαλύτερη ἢ δυσκολία. Πόσο ἀργά, γερασμένοι σκύλοι, μαθαίνουν καινούργια τρῖκ! Μὲ μεγάλη δυσκολία τὸ τράμ θγαίνει ἀπὸ τὶς γραμμὲς του γιὰ νὰ γίνη λεωφορεῖο, μὲ ὅλη τὴν ἐλευθερία ἑνὸς λεωφορείου. Ἄκριβῶς τὸ τέταρτο στάδιο πρέπει νὰ προσέχουμε, ὅταν ὑφιστάμεθα ψυχιατρικὴ ἀγωγή. Πρέπει νὰ ἐνεργοῦμε ἐπὶ τῆ θάσει τῶν νέων ἐπιγνώσεων πού ἔχουμε κερδίσει.

Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἰατρικῆς παρατείνει τὴ ζωὴ μας μέχρι σημείου ὥστε νὰ διερωτώμεθα ἐάν αὐτὸ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου καλὸ. Πολλοὶ ἡλικιωμένοι εὐχονται νὰ εἶχαν πεθάνει καὶ ζοῦν σ' ἕνα διαρκῆ φόβο μήπως γίνουν ἄχρηστοι καὶ θαρατεοί. Αὐτοὶ πού τοὺς φροντίζουν πρέπει ν' ἀντιληφθοῦν πόσο εὐαίσθητοι εἶναι.

Ὅσο γιὰ τὶς πολιτικὲς μεταβολές, μάταια προσθλέπουμε σ' αὐτές. Ὅπως εἶπε μὲ πνεῦμα ὁ Studlert Kennedy: «Σὲ κάθε ἐκλογὴ θγαζομε μιά ὁμάδα ἀμαρτωλῶν καὶ θάζομε μιάν ἄλλην ὁμάδα ἀμαρτωλῶν», ἀλλά, ἂν καὶ

ἀλλάζομε τοὺς ἡθοποιοὺς, τὸ δράμα ἐπὶ τὴν πολιτικὴ σκηνὴ συνεχίζεται καὶ ἡ ὑπόθεσις —κάποιοι σχεδὸν εἶπε ἡ συνωμοσία— μένει ἡ ἴδια. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀνησυχίας θασιλεύει κι ἐδῶ καὶ τόσο συχνά ἢ πολιτικὴ σκοπιμότης ἀντικαθιστᾷ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ εἶναι εἰλικρινὴς ἡγεσία πρὸς ἕναν σκοπὸ πού ἀξίζει. Στὸ ἐξωτερικὸ ἢ ἀνησυχία ἐμφανίζεται ἀκόμη μεγαλύτερη.

Προσθέσατε σ' ὅλα αὐτὰ τὴν ἀκαθόριστη ἀπειλὴ ἑνὸς νέου παγκοσμίου πολέμου διεξαγομένου, ὅλοι τὸ φαντάζονται, μὲ ἀπιστεύτως τρομακτικὰ ὄπλα ἀτομικοῦ σχεδίου, καὶ δὲν ἐκπλήσεται κανεὶς γιὰ τὴν αὐξηση τῆς ἀνησυχίας μεταξύ μας.

Πληροφοροῦμαι ὅτι στὶς Η.Π.Α. ἕνας στοὺς δώδεκα περνᾷ κάποιον χρονικὸ διάστημα τῆς ζωῆς του σὲ ψυχιατρικὸ νοσοκομεῖο. Σὲ μία πολιτεία ἐξακόσιοι φρενοβλαβεῖς εἰσάγονται σὲ νοσοκομεῖο κάθε χρόνο. Σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη χώρα τῶν ἑκατὸν ἐξήντα ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, πάνω ἀπὸ μισὸ ἑκατομμύριο μπορεῖ νὰ εὑρεθοῦν στὰ ψυχιατρικὰ νοσοκομεῖα τῆς. Στὴ χώρα μας οἱ ἀριθμοὶ εἶναι μικρότεροι, ἀλλὰ ἀρκετὰ ὑψηλοὶ γιὰ νὰ προκαλέσουν ἀνησυχία.

Δὲν εἶναι ἐκπληκτικὸ λοιπὸν πού στὶς ψυχὲς πάρα πολλῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει ἢ ἐπιθυμία φυγῆς, συνοδευομένη μὲ τὸ φόβο μήπως θεωρηθοῦν φυγόπονοι. Ἐπιθυμία καὶ φόβος ἐπὶ τὴν ἴδια ψυχῇ σημαίνουν ἀνησυχία, καὶ ἡ ἀνησυχία μᾶς κάνει νὰ θέλομε νὰ ξεφύγομε. Εἶναι φυσικὰ νόμιμο νὰ δραπετεύομε ἐπὶ φύση, ἐπὶ μουσικῇ, ἐπὶ τέχνῃ, ἐπὶ σπῶρ, ἐπὶ φιλμ, ἐπὶ δράμα καὶ ἐπὶ χόμπυ, ἀλλὰ ἐάν αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ὀδηγοῦν πέρα ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὅπως παραδείγματος χάρι, ἢ φύσις, ἢ μουσικὴ καὶ ἢ τέχνη μποροῦν, πρέπει νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι αὐτὰ εἶναι παυσιπὸνα γιὰ τὴν ἀνησυχία καὶ ὄχι θεραπεία.

Μερικοὶ θὰ ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν, ἂν μποροῦσαν, σὲ ὅ,τι ὀνομάζουν ἀπλούστερες ἐποχές. Ὁ Γκάντι ἔπεισε τοὺς

όπαδούς του να κάψουν τὰ βιομηχανοποιήτα ύφάσματα καὶ νὰ στραφοῦν ἐκ νέου στὸν κλωστικὸ τροχὸ τῶν προηγούμενων ἐποχῶν. Ἄλλά, ἀλλοίμονον, δὲν μποροῦμε νὰ ὀπισθοχωρήσουμε στὸ παρελθόν, οὔτε θὰ ἐλύετο τὸ πρόβλημα τῆς ἀνησυχίας ἂν μπορούσαμε. Πράγματι μερικοὶ θὰ ἔκαναν φασαρία καὶ θὰ ἐθύμωναν γιὰ νὰ προλάβουν τὴν ταχυδρομικὴ ἀμαξα τόσο πολὺ ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἀεροπλάνο καί, ἂν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παράγοντες ποὺ ἔχουμε σκεφθῆ συντελοῦν στὴν ἀνησυχία, ἡ ἀπουσία τους δὲν ἐγγυᾶται ψυχικὴ εἰρήνη.

Ἡ θρησκεία πρέπει νὰ βοηθήσῃ καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία πρέπει εἰδικὰ νὰ βοηθήσῃ. Οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνονται ὅτι, καὶ διερωτῶνται γιατί, δὲν βοηθᾶ περισσότερο. Μῆρος τῆς ἀληθείας εἶναι ὅτι ἡ θρησκεία δὲν εἶναι μαγεία, ἂν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπίμονα εὔχονται νὰ ἦταν καὶ συμπεριφέρονται σὰν νὰ ἦταν προσευχόμενοι, ἐπὶ παραδείγματι νὰ συμβοῦν μερικὰ πράγματα, χωρὶς καμμία εἰλικρινῆ προσπάθεια νὰ δημιουργήσουν τίς μόνες προϋποθέσεις ὑπὸ τίς ὁποῖες ἡ προσευχὴ τους μπορεῖ νὰ τύχῃ ἀπαντήσεως. Δὲν πρέπει μόνον νὰ προσευχώμεθα νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀνησυχία ἀλλὰ νὰ προσπαθοῦμε νὰ καταλάβουμε καὶ νὰ ἐκριζώσουμε τὴν αἰτία τῆς. Ὁ σκοπὸς τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ ἐνότις μὲ τὸν Θεὸ καὶ ὄχι ἀπλῶς ἡ ἀνάκτησις τῆς υγείας. Ἡ προσευχὴ ὑποβαθμίζεται ἐάν, ἀφοῦ ἡ ἰατρικὴ, ἡ χειρουργικὴ καὶ ἡ ψυχολογία ἀποτύχουν, κάνουμε αὐτὸ πὸ κάποιος μοῦ περιέγραψε κάποτε «δοκίμασε καὶ λίγη προσευχή».

Ὁ λόγος ποὺ ἡ θρησκεία δὲν μᾶς βοηθᾶ περισσότερο, εἶναι ἐν μέρει ὅτι ὑπάρχει ἓνα ὑπερβολικὰ μεγάλο χάσμα μεταξύ τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν, ποὺ θεωρητικὰ ἀποδεχόμεθα, καὶ τῶν ἀληθειῶν σύμφωνα μὲ τίς ὁποῖες ζοῦμε πράγματι. Εἶναι ἄλλο πρᾶγμα νὰ καθίσῃς στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ ψάλλῃς ὕμνους γιὰ τὴν πίστη καὶ ἀληθινὰ ἄλλο πρᾶγμα νὰ ζῆς σὰν νὰ ἐμπιστεύεσαι πράγματι στὸ Θεό. Ἡ πραγματικὴ πίστις ἀποτελεῖ πράγματι πρόκληση γιὰ

τὴν ἀνησυχία. Φοβοῦμαι ὅτι εἶναι ἀληθινὸ νὰ πῶ ὅτι, ἐν ὄσῳ ὑπάρχει ἓνα τέτοιο εὐρὺ χάσμα μεταξύ τῶν ἀληθειῶν ποὺ οἱ ἄνθρωποι λένε ὅτι πιστεύουν, καὶ τῶν ἀληθειῶν ὅπου βασίζονται, δὲν ἔχει καὶ πολλὴ σημασία ποῖα θρησκεία ὁμολογεῖ κανεὶς. Πόσους γνωρίζουμε νὰ κατέχουν πράγματι τὴν εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ; Πόσοι ἀπὸ τίς χιλιάδες ποὺ κάθε Κυριακὴ ψάλλουν ὕμνους ἐμπιστοσύνης στὸ Θεὸ εὐρίσκουν ὅτι ἔχουν μάθει τὸ μυστικὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι συνεπῶς ποτὲ δὲν πανικοβάλλονται, ἢ ὅπως κοινῶς λέμε «δὲν φουντώνουν» στὸ γραφεῖο, στὸ σπιτί καὶ ἀκόμη ὅταν τὰ πράγματα ἔρχονται ἀνάποδα; Εἰλικρινεῖς ἄνθρωποι ἀντιλαμβάνονται ὅτι, ἂν καὶ ψάλλουν γιὰ τὴν εἰρήνη, δὲν ἐργάστηκαν στὸν ἑαυτὸν τους ποτὲ ἀρκετὰ σκληρὰ διὰ νὰ δημιουργήσουν τίς μόνες προϋποθέσεις, ὑπὸ τίς ὁποῖες μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀπολαύσῃ τὴν εἰρήνη τοῦ πνεύματος. Ποτὲ δὲν ἀνεκάλυψαν μὲσῶ τῆς θρησκείας ἢ ἄλλοῦ τὴν ἐμπειρία γιὰ τὴν ὁποῖα μερικοὶ ἄνθρωποι μποροῦν νὰ ὀμιλοῦν μὲ ἐνθουσιασμό. Συνεπῶς ἂς σκύψουμε μπροστὰ στὸ Χριστὸ πολὺ ταπεινὰ καὶ ἂς ζητήσουμε νὰ μᾶς δείξῃ τὸ δρόμο.

«Πὲς τὸ μυστικὸ Σου· βοήθησέ με
νὰ βαστάσω
τὴν ἔνταση τοῦ μόχθου, τὴ φθορὰ
τῆς φροντίδος».

Εἶναι σαφές ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εὐρίσκει τὴν ἐσωτερικὴ Του εἰρήνη στὸ περιβάλλον Του. Σὰν θρέφος στὰ χέρια τῆς μητέρας Του εἶχε χωρὶς ἄλλο τὴ σιγουριά ποὺ δικαιοῦται κάθε μωρό. Ἄλλά ὡς Νέον, οἱ οἰκείοι του σαφῶς τὸν παρεξηγοῦσαν. Σὲ κάποιον σημεῖο ἄφησαν νὰ φανῆ καθαρά ὅτι τὸν θεωροῦσαν ὅτι «ἐξέστη». «Ὅταν ἐκάλεσε μαζὶ Του τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους Του αὐτοὶ δὲν ἦσαν οἱ καλοὶ, ἡσυχοὶ ἄνθρωποι μὲ τοὺς ὁποῖους μποροῦσε κανεὶς νὰ ζῆσῃ. Δύο ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μᾶς φαίνονται ἀρκετὰ λεπτοὶ ὠνομάζοντο «υἱοὶ τῆς θροντῆς». Φαίνεται ὅτι ὄλοι ἐμάλωσαν γιὰ πρωτοκαθεδρία. Ὅλοι

παρεξήγησαν τὶς προθέσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅλοι Τὸν ἐγκατέλειψαν ὅταν τοὺς ἐχρειάζετο πιὸ πολὺ. Πέθανε σχεδὸν μόνος, ἢ ὑπόθεσις Του χαμένη, οἱ ὅπαδοί Του διασκορπισμένοι, τὸ σῶμα Του βασανισμένο, τὸ πνεῦμα Του, μόλις πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό Του, στὴν ἀγωνία τῆς ἐγκαταλείψεως ποὺ αἰσθανόταν. Ἐν τούτοις, ἴσως στὰ τελευταῖα Του λόγια μᾶς ἔδωσε τὸ μυστικὸ μῖα δλόκληρης ζωῆς: «Πάτερ, εἰς χεῖράς Σου παρατίθεμαι τὸ πνευμά μου».

Ἔτσι, ἂν καὶ ἡ σοβαρὴ ἀνησυχία μπορεῖ νὰ χρειάζεται τὴν βοήθεια ψυχιάτρου, διότι ἐκπηγάζει ἀπὸ τὰ μὴ συνειδητὰ στρώματα τοῦ πνεύματος, διὰ τοὺς περισσοτέρους μας ὑπάρχει πραγματικὴ βοήθεια στὴν χριστιανικὴ θρησκεία. Σκεφθῆτε τοὺς ἐξῆς τέσσαρας παράγοντας:

1. Ὁ Ἰησοῦς ἀπέβλεπε μακρὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν Του στὸ Θεό. Ἄκόμη καὶ στὴν ἀγωνία Του αὐτὸ ἔκανε καὶ ἀποκαλοῦσε τὸ Θεό «Πατέρα», τότε ποὺ ἐφαίνετο ὡς ἕαν ἕνας παντοδύναμος Πατέρας, θὰ μποροῦσε νὰ Τὸν εἶχε ὀδηγήσει σ' ἕνα δρόμο μὲ πολὺ ὀλιγώτερη ἀγωνία. Σὲ πολὺ ὀλιγώτερο τραγικὲς περιστάσεις, στὴν ἔξαψη καὶ στὴν ἀναταραχὴ αὐτῆς τῆς ἀνήσυχης ἐποχῆς πρέπει συνεχῶς νὰ ὑπάρχουν γιὰ μᾶς περιπτώσεις, ὅπου θὰ ἀτενίζουμε τὸν Θεό, θὰ Τὸν σκεπτόμαστε καὶ θὰ προσπαθοῦμε νὰ ἀναπαύσουμε τὶς ἀνήσυχες ἀπὸ τὸν φόβο ψυχῆς μας στὸ δικό Του μεγαλεῖο καὶ στὴ δική Του εἰρήνη. Ὁ Emerson δὲν ἦταν ποῦ, ὀρμῶντας ἔξω ἀπὸ τὴν συνεδρίαση κάποιος ἐπιτροπῆς, ὅπου τὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἡ διανοητικὴ προσπάθεια ἐμαίνοντο, ἐνῶ ἀκόμη ἦταν ξαναμμένος καὶ ἄγριος, ἄκουσε τ' ἀστέρια νὰ τοῦ λένε: «Γιὰτί τόσο ξαναμμένος, μικρὲ ἄνθρωπε;» Ὅσο θαυμαστά τὰ σιωπηλὰ ἀστέρια, στὸ μεγαλεῖο τους καὶ στὴν ἀπόμακρη ὁμορφιά τους, κατασιγάζουν τὰ πνεύματά μας, σὰν νὰ λέγουν πράγματι: «ὁ Θεὸς εἶναι ἀρκετὰ μεγάλος γιὰ νὰ σὲ φροντίσει» καὶ «τίποτε ἀπὸ ὅ,τι σὲ στενοχωρεῖ δὲν εἶναι τόσο σπουδαῖο ὅσο φαίνεται».

Ἡ πάλι, ὅταν στρέφεις τὰ μάτια σου

ἀπὸ τὸν ἀπέραντο οὐρανὸ στὸ πιὸ μικροσκοπικὸ ἄνθος, μπορεῖ νὰ εὔρης τὴν ἀνησυχία σου κατασιγασμένη. Ἔχεις ποτὲ σταματήσει καὶ κυττάξει τὸ ἡράνθεμο; Ἐκανα αὐτὴ τὴν ἐρώτηση σὲ μιὰ φίλη τελευταῖα καὶ αὐτὴ εἶπε: «Ναί, ὑπάρχουν μερικὰ στὸ ἀνάχωμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς —νομίζω τοῦλάχιστον ὅτι ἦσαν ἡράνθεμα». Πιθανῶς τὰ προσπέρασε μὲ ἐξήντα μίλια περίπου τὴν ὥρα! Δὲν ἐννοῶ αὐτὸ τὸ εἶδος κυττάγματος. Οὔτε ἐννοῶ αὐτὸ ποὺ ἕνας ἐπιστήμων λέει γιὰ τὸ ἡράνθεμο. Μοῦ λέγουν ὅτι εἶναι «δικοτυλῆδον μὲ στεφάνη μονοπέταλλον πέντε λοβῶν καὶ κεντρικὸ σχηματισμὸ πλακούντος». Προτιμῶ τὸν Τένυσσον:

Λουλοῦδι στὸν γεμᾶτο ρωγμὲς τοῖχο,
Σὲ θγάζω ἀπὸ τὶς χαραμάδες,
Σὲ κρατῶ ἐδῶ, ὀλόκληρο, μὲ τὴ ρίζα,
στο χέρι μου,
Μικρὸ λουλοῦδι —μὰ ἂν μποροῦσα νὰ
καταλάβω
Τί εἶσαι, ὀλόκληρο μὲ τὴ ρίζα, κι ὅλα
συνολικά,
Θὰ ἦξερα τί εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Νὰ κυττάξεις στὸ πρόσωπο ἐνὸς ἡράνθεμου καὶ νὰ τὸ σκέπτεσαι σημαίνει νὰ καταλαβαίνεις γιατί ὁ Ἰησοῦς ἐμίλησε ὅπως ἐμίλησε γιὰ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ κρῖνα. Ἡ γαλήνια ἐνατένιση τοῦ Θεοῦ μέσα στὴ φύση, εἶναι ἐπίπληξη καὶ θεραπεία στὴν ἀνήσυχη ἐποχὴ μας. «Μὴν ἀνησυχῆτε» λέει ὁ Ἰησοῦς, «καταμάθετε τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ...».

Ἐὰν δὲν μποροῦμε νὰ πλησιάζουμε τὴ φύση, μποροῦμε νὰ ἐνατενίζουμε τὸν Θεὸν εἰς τὸν Λόγον Του. Θὰ ἦταν καλὸ γιὰ μερικοὺς ἀπὸ ἐμᾶς νὰ γράψουμε μερικὲς προτάσεις ἀπὸ τὴν Γραφή σ' ἕνα χαρτόνι καὶ νὰ τὸ θάλομε κοντὰ στὸν καθρέπτη μας, οὕτως ὥστε, ὅταν ντυνώμαστε τὸ πρωτὶ, ὁ νοῦς μας νὰ μπορῆ νὰ μελετᾷ τὰ θέματα ποὺ ὑπονοοῦν:

«Τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν»

«Ἐβασίλευσε Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ»

«Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν»

«...καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται»

«Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Τὸ μήνυμα τοῦ Χριστοῦ σὲ μιὰ ἐποχὴ ἀνησυχίας ἀσφαλῶς περιέχει αὐτὴ τὴν ὁδηγία. Καὶ ὁ ἴδιος δὲν εἶχε καμμιά κίβδηλη ἀσφάλεια χρημάτων, κανένα εἶδος αὐτοσεβασμοῦ ποῦ νὰ εἶχε ἀνάγκη νὰ στηριχθῆ ἀπὸ τὸν ἔπαινο κάποιου ἄλλου. (Ἡ ἀνησυχία τόσο συχνὰ γεννᾶται ἀπὸ μιὰ προσβολὴ ποῦ ὑπέστη ἡ αὐτοεκτίμησή μας). Αὐτὸς ἀπέβλεπε εἰς τὸν Θεὸν καὶ μᾶς λέει κάτι σὰν αὐτό: «Ὁ Πατέρας σας γνωρίζει. Καταλαβαίνει καὶ προνοεῖ. Ἔχει ἀναλάβει τὴν κατάστασή σας. Θὰ σᾶς πῆ τί νὰ κάνετε. Εἶναι ὁ Κύριος τῆς ἱστορίας, ὁ Δεσπότης ὄλων αὐτῶν ποῦ ὀνομάζουμε τύχη, αὐτὸς ποῦ βλέπει ὄλες τὶς ἀμαρτίες μας, τὶς ἀποτυχίες μας καὶ τὶς θλίψεις μας μέσα στὰ ἀφθάρτα σχέδιά Του, καὶ Αὐτὸς εἶναι ὁ νικητὴς τοῦ θανάτου».

2. "Ὅταν πολεμᾶτε τὴν ἀνησυχία σκεφθῆτε τὴν ἀξία τῆς εὐγνωμοσύνης. Εἶμαι θέβαιος ὅτι εἶναι μέρος ἀπὸ τὸ μήνυμα τοῦ Χριστοῦ. Σημειώσατε πόσο ὁ ἴδιος εὐχαριστοῦσε τὸν Θεὸ ὅστις στιγμὲς ποῦ πρέπει νὰ ὀνομάσουμε ἀνήσυχες. Ἔλεγε: «Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι εἰσήκουσάς μου». Πόσο θαθεῖα ἐκφρασις! Κάνει μιὰ πράξη εὐχαριστίας γιὰ τὸ παρελθὸν τὴν στιγμή ποῦ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξοστρακίσῃ ἀπὸ τὸ πνεῦμα Του κάθε ἀμφιβολία καὶ φόβο γιὰ τὸ μέλλον. Θὰ τὴν ἔλεγε κανεὶς εὐγνώμονα ἐπιθεβαίωση.

Εἶναι καλο πρᾶγμα νὰ ἀρχίζῃ κανεὶς κάθε ἡμέρα εὐχαριστῶντας τὸν Θεὸ γιὰ τὶς πολλὰς Του εὐλογίας. Θὰ μπορούσε καμμιά πράξη νὰ ἔχῃ περισσότερες πιθανότητες νὰ διαλύσῃ τὰ αἰσθήματα ἀνησυχίας, ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιθεβαίωση κανεὶς μὲ εὐγνωμοσύνη ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε στὸ παρελθὸν γι' αὐτόν; Διότι, σαφῶς, ὁ Θεὸς δὲν ἄλλαξε, καὶ ἔτσι ἀντιμετωπίζουμε τὸ παρὸν καὶ ἀντικρύζουμε τὸ

μέλλον. πεπεισμένοι ὅτι Αὐτὸς ποῦ ἐμερίμνησε γιὰ μᾶς κατὰ τὸ παρελθὸν θὰ σταθῆ πλησίον μας καὶ τώρα.

«Ἡ ἀγάπη Του στὸ παρελθὸν

Δὲν μ' ἀφήνει νὰ σκεφθῶ

“Ὅτι θὰ μ' ἐγκαταλείψῃ στὸ τέλος

Νὰ θυθισθῶ στὴ στενοχώρια

Καὶ κάθε Ἐβενέξερ ποῦ ἀναθεωρῶ

Ἐπιθεβαίωει τὴν εὐαρέσκειά Του νὰ

μὲ βοηθήσῃ σ' ὄλα».

Ὁ δρ. Norman Vincent Peale στὴ Νέα Ὑόρκη ἐπῆρε ἕνα γράμμα ἀπὸ μιὰ γυναίκα ποῦ προσπαθοῦσε νὰ βοηθήσῃ, τῆς ὁποίας ἡ καρδιά ἦταν γεμάτη ἀπὸ φόβο καὶ στενοχώρια καὶ γιὰ τὴν ὁποία λέει: «Ἡ ζωὴ τῆς ἦταν ἕνα παθητικὸ μίγμα δυσαρρεσκείας, φόβου, μίσους καὶ δυστυχίας». Ἐγραφε ὡς ἐξῆς: «Ἡ πιὸ μεγάλη μου πρόοδος χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν νύχτα ποῦ μοῦ εἶπατε ὅτι κάθε ἡμέρα εἶναι καλὴ ἡμέρα, ἐὰν προσέυχεσθε. Ἀρχισα, γράφει, νὰ θέτω εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ἰδέα νὰ ἐπιθεβαίω ὅτι αὐτὴ θὰ ἦταν καλὴ ἡμέρα τὴν στιγμή ποῦ ξυπνοῦσα κάθε πρωὶ καὶ μπορῶ νὰ πῶ θετικὰ δὲν ὑπῆρξε γιὰ μένα ἄσχημη ἢ ἀνάποδη ἡμέρα ἀπὸ τότε... Οἱ ἡμέρες μου στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπῆρξαν καθόλου ὀμαλῶτερες ἢ περισσότερον ἀπηλλαγμένες ἀπὸ μικροενοχλήσεις ἀπὸ ὅτι πάντοτε ἦσαν, ἀλλὰ μόνον ποῦ δὲν φαίνονται νὰ ἔχουν πλέον τὴν δύναμη νὰ μὲ στενοχωρήσουν. Κάθε θράδυ ἀρχίζω τὶς προσευχές μου κάνοντας ἕνα κατάλογο μὲ ὄλα τὰ πράγματα γιὰ τὰ ὁποία εἶμαι εὐγνώμων, ἀσήμαντα πράγματα ποῦ συνέβησαν κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἡμέρας μας, ποῦ προσέθεσαν στὴν εὐτυχία τῆς ἡμέρας μου. Γνωρίζω ὅτι αὐτὴ ἡ συνήθεια ἔχει προσαρμόσει τὸ πνεῦμα μου στὸ νὰ διαλέγῃ τὰ καλὰ πράγματα καὶ νὰ λησμονῆ τὰ δυσάρεστα. Τὸ γεγονός ὅτι ἐπὶ ἕξ ἑβδομάδες δὲν εἶχα οὔτε μιὰ ἄσχημη ἡμέρα καὶ ἀρνήθηκα νὰ ἀποθαρρυνθῶ ἀπὸ κανέναν εἶναι γιὰ μένα πρᾶγματι θαυμαστό»⁽¹⁾.

Αὐτὴ ἡ πρᾶξις τῆς εὐχαριστίας στὸ

(1) The Power of Positive Thinking, p. 68 (Prentice - Hall Inc., New York).

Θεό αποκλείει τούς καταστρεπτικούς και διασπαστικούς διαβόλους του να θρηνοῦμε και να κλαυθμηρίζουμε και να γκρινιάζουμε και να λέμε τὰ παρόντά μας σὲ πολλοὺς και διαφόρους. Ἡ εὐγνωμοσύνη, πάνω ἀπὸ ὅλα, ἀπομακρύνει τὸ χειρότερο διάβολο ἀπὸ ἑλούς, τὸ συναίσθημα οἴκτου γιὰ τὸν ἑαυτὸν μας. Ἄς ἐρευνήσουμε τὶς καρδιές μας και ἄς θεβαιωθοῦμε ὅτι εἰς τὰ δῶματα τῆς προσωπικότητός μας δὲν πραγματοποιοῦνται συναντήσεις τοῦ σωματείου «Ἄς λυπηθοῦμε γιὰ μένα». Τὸ σωματεῖο αὐτὸ ἔχει πάρα πολλὰ παρὰρτήματα!

★ ★ ★

3. Σκεφθῆτε τρίτον τὴν ἀξίαν τοῦ να δοκιμάσετε κάποιον εἶδος ὑπηρεσίας γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἄς εἴμαστε ἐντελῶς τίμιοι μὲ τὸν ἑαυτὸν μας και ἄς ἐρωτήσουμε τὸν ἑαυτὸν μας, τί αἰσθανθήκαμε, ὅταν ἐκάναμε κάτι γιὰ κάποιον ἄλλον ἄνθρωπο ποὺ δὲν ἐπερίμενε κανεὶς να κάνουμε, ἢ δὲν μᾶς ἐπλήρωσαν γι' αὐτό, ἢ ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσή του δὲν μπορούσαμε να περιμένουμε κανένα προσωπικό γόητρο γιὰ τὸν ἑαυτὸν μας.

Ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἔχω συχνὰ ντροπιαστή, λόγω στενοχωρίας και ἀνησυχίας, ἀναγκάζοντας τὸν ἑαυτὸν μου να πᾶν να βοηθήσει κάποιον ἄλλον —ἢ να δοκιμάσει να βοηθήσει— και ν' ἀνακαλύψει ὅτι ἐκεῖνος, τόσο χειρότερος ἀπὸ ἐμέ, ἔδειχνε πολὺ μεγαλύτερο θάρρος ἂν και εἶχε πολὺ ὀλιγωτέρος λόγους.

Θυμᾶμαι κάποιον γυναῖκα ποὺ παρεπονείτο συνεχῶς ἐπειδὴ τὰ πόδια τῆς πονοῦσαν, πῶς καθυσάχασε, ὅταν ἐπεσκέφθη μιὰν ἄλλη, μὲ ἀκτινοβόλο πρόσωπο και καρδιὰ γεμάτη ἀγάπη, ἢ ὁποία δὲν μπορούσε να κινήσει οὔτε τὰ χέρια οὔτε τὰ πόδια, δὲν μπορούσε οὔτε ἀκόμη και τὸ κεφάλι να στρέψει χωρὶς να πονέσει.

Ἀνησυχιοὶ ἄνθρωποι εὐρίσκουν ὅτι ὑπάρχουν ὄρες κατὰ τὶς ὁποῖες ἀπλῶς δὲν μποροῦν παρὰ να σκεφθοῦν γιὰ τὸν ἑαυτὸν τους και αὐτὸ ἄληθινὰ δὲν πρέπει να τὸ περιγελάσει ἢ να τὸ περιφρο-

νήσει κανεὶς, διότι αὐτὸν τὸν τρόπο ἔχει ἡ φύση γιὰ να μᾶς πῆ ὅτι μέσα κάτι δὲν πάει καλά. Ἐάν ὁ ὀδηγὸς κάποιου αὐτοκινήτου ἀκούσει ἕναν ἀσυνήθη κρότο, γενικὰ θὰ εἶναι ἀνοησία να συνεχίσει να τρέξει. Πρέπει να σταματήσει τὸ αὐτοκίνητο, ν' ἀνοίξει τὸ καπὸ και ν' ἀναζητήσει τὴν αἰτία τῆς ἀνωμαλίας. Ἡ ἐνδοσκόπηση, εἰδικῶς μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ γιατροῦ, μπορεῖ να μᾶς ὀδηγήσει συχνὰ στὸ να ἀπομακρύνουμε κάποια στενοχώρια ποὺ μᾶς κάνει να βλέπουμε μέσα μας. Ἄλλὰ ἔάν, σὲ δεδομένη στιγμή, δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερο ποὺ να μπορούμε να κάνουμε, ὁ τρόπος γιὰ να σταματήσουμε να σκεπτόμαστε τὸν ἑαυτὸν μας εἶναι να σκεπτόμαστε τοὺς ἄλλους. Ἐάν δὲν μπορούμε να τοὺς ἐπισκεφθοῦμε, συχνὰ μπορούμε να τοὺς γράψουμε ἕνα ἐνθαρρυντικό γράμμα, μπορούμε πάντοτε να προσευχηθοῦμε γι' αὐτοὺς και αὐτὸ ἴσως εἶναι ἡ ἀνώτερη μορφή ὑπηρεσίας ποὺ κανεὶς μπορεῖ να προσφέρει σ' ἕναν ἄλλον.

Ἀκόμη, σὲ πολλές περιπτώσεις ποὺ ἔχω διαπισώσει, ἄνθρωποι ποὺ ὑποφέρουν ἐθεραπεύθησαν ἀπὸ τὶς δικές τους ἀσθένειες, ὅταν εἰλικρινὰ προσευχήθηκαν γιὰ κάποιον ἄλλον, ἂν και να προσευχηθῆ κανεὶς γιὰ ἄλλον μὲ ἐλατήριο τὴν ἰδική του θεραπεία, ἴσως εἶναι ἀνώφελο και γιὰ τοὺς δύο. Κάποιος γιατρός ποὺ ἄρχισε ἕναν κύκλο προσευχῆς μεταξὺ τῶν ἀσθενῶν του ἔγραφε στὸ *The Church Times*: «Παρατήρησα ὅτι ὅταν ἀπὸ μιὰ γυναῖκα μὲ πονοκέφαλο, ζαλάδα και ξηρὸ φάρυγγα ζητεῖται να προσευχηθῆ γιὰ ἕναν ἄνθρωπο μὲ καρκίνο, αὐτὴ ἀμέσως αἰσθάνεται καλύτερα. Ἀντιλαμβάνεται ὅτι μπορούσε να ἔξει χειρότερες ἀσθένειες και ἀρχίζει να σκέπτεται τὶς στενοχώριες κάποιου ἄλλου μᾶλλον παρὰ τὶς δικές τῆς». Ὁ Ἰῶβ ἐπικράθη θέβαια ἀπὸ ἀνησυχία και εὐρήκε τὴν σωτηρία μὲσω τῆς ἐπιγνώσεως. Πόσο σημαντικὴ εἶναι ἡ πρότασις: «Ὁ Κύριος μετέβαλε τὴν αἰχμαλωσία τοῦ Ἰῶβ ὅταν αὐτὸς προσευχήθηκε γιὰ τοὺς φίλους του».

4. Σημειώσατε ἕνα ἄλλο θῆμα πρὸς

τήν ἐλευθερία ἀπὸ τὴν ἀνησυχία. Κάθε ἡμέρα πρέπει νὰ λέμε: «Εἰς χεῖράς Σου παρατίθεμαι τὸ πνευμά μου». Τί σπουδαῖο πράγμα γράφει γιὰ τὸν Ἰησοῦ ὁ εὐαγ. Λουκᾶς! «Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὖριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι»⁽²⁾. Αὐτὸ ἔλεγε ὁ Ἰησοῦς ὅταν ἦταν ὑπὸ τὴν ἀπειλή τοῦ θόνου. Μποροῦμε κάθε πρωτὶ νὰ προσφέρουμε τὴν ἡμέρα στὸ Θεό, ἀναζητῶντες νὰ γνωρίσουμε καὶ προσπαθοῦντες ν' ἀκολουθήσουμε τὴν καθοδήγησή Του σχετικὰ μὲ ὅ,τι πρέπει νὰ γίνη καὶ νὰ λεχθῇ τὴν ἡμέρα αὐτή;

Μποροῦμε «νὰ ζοῦμε μία ἡμέρα κάθε φορά»; Μποροῦμε πράγματι ν' ἀρχίσουμε νὰ θέλουμε τὴν ὁδὸν Του καὶ νὰ ἐξοντώσουμε τὸν καταραμένο ἐγωκεντρισμὸ πού προκαλεῖ τὴν ἀνησυχία ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ ἐξωτερικοὺς παράγοντες, ὅπως ὁ θόρυβος καὶ ἡ ἀπειλή τοῦ πολέμου;

* * *

Ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἀληθινή ἐλευθερία, ὅταν κανεὶς λήη στὸν ἑαυτὸν του, «αὐτὸ εἶναι πού ὁ Θεὸς θέλει νὰ κάνω σήμερα» ἢ ἀκόμη «αὐτὸ εἶναι πού θέλει νὰ κάνω κατὰ τὴν ἐπομένη ὥρα». Ἐάν μποροῦμε νὰ αἰσθανθοῦμε ὅτι ὑπάρχει ἕνα ρεῦμα σκοποῦ πού διατρέχει τὴ ζωὴ μας καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ ρεῦμα εἶναι τόσο ἀκαταμάχητο ὅσο οἱ παλίρροιες, τότε μποροῦμε νὰ χάσουμε τὴν πολυτάραχη ἐπαρσή μας, ἐγκαταλείποντες ὀλοσχερῶς τὸν ἑαυτὸν μας σ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, σ' αὐτὴ τὴ βουλή, σ' αὐτὸ τὸ ἱερὸ ρεῦμα. Ἐάν εἶμαι ἄρρωστος, εἶμαι ἀκόμη στὰ χέρια Του. Ἐάν ἀποτυγχάνω, εἶμαι ἀκόμη μέσα στὸ σχέδιο τῆς ἀγάπης Του. Ἡ μόνη πραγματικὴ τραγωδία πού μποροῦσε νὰ συμβῇ σὲ ἄνθρωπο, θὰ ἦταν νὰ ἀποκρουσθῇ ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, αὐτὸ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ συμβῇ. Ὁ Winston Churchill σ' ἕναν ἐπίσημο λόγο του στὸ κοινοβούλιο εἶπε κάποτε: «Ὅταν παρακολουθῶ μικρὰ παιδιὰ νὰ παίζουν τὰ χαρούμενα παιχνίδια τοῦς, διερωτῶμαι

(2) Λουκ. ιγ' 33.

τί νὰ τὰ περιμένῃ, ἐάν ὁ Θεὸς ἐκουράζετο ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο γένος». Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν θὰ κουρασθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἔχουμε τὸν Χριστὸ γιὰ ἐγγύηση σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. «Αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν' οὐ μὴ σὲ ἀνῶ οὐδ' οὐ μὴ σὲ ἐγκαταλίπω». Αὐτὸ εἶναι ἡ ὑπόσχεσις Του. Μπορεῖ συχνὰ νὰ φοβούμεθα, ἀλλὰ ἐάν μποροῦμε πάντα νὰ αἰσθανώμαστε τὸν ἑαυτὸ μας μέσα στὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ, μποροῦμε νὰ εὐρίσκουμε τὴν εἰρήνη.

Ὅταν ἡ μυθιστοριογράφος Anne Sedgwick ἦταν ἐβδομήντα χρόνων καὶ μὲ τέτοιους πόνους καὶ ἐξάντληση πού ἐάν ἀνακάθιζε, οἱ πλευρὲς τῆς κατέρρεαν καὶ μόλις μποροῦσε νὰ ἀναπνέη, καὶ ἀκόμη, ὅταν ἦταν ἐξαπλωμένη κάτω, δὲν μποροῦσε νὰ πάρῃ τὴν ὑγρὴ τροφή πού κάθε μισὴ ὥρα ἔπρεπε νὰ ρουφᾷ, ἔγραφε τὰ ἐξῆς: «Ἡ ζωὴ εἶναι ἕνας παράξενος ἀγώνας, ἀλλὰ γιὰ μένα ἡ ζωὴ εἶναι ἁμορφῆ. Ἐπάρχει χαρὰ, ὅταν ξέρω ὅτι εὐρίσκομαι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ».

Δὲν εἶναι εὐκόλο πρόγραμμα αὐτό. Ὁ ψευτο-εαυτὸς δὲν ἐκθρονίζεται τόσο εὐκόλα. Εἶναι δύσκολο πολὺ νὰ ἐξοντώσῃς τὴν ὑπερηφάνεια καὶ πολλοὶ τσακίζουν πρὶν ἀρχίσουν νὰ καταλαθαίνουν. Οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν ἕναν ἡσυχὸ δρόμο καὶ ὅταν ὁ δρόμος πού πρέπει νὰ βαδίσουν εἶναι δύσκολος, πείθουν τὸν ἑαυτὸν τοῦς ὅτι γνωρίζουν κάποιον συντομώτερο δρόμο. Ἀλλὰ ποτὲ δὲν γνωρίζουν. Καὶ ὁ κόσμος καὶ ἐμεῖς ἐγίναμε γιὰ τὸν Θεὸ καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας δρόμος πού νὰ φέρῃ στὸ τέλος, ἐάν δὲν εἶναι δικὸς Του δρόμος. Ὁ μόνος δρόμος πρὸς τὴν πατρίδα εἶναι ὁ δρόμος τοῦ Θεοῦ. Ὅπως λέει ὁ Χέρμπερτ Γκρέυ: «Ὁ πραγματικὸς μας κόσμος εἶναι ἕνας χῶρος δύσκολος καὶ ζωογόνος γιὰ νὰ ζοῦμε ὄλοι ριχνόμεστε σ' αὐτόν, εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι, γιὰ νὰ ἀγωνιστοῦμε καὶ νὰ ὑποφέρουμε καὶ νὰ ἐργασθοῦμε μέχρις ὅτου ἐξαντληθοῦμε. Πρέπει κανεὶς νὰ τὸ ἀποδεχθῇ. Δὲν ὑπάρχει περισσότερο μάταιος τρόπος νὰ σπαταλήσῃ κανεὶς συγκίνηση ἀπὸ τὸ νὰ θογγᾷ καὶ νὰ παραπονήται γιὰ τὴν

φύση του. Είμαστε σ' αυτόν, διότι ο Θεός μᾶς ἀγαπᾷ. Διότι εὐχαρίστως θὰ μᾶς ἐβλέπε νὰ γινώμαστε γενναῖα καὶ σταθερὰ πνεύματα, καὶ κανένα λιγώτερο ἀπαιτητικὸ σχολεῖο δὲν θὰ ἔδινε αὐτά. Ὁ τελικὸς ἐν ὄψει σκοπὸς εἶναι ὅτι πρέπει νὰ γίνουμε ἀνεπτυγμένες προσωπικότητες, ἱκανὲς νὰ ζήσουν στὴν θεία κοινότητα. Καὶ οἱ προσωπικότητες δὲν ἀναπτύσσονται σὲ ἤρεμες καὶ εὐκολες καταστάσεις»⁽³⁾.

«Ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη», κάποια θυελλώδη ἡμέρα στὴ θάλασσα, ὁμιλῶν, νομίζω, ὄχι πρὸς τὰ κύματα ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους Του, διότι Αὐτὸς καλύτερα ἀπὸ κάθε ψυχολόγο ἐγνώριζε πόσο τρομερὰ μεταδοτικὴ εἶναι ἡ ταραχὴ τοῦ φόβου. Καθὼς γνωρίζουμε ἢ θύελλα καθυσύχασε.

«Οἱ ἄγριοι ἄνεμοι σιώπησαν, ἡ θυμωμένη θάλασσα σὰν τὸ μικρὸ παιδί θυθίστηκε στὸν ὕπνο».

Ἄλλὰ ἀργότερα, ὅταν οἱ ἄνθρωποι Του καταλάβαιναν περισσότερα, ἐγνώριζαν ὅτι τὸ πραγματικὸ μυστικὸ τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης εἶναι νὰ λησμονῆ κανεὶς τὸν ἑαυτὸν του, διότι ἔχει δοθῆ ὀλοσχερῶς σ' Αὐτὸν ποῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νικηθῆ τελικὰ. Ἡ ἀνησυχία ἐξαφανίζεται, ὅταν, στὸ ὄνομα καὶ μέ τῆ

δύναμη τοῦ Θεοῦ, δινώμαστε σ' ἓνα σκοπὸ καὶ σ' ἓνα σχέδιο ἀνώτερο καὶ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας.

Στὰ κατοπινὰ χρόνια, ὅταν καταλάβαιναν, δὲν ἐστενοχωροῦντο ἀπὸ θυελλώδη κύματα, γιατί ἐπὶ τέλους ἐγνώριζαν ὅτι ἀκόμη καὶ ὁ θυθὸς τῆς θαλάσσης μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ παλάμη τοῦ χειριοῦ Του, καὶ ἔνοιωθαν ἀσφαλεῖς ὀτιδιῆποτε μποροῦσε νὰ ἔχη συμβῆ στὰ σώματά τους. Μέχρι τὴν ἐποχὴ ποῦ τὸ μαρτύριο εὐρήκε τὰ σώματά τους —ὅπως πράγματι συνέβη— τὰ πνεύματά τους εἶχαν εὔρει τὸ μυστικὸ τῆς εἰρήνης.

Βραδέως, ἴσως, κι ἐμεῖς μπορεῖ ν' ἀνακαλύψουμε τὴν μόνη σιγουριά ποῦ ὑπάρχει στὸν κόσμο. Ὅταν γνωρίζουμε πόσο πολύτιμοι εἴμαστε γιὰ τὸν Θεό, τοῦ ὁποῖου τὰ σχέδια δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ ματαιωθοῦν τελικὰ, θὰ αἰσθανώμαστε ἀσφαλεῖς.

«Ἀσφαλεῖς ὅταν κάθε ἀσφάλεια εἶναι χαμένη,

Ἀσφαλεῖς ὅταν οἱ ἄνθρωποι πέφτουν,
Κι ἂν αὐτὰ τὰ πτωχὰ μέλη πεθάνουν,
Πιὸ ἀσφαλεῖς ἀπ' ὄλους».

LESLIE WEATHERHEAD

(3) The Secret of Inward Peace, p. 13 (Student Christian Movement Press).

Μετάφρ. Ν. ΤΣΙΡΩΝΗ

Ο ΘΕΟΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝΤΩΝ

Εἶναι ἡ ἀπόσταση χωρὶς ἄλλο,
εἶν' ὁ πόνος χωρὶς ἄλλο ὁ δικός της,
νὰ ὠραῖζει τόσο τὸν Ἔνα,
στὰ μάτια μου ἔσαι,
στὰ μάτια σου ἄλλοιῶς,
Θεό.
Ὁ πιὸ ὁμορφος Θεός
ὁ Θεός εἶναι
τῶν μετανουόντων.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΟΙ ΑΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΝΕΟΛΑΙΑ ΜΑΣ

1. Διαπιστώσεις.

Ζούμε στον εικοστόν αιώνα. Στον αιώνα της καταπληκτικής αναπτύξεως του τεχνικού πολιτισμού. Σε μία εποχή, που όλα με ταχύτητα ιλιγγιώδη έρχονται και παρέχονται.

Ο σημερινός άνθρωπος περισσότερο από κάθε άλλη εποχή ξεπέρασε τις αποστάσεις, υπέταξε τα στοιχεία της φύσεως και παλεύει με έντατικό ρυθμό, για να νικήση τις αντιξοότητες της ζωής και να προοδέσση.

Παρ' όλα όμως αυτά, αγωνιά. Βαρύς ο ήχος του βογγητού ξεσπᾶ από τα στήθη του. Άνησυχεί για τὸ μέλλον κι' εκφράζει τις άνησυχίες του γι' αυτό. Κι' αν έγινε κυρίαρχος των θαλασσών και του αέρος, κι' αν ανέβηκε στα δυσθεώρητα ύψη με τους πυραύλους, κι' αν επέτρεψε την διάσπασι του ατόμου, πολλαπλασιάζοντας έτσι την δύναμί του, δὲν μπόρεσε να βρῆ την εὐτυχία του και να πλησιάση τὸν σκοπὸν που τοῦ ἔταξε ὁ Δημιουργός. Δι' αὐτὸ ξεχνᾷ τί ἔκαμε, τί ἔχει. Ζητάει αὐτὸ που ἔχασε, που νομίζει ὅτι τοῦ λείπει. Καὶ τοῦ λείπει ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ στοιχείο που χαρακτηρίζει τὸν νέον ἄνθρωπον, τὸν ἄνθρωπον που ζητοῦν οἱ καιροὶ μας. Σήμερα, ὅταν γύρω μας τὰ πάντα εἶναι νέα, μᾶς χρειάζεται αὐτὸς ὁ νέος ἄνθρωπος.

Ὅχι κανεὶς υπεράνθρωπος, ἀλλὰ ὁ ἀληθῶς ἄρτιος ἄνθρωπος, ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος. Καὶ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν ἄνθρωπον δὲν τὸν ἔχομεν. Καὶ δὲν τὸν ἔχομεν, διότι δὲν τὸν διεμόρφωσαν ἐκεῖνοι που ἔπρεπε νὰ τὸν διαμορφώσουν, οἱ παράγοντες τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ.

Αὐτὸν τὸν ἰδανικὸν τύπον ἀνθρώπου δύναται νὰ μᾶς προσφέρει σήμερα μόνον ἡ νεολαία μας, ἐὰν ἐγκλωποθῆ εὐλικρινῶς τὰς ἀξίας τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ και ὡς Ἔθνος, τότε μόνον θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιβιώσωμεν, ὅταν δημιουργήσωμεν νεολαίαν με σεβασμὸν πρὸς τὰς αἰωνίας ἀρχὰς τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος, πρὸς τὰ μόνα θεμέλια τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅταν δὲ λέγωμεν Ἑλληνοχριστιανικὸν πνεῦμα, ἐννοοῦμεν τὴν σύζευξιν τῶν δύο κατ' ἔξοχὴν ὑψηλῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεωδῶν:

1) Τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἰδεώδους τῆς ἀρμονικῆς ἀναπτύξεως ὄλων τῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως και 2) τῆς βασικῆς ἐννοίας τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως, τῆς ἀγιότητος ἐν τῇ ἀγάπῃ.

Ἄλλ' οἱ παράγοντες τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ δὲν ἐπεχείρησαν καν νὰ διαμορφώσουν τὸν ἄνθρωπον, που ζητοῦν οἱ καιροὶ μας, διὰ τὴν δαμῶση τὸν σημερινὸν μηχανικὸν πολιτισμὸν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μηχανὴ ὑπάρχει, τρέχει ἀτομοκίνητος, ἀλλὰ τρέχει πνευματικῶς ἀκυβέρνητος.

Πῶς νὰ μὴ καταληφθῆ κανεὶς ἀπὸ τρόμον, πῶς νὰ μὴ σταματήση ἡ ἀνάσα του ἀπὸ ἀγωνία, ὅταν βλέπῃ ἔτσι που πάμε ὅτι, ἢ ὁ θάνατος μᾶς περιμένει, ἢ μία κατάσταση που θὰ εἶναι χειρότερη ἀπὸ τὸν θάνατον. Μία μεγάλη ἐπιστροφή πρέπει νὰ σημειωθῆ εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἂν θέλωμεν νὰ ἐπιζῆση ὁ πολιτισμὸς μας. Οἱ πνευματικοὶ παράγοντες τοῦ πολιτισμοῦ μας πρέπει νὰ ἐξοπλίσουν καταλλήλως τὸν ἄνθρωπον, και μάλιστα τὸς νέους μας, διὰ τὸν σημερινὸν ἀγῶνα ἐπιβιώσεως.

Συνεπώς τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιβιώσεώς μας, ὡς Ἔθνος καὶ δὴ Ἔθνος μὲ πολιτιστικὴν λαμπρὰν παράδοσιν, πὺ φιλοδοξεῖ νὰ καταστήῃ ἐκ νέου φορεὺς καὶ δημιουργὸς ἐνὸς νέου πολιτισμοῦ, εἶναι κατ' ἐξοχὴν πρόβλημα ἀγωγῆς τῶν νέων μας.

2. Ἡ σύγχρονος νεολαία.

Ἄλλὰ ἄς ρίψωμεν ἓνα βλέμμα εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς συγχρόνου νεολαίας καὶ ἄς ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ ψυχικὸν τῶν ὑπόβαθρον:

α) Ἡ σημερινὴ νεολαία ἀποτελεῖ πρόβλημα. Τὸ ὑπ' ἀριθ. ἓνα πρόβλημα διὰ τὸ Ἔθνος μας, ὅπως καὶ διὰ κάθε Ἔθνος, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον. Ἡ σημερινὴ νεολαία εἶναι ἡ νεολαία πὺ δυσφορεῖ. Ἡ δ υ σ φ ο ρ ί α εἶναι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τοῦ σημερινοῦ νέου. Ἄλλὰ ποῖος πταίει; Κάτι εἶναι ἄρρωστον σχετικῶς μὲ τὴν νεολαίαν μας.

Χρειαζέται λοιπὸν θεραπεία τῆς νόσου. Καὶ ὑπάρχουν πολλαὶ ἐκδηλώσεις τῆς ἀσθενείας αὐτῆς.

Κατ' ἀρχὰς ἐκεῖνο πὺ κάνει ἐντύπωση σήμερον εἶναι:

α) Ὁ τ ε ν τ υ μ π ο ὕ σ μ ο ς τῶν νέων μας. Μία θρασύτης, μία προκλητικότης ἐναντι τῆς κοινωνίας. Μία περιφρόνησις τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν δημῶν ἀκόμη, τῶν συνανθρώπων γενικῶς, τῶν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδυνάτων, καὶ τῶν ἀναπήρων ἀκόμη. Μία τοιαύτη ψυχολογία εἶναι διάχυτος γύρω μας.

β) Τὰ λέγόμενα «ὠ ρ γ ι σ μ ἔ ν α ν ι ᾶ τ α». Ἐμφανίζονται τὰ νιάτα ὡς ὠργισμένα καὶ δείχνουν μίαν διάστασιν νέων καὶ πρεσβυτέρων, μίαν ἀγριάδα εἰς τὰς σχέσεις των. Καὶ ἔτσι ἡ νεότης, ὅσον ὠραῖον πρᾶγμα καὶ ἂν εἶναι, φεύγει, καὶ οἱ νέοι, προτοῦ καλὰ-καλὰ γνωρίσουν τὴν νεότητά των, παύουν νὰ εἶναι νέοι.

γ) Οἱ νέοι σήμερον δὲν προσπαθοῦν, δὲν καταβάλλουν προσπάθειαν. Πολλάκις σοῦ ἔρχεται ὁ πειρασμὸς νὰ εἰπῆς ὅτι τὰ περιφάνεια «ὠργισμένα νιάτα», εἶναι ἀπλοῦστατα, ὁ κ ν η ρ ᾶ ν ι ᾶ τ α. Καὶ αὐτό, διότι τὰ πάντα κυβερνᾷ ἓνα πνεῦμα ὕλισμοῦ, μία τάσις εὐδαμονισμοῦ.

δ) Συγκεκριμένως ἡ ἑλληνικὴ νεότης ἔμεινε χωρὶς ὑψηλὰ ἰδανικά, χωρὶς ἰδανικὲς μορφές ἡρώων.

Τοὺς ἡρώας ἀντικατέστησαν τὰ εἰδωλα. Παντοῦ γύρω μας βασιλεύει μία πρωτόγονος εἰδωλολατρεία.

Ἐποὺν στὸν Ἑλληνα νέον ὑπῆρχε μία Μεγάλῃ Ἰδέα, ὑπῆρχε καὶ ἓνα ἰδανικόν, ὑπῆρχε συνεπῶς καὶ ἡ πνευματικὴ του τροφοδοσία.

ε) Ἐρχεται σιγά-σιγά μία γενεά, ἡ ὁποία κατ' οὐσίαν εἶναι ἀρνητικὴ καὶ μάλιστα ὕλική. Κάθε τι τὸ πνευματικόν, κάθε τι τὸ ἀνθρώπινον πεθαίνει στὸν ἄνθρωπον. Ἄς μᾶς συγχορηθῇ ἡ ἔκφρασις: ὁ ἄνθρωπος βαθμηδὸν ἀποκτηνοῦται. Παράδειγμα ἡ γενεά τῶν μητήρ καὶ τῶν παρομοίων...

Σκεφθῆτε τίς μυριάδες τῶν νέων πὺ παθαίνουν τώρα ὑστερίαν ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἀκουρευτοὺς αὐτοὺς τραγουδιστάς. Καὶ ἀναλογισθῆτε τί θὰ εἶναι τὰ παιδιὰ τῶν κοριτσιῶν ἐκεῖνων, πὺ περνοῦν τὰ χρόνια τῆς νεότητός των εἰς ἔξαλλον κατὰστασιν ἐμπρὸς εἰς τὰ φαινόμενα αὐτὰ πὺ γράφουν τὴν ζωὴν των. Σοβαρῶς, λοιπόν, θὰ περιμένη κανεὶς ἀπὸ τὴν γενεὰν αὐτῆν τὴν πνευματικὴν ἀνωτερότητα πὺ χρειάζεται διὰ νὰ δαμασθῇ ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια;

Ἄς μὴ γελιόμαστε. Ἡ νοοτροπία τῶν μητήρ δὲν εἶναι νοοτροπία θυσῶν. Οὔτε ἀγώνων. Εἶναι νοοτροπία ἐθελοδοῦλων. Ἐὰν δὲν ὑπάρξῃ πνευματικὴ ἀντίδρασις, οἱ νέοι μας αὐτοὶ εἶναι ὑποψήφιοι δοῦλοι.

στ) Ἡ ζωὴ σήμερον προβάλλει εἰς τὸν νέον διπρόσωπος καὶ περιέργος. Τοῦ προσφέρει μὲ εὐκολίαν τὰς συγχρόνους ἀνέσεις, τὸ «βολάν» τοῦ Ι. Χ., ἀλλὰ τοῦ ὑψώνει συγχρόνως καὶ ἓνα τεῖχος ἀνυπερβλήτων δυσκολιῶν εἰς τὴν καρριέρα του. Οἱ δύο αὐτὲς συγχρονούμενες τάσεις δημιουργοῦν μίαν κατὰστασιν ἀνασφαλείας, μίαν ἀ γ ω ν ί α ν διὰ τὸ μ ἔ λ λ ο ν.

ζ) Πρέπει ὁμως ἐδῶ εἰδικὰ διὰ τὸ σημερινὸ Ἑλληνοπούλο νὰ ἀναγνωρίσωμεν τοῦτο: Ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως ψυχικῆς ὑγείας καὶ ἀντιστάσεως εἰς τὸν κατήφορον, ἡ νεολαία ἡ ἑλληνικὴ εὐρίσκειται εἰς πολὺ καλυτέραν κατὰστασιν ἀπὸ τὴν νεολαίαν ἄλλων προηγμένων χωρῶν τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Ἐχει πρὸ παντὸς αὐτὴν τὴν

ειδικῶς ἑλληνικὴν ἀρετὴν, τὴν ἀνθρωπιὰ, ἢ ὅποια θέτει φραγμοὺς εἰς τὸ κακὸν καί, ὅταν δὲν τὸ ἐξαφανίῃ, τὸ περιορίζει πάντως μέσα σὲ ὀρισμένα ὅρια.

Συνοψίζομεν:

Ἡ σημερινὴ νεολαία εἶναι ἄρρωστη. Τὸ δείχνουν τὰ πράγματα, τὸ δείχνει πρὸ πάσης ἐμπειρίας ἢ λογικῆς. Ἐμπρὸς εἰς τόσα νοσογόνα αἷτια, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ἀδύνατον νὰ μὴ εἶναι ἄρρωστη ἢ σημερινὴ νεολαία. Καὶ εἶναι ἄρρωστη διὰ τρεῖς βασικούς λόγους: 1) διότι ὅλος ὁ πνευματικὸς μας πολιτισμὸς, ἐξ ὑπαιτιότητος τῶν περασμένων γενεῶν, ἔχει ὑποβαθμισθῆ. 2) Διότι ἡ νεολαία εἶναι ἰδιαιτέρως εὐπαθὴς εἰς τὴν πτώσιν αὐτὴν. Ὁ Θεὸς τὴν ἐδημιούργησεν ἔτσι, νὰ εἶναι εὐπαθὴς καὶ εἰς τὸ καλὸν καὶ εἰς τὸ κακόν. 3) Διότι ἡ νεολαία καταταρνανεῖται ἀπὸ αἶσθημα ἀβεβαιότητος διὰ τὸ μέλλον τῆς, ἔχει μέσα τῆς τὴν ἀγωνία.

3. Ἑλληνοχριστιανικαὶ ἀξίαι καὶ Ἑλληνικὴ νεολαία.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιτύχωμεν εἶναι τὸ πνευματικὸ ἀνέβασμα τῆς νεολαίας μας. Δὲν θὰ εἶναι δὲ τὸ ἀνέβασμα αὐτὸ πλήρες, ἔαν δὲν ἀνέβασωμεν τὴν νεολαίαν μέχρι τοῦ σημείου πού ὀρίζουν οἱ αἰῶνες πού πέρασαν. Ἄν δὲν τὴν τονώσωμεν ψυχικῶς, ὥστε νὰ σταθῆ εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων, νὰ συμβάλῃ ἐνεργῶς καὶ κατ' ἐπίγνωσιν εἰς τὴν πορείαν τοῦ Ἑθνους σήμερον, νὰ διαμορφώσῃ συμφώνως πρὸς τὰ αἰώνια ἰδανικὰ τῆς φυλῆς τὴν πορείαν τοῦ Ἑθνους αὐρίου. Χρειαῖται λοιπὸν ἀγών. Ὁ ἀγὼν διὰ νὰ μὴ χαθῆ ὁ πνευματικὸς προσανατολισμὸς τῆς νεολαίας μας πρέπει νὰ διεξαχθῆ μὲ πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἐπιδιώξεόν του. Μὲ πίστιν. Μὲ ἀγνὴν καὶ πλήρη ἀφιέρωσιν, μὲ σύστημα. Μὲ συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεων εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ δώσωμεν ἀπόλυτον προτεραιότητα. Τὸ πρόβλημα πού λέγεται νεολαία εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθ. ἓνα πρόβλημα τοῦ Ἑθνους.

Ἄλλὰ διὰ νὰ διεξαχθῆ ὁ ἀγὼν αὐτὸς

πρέπει νὰ ἐπιτύχωμεν ὥστε νὰ συνδυάσωμεν πίστιν ἀπ' ἑνός, ρεαλισμὸν ἀπ' ἐτέρου. Χωρὶς τὴν πίστιν θὰ γίνωμεν ὄχι διαμορφωταί, ἀλλὰ δοῦλοι τῆς πραγματικότητος, θὰ φερόμεθα ὑπὸ τοῦ ρεύματος.

Χωρὶς τὸν ρεαλισμὸν ἢ πίστις μας δὲν θὰ ἀποδώσῃ.

Καὶ ὁ ρεαλισμὸς θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀφοβὸν ἀναγνώρισιν τῆς πραγματικότητος εἰς τὸ θέμα πού λέγεται σημερινὴ ἑλληνικὴ νεολαία.

Ἐὰν πρόκειται νὰ ἀποδυθῶμεν εἰς τὸν ἀγῶνα περὶ τοῦ ὁποῖου ὀμιλήσαμεν, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ δυσκολία θὰ παρουσιασθῆ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως προσώπων πού θὰ ἀγωνισθοῦν. Εὐχόμεθα νὰ ὑπάρξουν ἐθελονταὶ καὶ θὰ ὑπάρξουν. Ἄς ἔχουν λοιπὸν ὑπ' ὄψιν οὗτοι τί εἶναι πρόσταγμα τοῦ Οὐρανοῦ νὰ γίνῃ καὶ τί ὀραματισμὸς τῶν αἰωνίων παραδόσεων τοῦ Ἑθνους νὰ ἐπιτελεσθῆ. Ἄς ἐπιδιώξωμεν ὅλοι μας: 1) ὥστε νὰ γίνῃ μία ψυχικὴ στεγάνωσις τῆς νεολαίας μας ἀπὸ τὸ τί γίνεται εἰς ἄλλας χώρας. Βεβαίως δὲν θὰ ὑψώσωμεν σινικὰ τεῖχη γύρω μας.

Πρέπει ὅμως ὁ σύγχρονος Ἕλληνας νέος νὰ συνειδητοποιήσῃ μέσα του ὅτι ἀποτελοῦμεν μίαν περιπτῶσιν μοναδικὴν καὶ ἡμετέραν τῶν Ἑθνῶν. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἑθνους μας, αἱ παραδόσεις μας, ἡ γλῶσσα μας, ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς πατρίδος μας, μᾶς δίδουν μίαν ἑσὶν μοναδικὴν καὶ εἰς δόξαν καὶ εἰς σπουδαιότητα. Εἶναι τόσον μοναδική, πού ἂν θέλωμεν νὰ ζήσωμεν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιγράψωμεν τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μόνον μας νὰ δημιουργοῦμε τὴν ἐθνικὴν μας ζωὴν.

2) Σιγά-σιγά νὰ προβάλλωμεν εἰς τοὺς νέους μας τὴν ἰδέαν τῆς Ἑλλάδος ὡς κιβωτοῦ ἀξιῶν αἰωνίων μέσα εἰς τὸν κατακλυσμὸν γενικῆς πνευματικῆς καταπτώσεως.

Πρέπει ἀπὸ ὅλους νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ἰδέα, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη κατατίπη ἔξω τῆς Ἑλλάδος ὁ πνευματικὸς μας πολιτισμὸς, ἡ Ἑλλάς θὰ εἶναι πάντως ἡ κιβωτὸς πού θὰ φυλάξῃ μέσα τῆς τὸ πνεῦμα.

3) Πρέπει νὰ προσέξωμεν ἓνα ἄλλο στοιχεῖον, πού ἀναζητοῦμεν εἰς τὸν νέον σήμερον καὶ δὲν τὸ εὕρισκομεν, εἶναι ἡ

παράδοσις. Ἡ ἀξία πού λέγεται παρόδοσις, δὲν εἶναι παρὰ μία σκυταλοδρομία μεταξὺ τῶν γενεῶν. Σήμερον διεκόπη ἐν πολλοῖς. Τὴν διεκόψε ἡ γενεὰ ἡ ἀμέσως προηγούμενη, οἱ πατέρες τῆς σημερινῆς νεολαίας.

Καὶ ἡ γενεὰ αὐτὴ παραξενεύεται, διότι ἡ νεωτέρα γενεὰ δὲν ἔχει τὴν σκυτάλην. Ἡμεῖς, λοιπόν, οἱ δημιουργοὶ τῆς ἐλλείψεως λυπούμεθα καὶ ἐπικρίνομεν διὰ τὰς συνεπείας τῆς ἐλλείψεως.

4) Πρέπει νὰ ἀναζωογονήσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ νέου πρὸς τὴν πατρίδα του, τὴν Ἑλλάδα. Νὰ κάνωμεν ὥστε νὰ ὁμιλήσῃ καὶ εἰς τὸν σημερινὸν νέον ἐκεῖνο τὸ «μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμωτέρον ἔστιν πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον...».

5) Εἶναι ἀπαραίτητον καὶ δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀκατόρθωτον νὰ ζωντανέωμεν τὴν ἐπαφὴν τοῦ συγχρόνου Ἑλληνο νέου μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς, ὅπως καὶ μὲ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.

6) Πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν, ὥστε ἡ χριστιανικὴ πίστις νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν σημερινὴν νεολαίαν μὲ περισσοτέραν δύναμιν, εἰλικρίνειαν καὶ συνέπειαν παρὰ σήμερον. Ἡ πίστις καὶ ἰδιαίτερος ἡ ἀκραιφνής, ἡ ζῶσα, ἡ χριστιανικὴ θὰ διαμορφώσῃ τὸν χαρακτήρα, θὰ ἐδραιώσῃ τὰς πεποιθήσεις, θὰ ἀτσάλωσῃ τὴ θέλησιν καὶ θὰ γρανιτώσῃ τὸ θέλημα τοῦ νέου. Ἡ πίστις ἀνέδειξε στὸ βάθος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος τὸ ὠραῖο, τὸ εὐγενικό, τὸ θεῖο. Ἡ πίστις στὸ Θεὸ καὶ στὴ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ ἐστία τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἐλπίς πνευματικῆς ἀνόδου τῆς νεολαίας μας χωρὶς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ὅπως τὴν διεφύλαξε διὰ τὸ Ἔθνος ἡ Ὁρθόδοξος ἱερὰ παράδοσις.

4. Ἡ εὐθύνη τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας.

Τὸ πρόβλημα τῆς διαμορφώσεως τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ἐμφανίζεται σή-

μερον ὀξύτατον, ὅταν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν νεολαίαν μας. Ὅτι σήμερον βλέπομεν εἰς αὐτὴν καὶ μᾶς λυτεῖ, εἶναι ἀπλούστατα ἡ ψυχικὴ ἀσφυξία, πού αἰσθάνεται ὁ νέος μέσα στὸ πνευματικὸ κενὸ τῆς συγχρόνου ζωῆς. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ἡ ἀνήλικη αὐτὴ νεολαία διαμορφώνει σήμερον τὸν πολιτισμὸν μας ἐντελῶς μόνη, ἀκαθοδήγητος καὶ ἐγκαταλελειμμένη. Οἱ ἡγέται τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ ἔχασαν τὴν ὀδηγητικὴν τους ἐπαφὴν μὲ τοὺς νέους μας. Ἔτσι ἡ νέα γενεὰ, χωρὶς ὀδηγητικὰς ἀξίες, θεωρεῖ ὀδηγητικὴν ἀξίαν τὸν ἑαυτὸν της, τὴν ὀριμητικότητά της.

Καὶ ἔτσι βαδίζει ἐντελῶς χειραφετημένη μὲ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ καλύτερον πού ἔχει νὰ κάμῃ εἶναι νὰ μὴν ἀκούῃ κανένα.

Πρέπει ὅλοι μας, ὡς πνευματικοὶ παρόγοντες, ὡς Ἐκκλησία ἢ Κράτος, ὡς γονεῖς ἢ ἐκπαιδευτικοί, νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἐχάσαμε τὸ κῦρος μας ὡς διδασκάλων τῆς σημερινῆς νεολαίας.

Δὲν θὰ συναντήσουμε πλέον τὸν σύγχρονον νέον ὡς ὑπάκουον μαθητὴν, ἀλλ' ὡς σκληρὸν κριτὴν.

Πρέπει λοιπὸν πρὶν ἀπ' ὅλα, ὅλοι ἡμεῖς, ὡς πνευματικοὶ ἡγέτες ὑπέχοντες εὐθύνην διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἔθνους μας, νὰ ἀνακινήσωμεν τὸ κῦρος μας ἐναντι τῆς νεολαίας. Καὶ αὐτὸ δὲν γίνεται μὲ προσταγὰς καὶ κολακείας, ἀλλὰ μὲ προσκλητήριον πρὸς τὴν νεολαία μας, διὰ κοινὸς πνευματικοὺς ἀγῶνες, γιὰ συναγωνισμὸν στὸν αὐτὸ πνευματικὸ στίβον.

Τὴν εὐθύνην διὰ τὸ παρελθὸν φέρομεν ὅλοι μας.

α) Ἡ Ἐκκλησία μας: Ἐχομεν παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ὅπου συνδέονται ἀρρήκτως αἱ ἔννοιαι τοῦ ἔθνους μὲ τῆς θρησκείας.

Ὅπως π.χ. τὸ συνταρακτικὸ ἐκεῖνο ἱστορικὸν γεγονός τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἰταλῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου, ὡς γνωστόν, ἐτορπίλλησαν τὸ πολεμικὸν μας πλοῖον Ἑλλη.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὸ ἐθεώρησε προσβολὴν τῶν ἱερῶν τῆς πίστεώς του, καὶ ἔκτοτε παρεκάλεε τὴν ὑπέρομον Στρατηγὸν τοῦ Ἔθνους μας, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Βυζαντίου, ἔτσι καὶ τώρα νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις. Καὶ

πραγματι κατά τὸν ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον πολλοὶ στρατιῶται καὶ ἀξίωματικοὶ ἐβεβαίουν τὴν παρουσίαν τῆς Μεγαλόχαρης εἰς τὸ μέτωπον. Ὁ στρατός μας ἀντέστη, ἐπέτεθη καὶ ἐνίκησε ὄχι μόνον τὴν στρατιὰν τῶν Ἰταλῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν γερμανικὴν στρατιάν.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μεγάλης δοκιμασίας τοῦ ἔθνους μας συμπαρίστατο ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας εἰς τὸ χεῖμαζόμενον ἑλληνικὸν ἔθνος. Παρουσιάσθησαν τόσα θέματα καὶ προβλήματα, ποῦ ἡ Ἐκκλησία μας ἠγωνίζετο νὰ τὰ θεραπεύσῃ. Ὅλα αὐτὰ ἐπετυγχάνοντο μὲ τὴν βοήθειαν τῶν θρησκευομένων Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὰ μετέπειτα γεγονότα ἦσαν θέβαια λυπηρά, διότι ὁ ὕλισμος καὶ ὁ ἀναρχισμός ἐσημείωσαν ἄνοδον, ἐνῶ ἡ πνευματικὴ ὑπέστη καθίζησιν. Ἡ κατάστασις ὅμως αὐτὴ ἔφερε τὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑπευθύνων καὶ ἤρχισαν νὰ τίθενται τὰ θεμέλια τῆς νέας πνευματικῆς ἐξορμήσεως:

Νομίζω ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὴν σκυτάλην, ἔχουσαν ὡς ὄδηγόν τὰ ἀθάνατα νάματα τοῦ Ἑλληνορθοδόξου Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ μας. Πρέπει ὅμως προηγουμένως νὰ ἱεραρχήσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ πληρώματός της, ὡς ἀκολουθῶς:

Πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωμεν ὅτι:

1) Εἴμεθα τὸ μόνον ἐλεύθερον ὀρθόδοξον χριστιανικὸν ἔθνος. Δι' αὐτὸ πρέπει ἀπὸ τὸ νέον ἐκπαιδευτικὸν ἔτος νὰ διδάσκωνται οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἰς ὅλας τὰς ἐκπαιδευτικὰς βαθμίδας, μηδὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἀνωτάτης παιδείας ἐξαιρουμένης.

2) Πρέπει νὰ ἐκπαιδεύσῃ στελέχη ἐμπνευσμένων διὰ τὴν κατηχομένην νεότητα.

3) Πρέπει νὰ ὀργανωθῇ καὶ νὰ λειτουργήσῃ χριστιανικὴ φοιτητικὴ κίνησις μὲ τὴν συμπαράστασιν τῶν ἑλληνορθοδόξων καθηγητῶν καὶ λοιπῶν πανεπιστημιακῶν διδασκάλων καὶ μάλιστα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προέρχονται ἐκ τῆς κατηχομένης νεότητος.

4) Νὰ δημιουργηθοῦν κέντρα ὀρθοδόξου νεότητος καὶ εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συνοικίας. Εἰς τὸ κάθε κέντρον νὰ ὑπάρχῃ γραφεῖον μετὰ βιβλιοθήκης, κινηματογράφου, τηλεοράσεως ὅπου θὰ προβάλλωνται κατάλληλα ἔργα διὰ

τὴν νεότητα. Ὅμοιως νὰ ὑπάρχουν κατάλληλα περιοδικά, ὡς καὶ ραδιόφωνον καὶ νὰ μεταδίδονται ὁμιλίαι κατάλληλοι.

5) Πρέπει νὰ λειτουργοῦν φροντιστήρια ὑποψηφίων ἀνωτάτων σχολῶν καὶ μάλιστα διὰ τοὺς τελειοφοίτους τῆς κατηχομένης νεότητος.

6) Πρέπει νὰ συμπαρασταθῇ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας εἰς τὴν κατηχομένην νεότητα καὶ δὲν δύναται νὰ ἐνοήσῃ διατί ἡ νεότης μας ἐκτελεῖ τὰς γυμναστικάς της ἐπιδείξεις εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον καὶ ὄχι εἰς τὰ συνοικιακά των γυμναστήρια, ἐνῶ ἡ κατηχομένη νεότης εὐρίσκει εἰς τὴν ἀφάνειαν. Ἐχάρημεν ὡς γονεῖς, ὅταν εἶδομεν διὰ πρώτην φοράν ἡ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος κατηχομένη νεότης νὰ δίδῃ ἐξετάσεις εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον κατὰ τὸ ἔτος 1968. Ἐκτοτε τί συνέβη, διατί δὲν ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἐκδήλωσις αὕτη; Ἀναμένομεν ἀποφασίν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου διὰ τὸ ἔτος 70-71. Ἀναμένομεν ὡς γονεῖς τὴν κατ' ἔτος ἐπανάληψιν τῆς ἐκδηλώσεως ταύτης.

7) Πρέπει νὰ ἔχωμεν ἑλληνορθόδοξα στελέχη κατηχομένης νεότητος. Πρὸς τοῦτο πρέπει ἀπὸ τὸ ἔτος 70-71 νὰ λειτουργήσῃ σχολὴ ὡς εἶδος σεμιναρίου μὲ συμμετοχὴν τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἐπιστημόνων, καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐχρημάτισαν τὸ πάλαι μέλη τῆς κατηχομένης νεότητος, ὅπως τῶν κατηχητῶν ὄλων τῶν βαθμίδων, ὁμάδων καὶ χριστιανικῶν φοιτητικῶν κινήσεων. Εἰς τὸ ὡς ἄνω σεμινάριον δέον νὰ διδάξουν ἱερωμένοι καὶ καθηγηταὶ ἑλληνορθοδόξου κατευθύνσεως.

6) Ἡ Πολιτεία: Πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῇ διὰ τὰ προβλήματα τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς νεότητος. Εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς ὀφείλει νὰ δρᾷ ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς. Δέον νὰ προγραμματισθῶσι μέτρα προστασίας τῆς ἑλληνικῆς νεότητος, διὰ νὰ μὴ φθάσῃ αὕτη εἰς τὸ γνωστὸν κατάντημα τῆς νεότητος τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Νομίζω ὅτι κατάλληλα μέτρα εἶναι: 1) Ἡ ὀρθὴ ἀγωγή τῶν νέων καὶ ὡς τοιαύτη προτείνεται, ὡς ἀνεφέρθη, ἡ ἀνάλογος εἰσαγωγή εἰς τὰ σχολεῖα, μηδὲ ἐξαιρουμένης ἀκόμη καὶ αὐτῆς τῆς ἀνωτάτης παιδείας, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. 2) Ἡ δημιουργία ὑπὸ τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἐκκλη-

σίας μας κέντρου νεότητας, όπου να υπάρχει αϊθουσα ομιλιών, βιβλιοθήκη, γήπεδο, κινηματογράφος και τηλεόρασις με ταινίας καταλλήλους, πού θα ωφελούν τους νέους, να ιδρωθούν και να λειτουργούν κατασκηνώσεις έλληνορθόδοξοι, να υπάρχει κατάλληλον έντυπον. Έάν οι εκπαιδευτικοί μας, οί όποιοι τόσο μοχθούν, εργασθούν διά την αναγέννησιν τῆς νεότητος βάσει τῆς έλληνορθοδόξου πίστεώς μας και με την βοήθειαν τῆς οικογενείας, θα ἔχωμεν ευχάριστα άποτελέσματα. Δέν ἔχωμεν την ανάγκην ξένων ήθικοπαιδευτικῶν πειραμάτων, διότι τ' άποτελέσματά των καθημερινῶς τά βλέπομεν. Θα ήθελα ν' άναφέρω ότι ήρωτήθη ένας πνευματικός ήγέτης μεγάλης ευρωπαϊκῆς χώρας, ποιά μέτρα λαμβάνουν διά τό σταμάτημα τοῦ καταρακυλισματος τῆς νεότητος; άπήντησεν: οὐδέν. Παρακολουθοῦμε άλτῶς μετά μεγάλης άνησυχίας τό καταρακύλισμά της.

Λοιπόν άς δημιουργήσῃ ή Πολιτεία τ' άνωτέρω και οί εκπαιδευτικοί άς συμπαρασταθοῦν πρὸς την νεότητα, βάσει τῆς έλληνορθοδόξου πίστεώς μας, βοηθούμενοι ὑπό τῆς Έκκλησίας μας και ὑπό τῆς χριστιανικῆς ορθοδόξου οικογενείας, όποτε θα εἴμεθα θέβαιοι ότι θα αναγεννηθῇ ή ελληνική νεότης και θα ακτινοβολῇ και εἰς την Ελλάδα μας, αλλά και εἰς την νεολαία τῆς Δύσεως. Λοιπόν δέν θά πάρομεν τά ξένα ήθικοπαιδευτικά συστήματα να τά εφαρμόσωμεν και εἰς την Ελλάδα, άφοῦ άπέτυχον εἰς τάς χώρας των ή και εἰς τὴν άκόμη εἰς την Ελλάδα, πού ἐπὶ συνεχεῖς δεκαετίας εφαρμόσθησαν, αλλά άπέτυχον παταγωδῶς.

γ) Η οικογένεια: Ἄλλα και ή οικογένεια πρέπει να διαδραματίσῃ τὸν βασικώτερον πνευματικὸν ρόλον. Περὶ αὐτοῦ γράφει σχετικῶς ὁ άείμνηστος ιδρυτῆς τῆς Ἄδελφότητος ή «Ζωῆς», πατήρ Ευδόςβιος:

«Ἐπειδὴ ὁ γάμος σκοπὸν ἔχει να γεννηθῶσι τέκνα και να μορφωθῶσι ταῦτα κατὰ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, διά τοῦτο καθήκον πρώτιστον ἔχουσιν οί γονεῖς να μορφώσωσι τά τέκνα αὐτῶν χριστιανικῶς και να παρασκευάσωμεν αὐτά πολίτας τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν».

Οί γονεῖς λοιπόν ἔχουν καθήκον για την σωματικοπνευματικὴν ανάπτυξιν τοῦ νέου

για την ανταλλαγή αγάπης και στοργῆς, πού θα καλλιεργήσῃ τό συναίσθημα και θα τὸν βοηθήσῃ εἰς την ολοκλήρωσιν του. Ἐχουν αὐτήν την δυνατότητα, διότι εἶναι τοπικῶς και χρονικῶς, αλλά και ψυχικῶς πὸ κοντά του. Η οικογένεια εἶναι ή φάτην, όπου γεννᾶται κάθε άνθρωπος. Εἶναι τό φυτόριον όπου βλαστάνει, ἀναπτύσσεται και ώριμάζει τό σπέρμα τῆς αγάπης. Εἶναι άνάγκη λοιπόν ή ελληνική οικογένεια να ζῆ πάντοτε με έσωτερική γαλήνη και αγάπη.

Οί γονεῖς πού δέν συνδέονται με τό σπῆτι, ή ψυχρότης, αἱ διαφωνίαι, τά διαζύγια, όλα αὐτά καταλήγουν εἰς τό ότι δέν υπάρχει κῦρος τῶν γονέων πρὸς τά παιδιά. Ἄλλα τό δράμα τοῦ ραγισμένου σπιτιοῦ άποτελεῖ μίαν νόσον φοβεράν, οικογενειακήν, αλλά και κοινωνικήν. Αὐτό άκριβῶς σημαίνει άποσύνθεσιν τῆς κοινωνίας μας, αλλά και τοῦ ἔθνους ολοκλήρου. Ἄς μη λησμονῶμεν ότι ή ὑγιής οικογένεια εἶναι τό βάθος τῆς ήθικῆς. Ἄνατρέφει τό ἄτομο με τίς ὑψηλές ἀρχές τῆς αγάπης, τῆς ὑπομονῆς και τῆς αὐτοθυσίας. Με τίς ιερές παραδόσεις τῆς φυλῆς μας, με τό άγνὸν ἀνθρωπιστικὸν ιδεῶδες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, με τό ὑψηλὸν φρόνημα τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς. Η καλλιέργεια, ή ἀνάπτυξις και ή ἐκλέπτυνσις ἀνθρωπίνων ὑπόρξεων, εἶναι ή πὸ εὐγενῆς προσφορὰ στήν κοινωνίαν μας. Τὴν «θεοφιλή» αὐτή άποστολή ἔχουν οί γονεῖς και οί εκπαιδευτικοί. Καί σήμερα, εἰς θελήσωμεν να δραματισθῶμεν τὸν ἀνθρωπο τῆς ἐποχῆς πού ἔρχεται, τὸν αὐριανὸ ἀνθρωπο με την πείρα μας, ἀπὸ την πολυτάραχην ζωῆ, θα διαλέξωμε ὡς καλύτερο γνώρισμά του την ψυχική του γαλήνη και την ἀνθρωπιά του. Ἄλλα δι' αὐτό χρειάζεται άνοδος τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς οικογενείας ἀφ' ἑνός, τῆς όποίας ή ζωῆ πρέπει να ἑδρασθῇ ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ήθικῶν ἀξιών, τοῦ έλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἀφ' ἑτέρου, πού θά πρέπει να μάθῃ να σεβεται την οικογένειαν.

Ὁ πατέρας ὡς ἀρχηγὸς τῆς οικογενείας με κῦρος και ἐξουσίαν, άποτελεῖ διά την οικογενειακήν φρόνησιν, την πείραν, την κατευθύνουσαν χεῖρα. Χρέος ἔχει να διδάξῃ τὸν νέον, την τόλμην, την πρω-

τοβουλίαν, τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος, τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας. Ἡ μητέρα, ὡς ὑποταλῆς βασίλισσα τοῦ οἴκου, πρέπει νὰ θυσιάσῃ ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς της στὸν θωμὸν τῆς μητρότητος, ὀδηγώντας τὸ παιδί της εἰς ἀνάτασιν ψυχῆς, σύμφωνα πρὸς τὰ ἐλληνοχριστιανικὰ ἰδεώδη.

δ) Ὁ ἐκπαιδευτικός: Ὁ ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς τῆς σήμερον καλεῖται νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τῆς εἰδικῆς ἀπασχολήσεώς του εἰς τὴν γενικωτέραν, εἰς τὴν θεώρησιν τῆς σημερινῆς κοινωνίας καὶ τῶν προβλημάτων της, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ προβλήματα καὶ τὰ ψυχικὰ τραύματα τῆς νοσοῦσης σημερινῆς νεολαίας.

Μορφὴ κατ' ἐξοχὴν ἱερά καὶ σεβαστή, ὁ Ἕλλην ἐκπαιδευτικός, ἀγωνιστὴς εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους μας, καλεῖται νὰ προσφέρῃ τὴν δημιουργικὴν του συμβολὴν εἰς τοῦτο κριτικῶς: εἰς τὸ νὰ βοηθήσῃ τὸ σημερινὸ Ἕλληνόπουλο νὰ ἀντιμετωπίσῃ νικηφόρως τὰ προβλήματα, πού τοῦ θέτουν οἱ σημερινοὶ καιροί.

Εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν λειτουργὸν προσβλέπει τὸ Ἔθνος καὶ περιμένει ἀπὸ αὐτὸν νὰ ἀποδυσθῇ ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ καινούργια γενεὰ ἀνταξία τῶν ἐλπίδων, τῶν ἀγώνων, τοῦ τιμίου αἵματος πού ἐχύθη, διὰ νὰ ἔχωμεν Ἔθνος ζωντανόν, νικηφόρως χωροῦν εἰς τὴν πραγματώσῃν παραδόσεων αἰώνιων, πού ὅπως ἀποδεικνύει ἡ πείρα, δὲν δυνάμεθα νὰ περιφρονήσωμεν ἢ νὰ ἀγνοήσωμεν, χωρὶς νὰ θέσωμεν εἰς κίνδυνον αὐτὴν τὴν ἐθνικὴν μας ὑπόστασιν.

5. Οἱ Ἕλληνες νέοι.

Ἄλλ' ὅμως πρέπει καὶ οἱ Ἕλληνες νέοι

νὰ βάλουν ὅλας τὼν τὰς δυνάμεις, νὰ ἐπομισθοῦν ἀπὸ τώρα τὰς εὐθύνας, ὥστε ἡ νέα ἐποχὴ νὰ εἶναι ὄντως μεγάλη ἐποχὴ, ὄχι νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀνώτερον, πνευματικὸν στοιχεῖον, ἀλλὰ νὰ τὸ γιγαντώσῃ! Ἀπὸ τίς μικρὲς δὲ χώρες, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ὅπου εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων ἐγεννήθη τὸ πνεῦμα, θὰ ἐκμειφθοῦν καὶ πάλιν οἱ μεγάλοι πνευματικοὶ σπινθῆρες.

Ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Χέρντερ, τονίζει: «τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος στολίζει ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην». Καὶ ὁ μέγας θεολόγος Χάρνακ, γράφει: «οἱ Ἕλληνες θὰ εἶναι πάντοτε διδάσκαλοι καὶ καθηγημένους τῆς παγκοσμίου διανοήσεως». Μακάριοι οἱ Ἕλληνες νέοι πού θὰ φέρουν αὔριον τὴν πραγματικότητά αὐτήν. Μακάριοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἐφ' ὅσον χρησιμοποίησιν τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχομένην σήμερον δύναμιν τῆς ἀδιαμορφώτου εἰσέτι νεότητος. Μακάριοι ὅλοι μας, ἐὰν ἐργασθῶμεν ὅπως πρέπει, ὥστε, ὅταν θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς ἀτομικῆς ἐποχῆς, νὰ εἶναι ἡμέρα νίκης τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης. Οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος, πού θ' ἀποτελέσουν αὔριο τὴν πνευματικὴν ἡγεσία πρέπει νὰ συνειδητοποιήσῃν τὸ μεγάλο τους χρέος ἐναντι τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἄλλοι λαοὶ μπορεῖ νὰ ἀρνοῦνται τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Ἐμεῖς ἂς μὴ παύσωμε νὰ γεμίζουμε ὀλοένα καὶ περισσότερο τὴ γῆ καὶ τίς ψυχές μας μετὰ τὸν οὐρανόν. Ἄς κοχλάξῃ εἰς τὰ σπλάχνα μας συνεχῶς ἓνα σύνθετο δυναμικὸ πάθος γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἰδανικὰ καὶ τὴν χριστιανικὴν κοσμοθεωρίαν.

Γ. ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

‘Ο φόβος για τὸ μέλλον τῶν χριστιανικῶν ὀργανώσεων ὑπῆρξε τὸ θέμα τοῦ 2ου πανευρωπαϊκοῦ συνεδρίου τῆς Διεθνoῦς Κινήσεως Καθολικῶν Ἐπιστημόνων (MIIC) ποῦ ἔλαβε χώραν στὸ Φράμπουργκ τὸν περασμένο Ἰούλιο.

Τὸ ἐρώτημα εἶναι γιὰ τὸ νόημα καὶ τὴ νομιμότητα τῶν χριστιανικῶν ὀργανώσεων. Ἄν τίθεται τὸ ἐρώτημα, σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἀμφισβήτηση τῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν θεσμῶν. Αὐτὴ ἢ ἀμφισβήτηση δὲν εἶναι τυχαία· ἐγγράφεται σ’ ἓνα γενικὸ θέμα, ποῦ ξεπερνᾷ κατὰ πολὺ τὸν ἐσωτερικὸ προβληματισμὸ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν γενικῶς.

1. ΤΟ ΘΕΜΑ

Μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε ὅτι δύο βασικά ρεύματα ἐνεργοῦν κατὰ τὴ σύγχρονη περίοδο· τὸ ἓνα εἶναι τὸ ρεῦμα τοῦ ὀρθολογισμοῦ, τὸ ἄλλο εἶναι ἓνα ρεῦμα ἠθικῆς τάξεως. Φυσικά, ὑπάρχει στενὴ ἀλληλεπίδρασις μετὰξὺ αὐτῶν τῶν δύο ρευμάτων καὶ θὰ πρέπει νὰ τὴν περιγράψωμε.

1. Τὸ ρεῦμα τοῦ ὀρθολογισμοῦ.

Αὐτὸ τὸ ρεῦμα ἐκφράζεται οὐσιαστικῶς στὴν κίνησι τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Γιὰ νὰ τὸ χαρακτηρίσωμε συνθετικῶς θὰ μπορούσαμε νὰ εἰποῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν νεολιθικὸ πολιτισμὸ σ’ ἓναν ἄλλο πολιτισμὸ ποῦ δὲν ἔχει ἀκόμη πουθενὰ ἀποκατασταθῆ σταθερά, ἀλλὰ ποῦ διαγράφεται ἤδη καὶ ποῦ ἐπιτρέπεται νὰ ὀνομάσωμε βιομηχανικὸ πολιτισμὸ.

Ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μετὰξὺ τοῦ νεολιθικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ βιομηχανικοῦ πολιτισμοῦ· εἶναι διότι, σ’ αὐτὸν τὸν τελευταῖο, ὁ ἄνθρωπος ἐκέρδισε μεγάλη ἀπόστασι ἀπέναντι τῆς φύσεως. Ἡ συμφωνία του μὲ τὴ φύσι περνᾷ εἰς τὸ ἐξῆς μέσα ἀπὸ ὄργανα ποῦ ὁ ἴδιος κατεσκεύασε καὶ συνεπῶς ἐξαρτᾶται πολὺ ἰσχυρότερα παρὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἀπὸ τὶς δικῆς του πρωτοβουλίας, αἰσθάνεται διαρκῶς περισσότερο ὑπεύθυνος γιὰ τὴν τύχη του. Συγχρόνως ὅμως, ὑφίσταται τὸ αἶσθημα τῆς ἐξαρτήσεως· ἂν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται περισσότερο ἐλεύθερος ἀπέναντι τῆς φύσεως, αἰσθάνεται ἐπίσης ὅτι ἀπειλεῖται ἀπὸ «ἐνδιάμεσα» ποῦ εἶναι ἐν τούτοις δημιουργήματα του.

Ἄλλὰ τί εἶναι λοιπὸν πράγματι αὐτὰ τὰ ἐνδιάμεσα;

Ἄν τὸ ἀνθρώπινο ὄν εἶναι ἱκανὸ νὰ δρᾷ ἐπὶ τῆς φύσεως, εἶναι μόνον κατὰ τὸ μέτρον ποῦ ἀποτελεῖ τὸ ἴδιον ὡς σῶμα μέρος τῆς φύσεως. Μὲ τὸ σῶμα του, σὲ μία εὐρύτερα ἔννοια, ποῦ περιλαμβάνει καὶ τὴ σκέψι, ὁ ἄνθρωπος ἐξασφαλίζει τὴν ἰσορροπία του μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ ἐπίσης κατορθώνει νὰ διατηρητῆαι στὴ ζωῆ. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ συνέβη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἐντονώτερο στὰ πρόσφατα χρόνια, εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδημιούργησε αὐτὸ ποῦ ὁ Karl Popper ὀνόμασε ἓνα ἐξωσωματικὸ περιβάλλον, ἓνα εἶδος δηλαδὴ ἐπεκτάσεως τοῦ σώματος.

Τὸ πιὸ θεαματικὸ παράδειγμα καὶ ἐξ ἄλλου τὸ πιὸ πρόσφατο εἶναι τῶν μεγάλων ὑπολογιστικῶν μηχανῶν ποῦ εἶναι ἱκανὲς νὰ λύουν προβλήματα λο-

γικής ή μαθηματικής φύσεως, να μεταθύνουν, να μεταβάλλουν τὸ πρόγραμμά τους ἀνάλογα μὲ ὅ, τι ἔχουν μάθει, πιθανῶς καὶ νὰ δημιουργοῦν νέα προγράμματα.

Κατ' ἐπέκτασιν, μποροῦμε νὰ ἐντάξωμε στὸ ἐξωσωματικὸ περιβάλλον κάθε τι ποῦ εἶναι τῆς τάξεως τῆς ὀργανώσεως. Στὴν πραγματικότητά, ἡ ὀργάνωσις ἔχει γίνεαι ἀπὸ ἀνθρώπινα ὄντα. Ἄλλ' ὡς ὀργάνωσις δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἓνα σύστημα σχέσεων διὰ τοῦ ὁποῦο κυκλοφοροῦν ρεύματα πληροφοριῶν, τὸ ὁποῦο πραγματοποιεῖ ὠρισμένες ἐνεργεῖες ἀνάλογα μὲ προκαθορισμένα προγράμματα καὶ τὸ ὁποῦο ἐλέγχει τὴν ἴδια τοῦ τῆ λειτουργία ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι καθίσταται ἱκανὸ νὰ ἐκτιμᾷ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ (σύμφωνα μὲ κριτήρια καθωρισμένα ἐκ τῶν προτέρων) καὶ νὰ μεταβάλλῃ, ἂν χρειάζεται, τὰ προγράμματα δράσεως ἀνάλογα μὲ δοθεῖσα ἐντολή. Ὡς σύστημα, μία ὀργάνωσις εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὰ ἄτομα ποῦ τὴν ἀποτελοῦν· λειτουργεῖ, δηλαδὴ, ἀφ' ἑαυτῆς.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐξωσωματικοῦ περιβάλλοντος ἔχει ὡς συνέπεια ὅτι ἡ ἀλληλεπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσεως γίνεται πολὺ περισσότερο πολὺπλοκος. Δὲν συνίσταται πλέον σὲ μία ἀπλὴ σχέση μεταξὺ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Παίρνει τὴ μορφή διπλῆς σχέσεως· σχέσεως τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ τῶν ἐξωσωματικῶν συστημάτων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, σχέσεως αὐτῶν τῶν συστημάτων καὶ τῆς φύσεως ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἄλλ' ἢ θεῖσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς ἐξωσωματικῆς τοῦ παραγωγῆς εἶναι διπλῆ. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὴν δημιουργεῖ, ἀπὸ τὸ ἄλλο ὀφίσταται τὸν ἔλεγχό της, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ δράσις τοῦ καθορίζεται ἀπὸ τοὺς νόμους λειτουργίας αὐτῶν τῶν συστημάτων. Ἀὐτὰ αὐξάνουσι τὴν ἱκανότητά τοῦ δράσεως, ἀλλὰ συγχρόνως τὴν περιορίζουσι, τὴν διοχετεύουσι, τῆς ἐπιβάλλουσι ὑποχρεωτικὰ δρομολόγια.

Ποῖα εἶναι ἡ συνέπεια ὄλων αὐτῶν στὸ πεδίο τῶν πολιτιστικῶν στάσεων;

Ὁ ἀνθρώπος δὲν αἰσθάνεται πλέον τὴ φύσι ὡς ἀδυσώπητη δύναμις, ἀλλὰ ὡς ἓνα περιβάλλον γιὰ ἐκμετάλλευσιν. Ἡ ἴδια ἡ κοινωνία γίνεται ἀπέραντο πεδίο δράσεως. Δὲν θεωρεῖται πλέον εἰκὼν τῆς φύσεως, ἀλλὰ ὡς αὐτὸ ποῦ εἶναι, ὡς ἐξωσωματικὴ προέκτασις τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως. Μὲ τὴν προοδευτικὴν προοπτικὴν δὲν ὑπάρχουσι ὄρια στὸ ἐπιχειρηματικὸ πνεῦμα, ὑπάρχει μάλιστα ἓνα εἶδος καθήκοντος τῆς διαμορφωτικῆς δράσεως. Ἀρνητικῶς, αὐτὴ ἡ διαδικασία ἐκφράζεται μὲ ὑποβάθμισιν τῆς παραδόσεως, μὲ ἀπόρριψιν τῆς ἐξουσίας, μὲ ἐγκατάλειψιν τῆς ἐννοίας τῆς σταθερότητος, μὲ ἀρνησιν τῆς πολιτιστικῆς συνεχείας, τῆς σταθερότητος τῶν ἀξιῶν καὶ τῆς ἱερότητος τοῦ χρόνου. Θετικῶς, κάνει τὴν ἀλλαγὴν ἀξίας ἐν ἑαυτῇ· ἀκόμη κι ἂν δὲν ξεύρωμε ἀκριβῶς πρὸς τὰ ποῦ κατευθυνόμεσθε, μόνον τὸ γεγονός τῆς ἀλλαγῆς τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως εἶναι κάτι καλὸ. Μὲ τὴν πιὸ ἀκραία καὶ τὴν πιὸ ριζοσπαστικὴν μορφή αὐτὴ ἡ ἔξαρσις τῆς ἀξίας τῆς ἀλλαγῆς παίρνει τὴ μορφή τῆς θεωρίας τῆς συνεχοῦς ἐπαναστάσεως.

Ἄλλὰ ποῖα εἶναι ἡ θάσις ὄλων αὐτῶν;

Ἀνέφεραν τὴν ἐπέμβασι τῶν ἐξωσωματικῶν συστημάτων. Ἄλλὰ στὴ θάσι αὐτῶν τῶν συστημάτων εὐρίσκομε τὴν κίνησιν τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Τὰ ἐξωσωματικά συστήματα ἔχουσι ὡς ἔργον νὰ ἐλέγχουσι τὶς φυσικὰς ἐπεξεργασίαις, στὸν ἀνθρώπον καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον. Ἄλλ' ἔχουσι γιὰ κυρία ἰδιότητα νὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐλέγχουσι τὸν ἑαυτό τους. Εἶναι αὐτὸ μία ἀπὸ τὶς βασικὰς ἀρχὰς τῆς κυβερνητικῆς, ποῦ καθώρισαν ὡς τὴν ἐπιστῆμιν τῶν κατευθυνομένων πράξεων ἢ ἀπλούστερα τοῦ αὐτο-ἐλέγχου. Ἡ λειτουργία τῶν ἐξωσωματικῶν συστημάτων κατέστησε δυνατὴ τὴν ἀνάπτυξιν μίαις μορφῆς δράσεως διαρκῶς περισσότερο ἱκανῆς ν' αὐτοελέγχεται καὶ, ἐξ ἄλλου, διαρκῶς περισσότερο ἀναγκασμένης, ἀπὸ τὶς ἴδιαις τὶς ἐπιτυχίαις της, νὰ υποβάλλεται σὲ κριτικὴ καὶ νὰ ἐπαναπροσαρμόζη τὶς μεθόδους της. Αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξις μᾶς ὀδηγεῖ στὶς διαφο-

ρετικές μορφές της ὀρθολογικῆς συμπεριφορᾶς. Θὰ περιορισθοῦμε ἐδῶ στὸ νὰ προτείνουμε δύο παραδείγματα ἰδιαίτερώς χαρακτηριστικά: τὸ παράδειγμα τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ προγραμματισμοῦ.

Ὁ βασικὸς μηχανισμὸς τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου εἶναι ἓνα πῆγαινε-ἔλα μεταξὺ ὑποθέσεως καὶ πειραματισμοῦ. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐπιστημονικὴ πράξις ἔχει τὸν ἑαυτὸ της γιὰ ἀντικείμενο. Ἡ ἔρευνα ὀργανώνεται σύμφωνα μ' ἓνα ὀρθολογικὸ πρόγραμμα καὶ αὐτοελέγχεται καὶ αὐτὸ σὲ πεδία διαρκῶς περισσότερο ὀλοκληρωτικά καὶ συνθετικά. Βλέπουμε νὰ ἐμφανίζεται παντοῦ αὐτὸ πού ὀνομάζουμε ἡ ἐπιστημονικὴ πολιτικὴ καὶ νὰ διαμορφώνονται δημόσιοι θεσμοὶ πού ὀφείλουν νὰ εἰσαγάγουν αὐτὴ τὴν πολιτικὴ στὴν πράξι τῶν συγχρόνων κρατῶν.

Ἡ ἴδια ἡ ἐπιστῆμη μᾶς ὀδηγεῖ στὸν προγραμματισμὸ. Αὐτὸ πού δίνει στὴν ἐκθιομηχάνισι τὸν ὀρθολογικὸ της χαρακτηριστῆρα δὲν εἶναι μόνον ὅτι θέτει σ' ἐνέργεια μεθόδους θασισμένες στὴν ἐπιστημονικὴ γνῶσι, εἶναι ἐπίσης, καὶ ἴσως πρὸ πάντων, ὅτι ἐνεργεῖ διὰ τῆς ὀργανώσεως. Ἄλλ' ὁ τρόπος λειτουργίας τῆς θιομηχανικῆς οἰκονομίας ἀπαιτεῖ τὸν προγραμματισμὸ. Ἡ σύγχρονος παραγωγή θασιζεται στὴν πρόβλεψι τοῦ μέλλοντος.

Αὐτὴ ἡ μέθοδος τοῦ ὀρθολογισμοῦ, τῆς ὀποίας ἀνεφέραμε συγκεκριμένες ἐκφράσεις γιὰ τὰ εἶδη τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ τοῦ προγραμματισμοῦ καὶ ἡ ὀποία ἐκδηλώνεται σὲ πολλὰ ἄλλα πεδία ἀκόμη, πρέπει νὰ θεωρηταί παγιωμένη. Ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι μία ἀναστολὴ σήμερα θὰ ἐσήμαινε τὸ θάνατο, ἂν ὄχι γιὰ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, τοῦλάχιστον γιὰ μεγάλες ὀμάδες ἀνθρώπων. Εἶναι διότι ὁ ὀρθολογισμὸς ἔφερε ἡδη τοὺς καρπούς του. Ἡδη ἔχει προκαλέσει ὄλων τῶν εἰδῶν τίς συνέπειες πού εἰς τὸ ἐξῆς καθιστοῦν πρακτικῶς ἀπαραίτητη τὴ συνεπῆ ἐπιδίωξι τῆς ὀρθολογιστικῆς ἐπιχειρήσεως. Μποροῦμε ν' ἀναφέρουμε τὴ δημογραφικὴ αὐξηση, τὴν ἀνάπτυξι τῶν πόλεων, τὴ δη-

μιουργία ὀλοκληροῦ σειρᾶς καταστροφῆς τῆς φυσικῆς ἰσορροπίας, τὴν ἀντικατάστασι τῶν μορφῶν ἐνεργείας πού προέρχονται ἀπὸ το φυσικὸ κόσμο, ἀπὸ τὴν ἐνέργεια ἀνθρωπίνης ἡ ζωικῆς προελεύσεως, τίς συνέπειες τῆς μεταβολῆς τοῦ περιβάλλοντος στὴ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅχι μόνον δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε διαφορετικά παρὰ νὰ χρησιμοποιοῦμε τὰ ὑπάρχοντα ὄργανα (π.χ. τὰ ἄσσανσέρ ὅταν πρόκηται νὰ φθάσωμε στοὺς ἀνωτέρους ὀρόφους ἑνὸς οὐρανοξύστου), ἀλλὰ δημιουργοῦμε διαρκῶς νέα προβλήματα πού δὲν μποροῦν νὰ λυθοῦν παρὰ χάρις σὲ νέες προόδους τοῦ ὀρθολογισμοῦ.

2. Τὸ ἠθικὸ ρεῦμα. — Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης.

Ἐν τούτοις, ὁ δυναμισμὸς τοῦ ὀρθολογισμοῦ δὲν εἶναι ὁ μόνος πού δρᾷ στὸ σύγχρονο κόσμο. Ὑπάρχει, παραλλήλως, ἓνας ἄλλος δυναμισμὸς, ἠθικῆς τάξεως αὐτός, πού χαρακτηρίζεται πρὸ πάντων, φαίνεται, ἀπὸ τὴν ἐμφάνισι δύο βασικῶν ἀξιών: τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος.

Σὲ τί συνίσταται ἀκριβῶς ἡ ἐλευθερία γιὰ τὴν ὀποία γίνεται λόγος σήμερα; Ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρη, ἂν θέλωμε ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν ἐλευθερία ὡς δύναμι δρῶσα, δὲν εἶναι ἡ ἱστορικὴ προέλευσις τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας οὔτε ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ τὸ συγκεκριμένο καὶ ζωντανὸ συναίσθημα τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἐλευθερία μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ συμφωνία τοῦ ἀτομικοῦ συναισθήματος τῆς αὐτονομίας μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς περιορισμούς τῆς κοινωνίας. Πῶς εἶναι δυνατὴ μία τέτοια συμφωνία; Ἀπὸ τὴν ἀναγνώρισι τοῦ λογικοῦ χαρακτήρος τῶν περιορισμῶν, τῆς συμφωνίας των δηλαδὴ μὲ τίς ἀπαιτήσεις τῆς λογικῆς. Αὐτὲς οἱ ἀπαιτήσεις εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀντικειμενικοὶ νόμοι (εἶτε στὸ πεδίο τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας εἶτε στὸ πεδίο τῆς κοινωνιολογίας) ἢ ὡς κανονισμοὶ ἠθικῆς τάξεως, οἱ ὀ-

ποίοι εκφράζουν την αντικειμενική σκοπιμότητα της ελευθέρως βουλήσεως.

Μπορούμε να δώσουμε ένα παράδειγμα δικαιώσεως διὰ νόμων ὀρθολογικοῦ χαρακτήρος ἀναφέροντας ὀρισμένην ἔρμηνεία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ, καὶ θεωρώντας τον ἐμφανιζόμενον ὡς ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας (καὶ ἐπομένως τῆς κοινωνίας). Κατὰ τὸν ἱστορικό ὕλισμό, ὑπάρχοντες ἀντικειμενικοὶ νόμοι ποὺ κατεϋθύνουν τὴν ἐξέλιξι τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ νόμοι μποροῦν τελικὰ ν' ἀναχθοῦν σ' ἕναν βασικό νόμο, ποὺ εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀνταποκρίσεως μεταξὺ παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ μορφῶν παραγωγῆς. Στὶς προεπαναστατικὰς κοινωνίας, αὐτὴ ἡ ἀνταπόκρισις δὲν ἐπραγματοποιήθη. Στὶς μετεπαναστατικὰς κοινωνίας, ἡ ἀνταπόκρισις μπορεῖ ν' ἀποκατασταθῆ καὶ νὰ διατηρηθῆ, ἀλλ' ἡ προσαρμογὴ μεταξὺ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τῶν μορφῶν παραγωγῆς δὲν γίνεται κατὰ τρόπον αὐτόματο· πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῆ ἀπὸ μίαν πρᾶξι συνειδητῆ καὶ ἐκουσίας, ποὺ μπορεῖ νὰ φέρῃ μαζύ της διάφορες μορφὰς περιορισμοῦ.

Κατὰ γενικὸν τρόπο, μποροῦμε νὰ θεωρήσωμε τὴν ἐλευθερίαν ὡς ἀναγνώρισι καὶ ἀποδοχὴ τῶν περιορισμῶν, ἀπὸ τὴ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία αὐτοὶ μποροῦν νὰ ἐμφανισθοῦν στὴν ἀτομικὴ συνείδησι ὡς δικαιώμενοι ἐν ὀνόματι ἀρχῶν ποὺ ἔχουν γίνεαι ἀποδεκτὰς ἀπ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ συνείδησι.

Μπορούμε ἐπίσης νὰ ἔχωμε μίαν ἀριστοκρατικὴν παραλλαγὴν ὅσο καὶ μίαν δημοκρατικὴν παραλλαγὴν αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως. Κατὰ τὴν ἀριστοκρατικὴν παραλλαγὴν, ἡ φροντίς τοῦ καθορισμοῦ, κατὰ τρόπον αὐταρχικό, τῶν ὀρθολογικῶν μορφῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, εἶναι ἀφηρημένη σὲ μίαν ἔλιτε. "Ὅσοι δὲν ἀποτελοῦν μέρος αὐτῆς τῆς ἔλιτε δὲν μποροῦν νὰ δεχθοῦν ἐκουσίως ὅτι τοὺς ἐπιβάλλεται παρὰ ἂν ἐμπιστεύονται τὴν ἔλιτε, πρᾶγμα ποὺ μᾶς ἀπομακρύνει, εἶναι ἀλήθεια, ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας-ἀποδοχῆς· διότι ἡ πραγματικὴ ἀποδοχὴ δὲν πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης ἀλλ' ἐπὶ τῆς προσωπικῆς καὶ

ἀμέσου ἀναγνώρισεως τῆς ὀρθότητος τῶν ἀποφάσεων. Κατὰ τὴν δημοκρατικὴν παραλλαγὴν, δὲν ὑπάρχει μέσον νὰ καθορισθῆ κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ πλήρη τὸ περιεχόμενον τῶν ἀπαιτήσεων τῆς λογικῆς· αὐτὸ τὸ περιεχόμενον παραμένει ἀκαθόριστον, καὶ ὁ μόνος τρόπος νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ἀσάφεια, ὅσο γίνεται, εἶναι ἡ προσφυγὴ στὴν ἀντιπαράταξι τῶν ἀπόψεων.

Ἄλλ' ἡ ἐλευθερία εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ὡς διαμαρτυρία τοῦ ἀτόμου ἐναντίον κάθε μορφῆς περιορισμοῦ. Εὐρίσκομε μίαν μετριάσμενην παραλλαγὴν αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως στὴ μορφή τῆς ἀμέσου δημοκρατίας ποὺ διατείνεται ὅτι ἐπεξεργάζεται ὀλόκληρη τὴν πολιτικὴν διαδικασίαν σὲ μικρὰς ὀμάδες, ποὺ ἀντιτίθεται στὸν προγραμματισμό, στὸ συγκεντρωτισμό, στὴ διακυβέρνησι θάσει ἀρχῶν. Στὸ θάθος, αὐτὴ ἡ στάσις ἀπορρίπτει τὴν ἀντιλήψιν κατὰ τὴν ὁποία ὑπάρχει δικαίωσις στὰ πράγματα, ἕνας ἱστορικός νόμος· ἀφήνεται στὴν ἀρετὴ τῆς ἐμπνεύσεως, στὸν αὐθορμητισμό, στὶς δημιουργικὰς δυνάμεις ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὶς ἄμεσες ἀλληλεπιδράσεις τῶν συνειδήσεων. Θεωρεῖ τὸν ἀνθρώπον ὡς δύναμι ἐκφράσεως, συνεχοῦς ἀνακαλύψεως, καθιερώνει τὴ φαντασίαν, ἐξασκεῖ μίαν ὑπερραϊσιοδοξίαν ποὺ ὑπενθυμίζει σὲ μερικὰ σημεῖα τὴν ἄποψιν τοῦ Rousseau. Γι' αὐτὴν, ἡ κοινωνία καὶ ὅλοι οἱ περιορισμοὶ ποὺ ἐπιβάλλονται ἐμποδίζουν τὴ φυσικὴ δημιουργικότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐκφρασθῆ. Ἡ κοινωνία, τοῦλάχιστον ὅπως ὑπῆρξε ὡς σήμερα, εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τῆς καταπιεστικῆς. Ἄρκει νὰ καταργήσωμε τὴν καταπίεσιν καὶ οἱ δυνάμεις τῆς ζωῆς θὰ μπορέσουν ν' ἀναπτυχθοῦν, ἀνοίγοντας ἀπεριόριστον πεδίον στὴν ἐλευθερίαν.

Ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἡ ἀναρχία. Γι' αὐτὴν, κάθε μορφή ὀργανώσεως εἶναι ἀνυπόφορος περιορισμός. Ἀσφαλῶς τὸ ἀνθρώπινον ὄν δὲν μπορεῖ νὰ ζῆσιν μόνον. Ἀλλὰ πρέπει νὰ εὐρώμε μορφὰς κοινωνικῆς ζωῆς ποὺ δημιουργοῦνται αὐθορμητῶς σύμφωνα μετὶς διαρκῶς νέας ἐμπνεύσεις τοῦ συναι-

σθήματος, πού νά μπορούν νά γίνονται καί νά καταργώνται άκατάπαυστα. Στό θάθος εύρίσκομε έδω την άρχαϊκή ιδέα της άρμονίας, αλλά χωρίς τούς νόμους· πρέπει νά προσαρμοζώμαστε στή ζωή, άλλ' ή ζωή δέν θεωρείται πλέον ώς περιορισμός, άλλ' ώς έλευθέρα διαστολή του όντος. 'Ο κόσμος πρέπει ν' άνακαλύπτεται εκ νέου κάθε πρωί.

«'Ολοι οί άνθρωποι είναι ίσοι;» Τί σημαίνει αυτό;

Ἀ ρ ν η τ ι κ ῶ ς, πρώτα, νά καταργηθοῦν οί άριστοκρατικές κοινωνίες καί ό,τιδήποτε παραμένει στό σύγχρονο κόσμο άπό τις κοινωνίες αὐτοῦ του τύπου. Εἶναι άξιοσημείωτο νά διαπιστώσωμε ότι οί έπαναστάσεις τῶν συγχρόνων καιρῶν γίνονται, γενικῶς, βασικά έναντίον φεουδαρχικῶν ή ήμιφεουδαρχικῶν καθεστώτων. Ἐν τούτοις, άκόμη καί σέ κοινωνίες πού έμφανίζονται ώς δημοκρατικές μπορούμε νά παρατηρήσωμε ότι υπάρχουν ίχνη άρχαϊκῶν μορφῶν κοινωνικής ζωής καί ή διεκδίκηση της ισότητος έκδηλώνεται γι' αὐτό καί σ' αὐτές. 'Οπωσδήποτε, ή άνισότης, χαρακτηριστικό τῶν κοινωνιῶν του παρελθόντος, δέν έξηφανίσθη άπό τις σύγχρονες κοινωνίες καί άρνητικῶς τό αίτημα της ισότητος κατευθύνεται έναντίον όλων τῶν κοινωνικῶν μορφῶν που δημιουργοῦν άνισότητα.

Θ ε τ ι κ ῶ ς, σημαίνει νά παρέχονται σέ όλους ίσες πιθανότητες νά φθάσουν, ανάλογα μέ τις δυνατότητές των, σ' όλους τούς κοινωνικούς ρόλους. Εύρίσκομε έδω τό πολύ σύγχρονο θέμα της δημοκρατικοποίησης της εκπαίδευσης. Κατόπιν, σημαίνει έξασφάλισι γιά όλους έξέ ίσου τῶν υλικῶν καί πολιτιστικῶν αγαθῶν πού διαθέτει ή κοινωνία, καί αὐτό άνεξαρτήτως της διαφοράς έργασίας καί ίκανοτήτων.

Μεταξύ της άξίας της έλευθερίας καί της άξίας της ισότητος υπάρχουν πολύπλοκες άλληλεπιδράσεις πού δέν οδηγοῦν άπαραιτήτως σέ σύμπτωση. Μπορεῖ κανεῖς νά δικαιώση την τυραννία έν όνόματι της ισότητος. Καί, άντιστρόφως, ένα καθεστῶς άπολύτου έλευθερίας μπορεί άσφαλῶς νά γεννήση γρήγορα

τις χειρότερες άνισότητες. Τό πρόβλημα της συμφιλώσεως μεταξύ έλευθερίας καί ισότητος είναι χωρίς άλλο ένα άπό τά δυσκολώτερα του καιρού μας. Ἐλλά συχνά μένει κρυμμένο, διότι οί διεκδικήσεις μέσα στις όποιες έκφράζονται αὐτές οί άξίες έχουν γενικῶς άρνητική μορφή· κατευθύνονται κατά τῶν κοινωνικῶν σχημάτων πού κρίνονται άνυπόφορα. Ἐτσι ή αντίθεση στό ρατσισμό είναι ούσιαστικῶς διεκδίκησης ισότητος, αλλά συμβαίνει επίσης νά είναι θέλησις γιά έλευθερία, διότι είναι ή κατάσταση έξουσίας μίας ύμάδος έπάνω σέ μία άλλη πού δημιουργεῖ καί διατηρεῖ την άνισότητα πού καταγγέλλεται. Ἐν τούτοις, άν τοποθετηθοῦμε στό θεϊκό πεδίο καί άν διερωτηθοῦμε πῶς νά δώσωμε πραγματικό περιεχόμενο στις άξίες της έλευθερίας καί της ισότητος, αντιμετωπιζόμε σημαντικές δυσκολίες, όπως τό άποδεικνύει άφθόνως ή ιστορική πείρα.

Ἡ μελέτη τῶν δύο άξιῶν τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν του συγχρόνου κόσμου δείχνει ότι υπάρχει, αὐτή τή στιγμή, μία πολύ ζωηρή αντίδρασις κατά της νοοτροπίας του ίντελλεκτουαλισμοῦ. Ἡ άξία διακρίνεται εϋθέως καί άμέσως μετατρέπεται σέ δρᾶσι. Δέν αισθανόμαστε έξέ άλλου πλέον την άνάγκη νά δικαιολογοῦμεν, νά έξηγοῦμε, νά συζητᾶμε. Τήν άξία τή ζοῦμε καί τή θεβαιώνομε, δέν τήν άποδεικνύομε. Αὐτή ή κατ' εϋθείαν θεώρησις καί ή άμεσος έnergieia τῶν άξιῶν συνοδεύεται έξ άλλου άπό την άπόρριψι της άφρημένης έννοίας της άληθείας. Ἐλλά ένῶ ή άλήθεια ώς έννοια χάνει τή δύναμή της, θλέπομε ν' αύξάνη ή συγκεκριμένη φροντις γιά τήν άλήθεια σάν πραγματικότητα, σάν αϋθεντικό τρόπο ζωής, σάν άποτελεσματική πιστότητα στις άξίες. Αὐτή ή φροντις γιά άποτελεσματικότητα δέν ένδιαφέρεται πάντοτε γιά τις συνέπειες, καί δέν συνοδεύεται άπαραιτήτως άπό την έγνοια της συνεπείας, δέν έγγράφεται άπαραιτήτως σέ μία στρατηγική του συνόλου. Θά μπορούσε νά εἰπῆ κανεῖς ότι έμπιστεύεται στην άξία. Βλέπομε έτσι νά διαμορφώνεται ή

ἀντίληψις κατὰ τὴν ὁποία ἡ καταστροφή τοῦ ὑπάρχοντος κόσμου πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ὀδηγήσῃ στὴν πραγματοποίηση ἑνὸς καλύτερου κόσμου, ἀκόμη κι ἂν τὸ περιεχόμενό του δὲν ἔχῃ προσδιορισθῆ ἕκ τῶν προτέρων.

3. Ἀλληλεπιδράσεις μεταξύ τῶν δύο ρευμάτων.

Μεταξὺ τοῦ ρεύματος τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ ρεύματος τῆς ἠθικῆς ἀναπτύσσονται διάφορες ἀλληλεπιδράσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες μερικὲς ἔχουν θετικό χαρακτήρα καὶ ἄλλες ἀρνητικό.

Στὸ θάθος, ὁ ὀρθολογισμὸς κάνει δυνατὴ τὴν ἐμφάνισι τῶν ἀξιῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος (ὅχι ὡς θεωρητικῶν ἀξιῶν ἀλλ' ὡς διαμορφωτικῶν ἀξιῶν). Σὲ μίαν πτωχὴ κοινωνία δὲν ὑπάρχουν καθόλου πιθανότητες ὑπάρξεως συνθηκῶν ἰσότητος καὶ, συνεπῶς, ὑπάρχει κάθε λόγος νὰ περιμένωμε νὰ ἴδουμε ν' ἀποκαθίστανται περισσότερο ἢ λιγώτερο ἔντονες μορφές θίας. Σὲ μίαν πλούσια κοινωνία, ἀντιθέτως, ὑπάρχουν πραγματικὲς πιθανότητες τόσο γιὰ τὴν ἰσότητα ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία. Ἀσφαλῶς δὲν ἀρκεῖ νὰ δημιουργήσωμε τὴν ἀφθονία γιὰ ν' ἀποκατασταθῆ αὐτομάτως ἡ βασιλεία αὐτῶν τῶν ἀξιῶν. Ἀλλ' ἡ ἀθροιστικὴ οἰκονομία, ἡ ὁποία δημιουργεῖ ἀφθονία, καρπὸς τῆς ὀρθολογιστικῆς κινήσεως, ἀνοίγει ὀπωσδήποτε δυνατότητες γιὰ τὴν πραγματοποίηση αὐτῶν τῶν ἀξιῶν. Ἀντιστρόφως, αὐτὲς μποροῦν νὰ ἐνεργήσουν ὡς κίνητρα γιὰ τὴν ἐνίσχυσι τῆς ὀρθολογιστικῆς κινήσεως ὅσο αὐτὴ ἐμφανίζεται ἰκανὴ νὰ παράσῃ τὶς συγκεκριμένους θάσεις ἐπάνω στὶς ὁποῖες θὰ μπορέσουν νὰ στηριχθῶν κοινωνικὲς μορφές περισσότερο εὐνοϊκὲς γιὰ τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐλευθερία.

Ἀλλά, παραλλήλως μ' αὐτὲς τὶς θετικὲς ὑπάρχουν καὶ ἀρνητικὲς ἀλληλεπιδράσεις. Οἱ ἀπαιτήσεις τῆς ὀργανώσεως μπορεῖ νὰ ἔχουν καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τόσο γιὰ τὴν ἰσότητα ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία. Ἡ ὀργάνωσις ζητεῖ τὴν πειθαρχία, εἰσάγει τὴν ἐ-

πιλογή, τὴ διαφοροποίηση, καταφεύγει σὲ διάφορα διεγερτικὰ ποῦ ἔχουν διακριτικὸ ἀποτέλεσμα, μὲ λίγα λόγια γεννᾷ περιορισμοὺς καὶ ἀνισότητα. Καί, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, οἱ ἀξίες ἠθικῆς τάξεως εἶναι κατὰ μίαν ἔννοια διαβρωτικὲς καὶ μποροῦν νὰ συνιστοῦν ἀπειλὴ γιὰ τὸ ὀρθολογιστικὸ σύστημα. Ἐκτὸς αὐτοῦ, εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς ὅτι οἱ στάσεις ποῦ ἐμπνέουν εἶναι ἤδη ἐν μέρει ἀντίθετες πρὸς τὴν ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσι, τὴν δικαίωσι τῆς καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς. Βλέπει μάλιστα κανεὶς, θαυότερα, ν' ἀναπτύσσεται κριτικὴ ἀκόμη καὶ τῆς ἐννοίας τῆς ὀρθολογικῆς ἀληθείας, τῆς ἐπιστημονικῆς δηλαδὴ γνώσεως, ποῦ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ στηρίγματα τῆς ὀρθολογιστικῆς στάσεως. Αὐτὴ ἡ κριτικὴ θέτει ἐν ἀμφιβόλω τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς ἐπιστήμης, ἐπικαλουμένη τὶς κρυμμένες προϋποθέσεις, τὶς μὴ ἐπιστημονικὲς, τῆς ἐπιστήμης.

Ἔτσι, ἀθόρυθα, κλονίζεται ἡ ἔννοια τοῦ κριτικοῦ ἐλέγχου τῆς γνώσεως καὶ τῆς δράσεως. Θέλοντας νὰ εἶναι πιὸ ριζοσπαστικὴ ἀπὸ τὴν ὀρθολογικὴ κριτικὴ, ἡ κριτικὴ ποῦ γίνεται ἐν ὀνόματι τῶν ἀξιῶν σχεδὸν κατορθώνει, προφανῶς χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ χωρὶς μάλιστα νὰ τὸ συνειδητοποιῆ, νὰ καταστρέφῃ τὶς ἴδιες τὶς θάσεις ἐπάνω στὶς ὁποῖες στηρίζεται ἡ δυνατότης τῆς συνेतοῦς δράσεως. Σὲ ἀκραία περίπτωσι θὰ μπορούσαμε νὰ φθάσωμε σ' ἕνα εἶδος τρομοκρατικῆς φαντασιώσεως. Δὲν ὑπάρχουν κριτήρια τῆς ἀληθείας, δὲν ὑπάρχει δικαιολόγησις τῆς, δὲν ὑπάρχει παρά ἡ δύναμις τῆς ἐπιθεθαιώσεως, καί, ἐκεῖνος ποῦ ἐπιθεθαιώνει ἰσχυρότερα, ἐπιβάλλει τὶς ἀπόψεις του.

II. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ

1. Ἡ κρίσις τῶν θεσμῶν.

Πῶς θὰ μπορούσαμε τώρα, θάσει τῆς περιγραφῆς ποῦ προηγήθη, νὰ προσπαθήσωμε νὰ ἐξηγήσωμε τὴν κρίσι τῶν θεσμῶν, ὅπως ἐμφανίζεται στὴν Ἐκκλησία; Ὑπάρχει μίαν ἀπλὴ ἐξήγησις, ποῦ

ἔρχεται ἀπλᾶ στὸ νοῦ καὶ ποῦ συνίσταται στὸ νὰ ἐπικαλεσθοῦμε τὶς συνέπειες τῆς μολύνσεως. Ὑπάρχει στὴ ζωὴ τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἐξάπλωσις πολιτιστικῶν μεταβολῶν ποῦ δημιουργοῦνται στὸ σύνολο τῆς κοινωνίας. Οἱ στάσεις ποῦ θὰ εἶχαν τὴν ἀποφασιστικώτερη ἐπίδρασι θὰ ἦταν ἡ ἀντίθεσις στὴν παράδοσι, ἡ ἀπόρριψις τῶν ὀργανώσεων καὶ ἡ ἄρνησις κάθε διαχωρισμοῦ, κάθε κοινωνικῆς ἀνομοιογενείας, ἡ θέλησις ἐνὸς εἴδους αὐθορμήτου ὁμοφωνίας. Θὰ μπορούσαμε μάλιστα νὰ υποστηρίξωμε ὅτι αὐτὲς οἱ τάσεις ὀφείλουν νὰ πάρουν μορφή ἰδιαίτερος ὀξεία στὴ χριστιανικὴ ὑπόθεσι, λόγω ὀρισμένων οὐσιαστικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ κυρίως λόγω τῆς ἐσχατολογικῆς του συνισταμένης. Ἡ ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ, ἡ ἀναφορὰ σ' ἕναν ἔσχατο μελλοντικὸ χρόνο, εἰσάγει πράγματι στὴ χριστιανικὴ ἠθικὴ μίαν ἐξαιρετικὰ ζωηρὴ ἔντασι μεταξύ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Εἶναι πάντοτε δύσκολο στὸν πιστὸ ν' ἀντιληφθῇ αὐτὴ τὴν ἔντασι σ' ὅλη τῆς τὴν ἀλήθεια. Κινδυνεύει πάντοτε νὰ πέσει εἴτε σ' ἕνα εἶδος ἐξαιρετικῆς ἀξιολογήσεως τοῦ παρόντος, τῆς ἀμέσου, ὀρατῆς δράσεως, τῶν ἱστορικῶν γεγονότων σ' ὅ,τι ἔχουν συμπτωματικὸ, σὲ θάρος τῆς πνευματικῆς σημασίας τῆς χριστιανικῆς ζωῆς εἴτε σὲ ὑποεκτίμησι τῆς ἐσχατολογικῆς διαστάσεως σὲ θάρος τῶν παραδοσιακῶν μορφῶν καὶ τῶν προσπαθειῶν τοῦ παρόντος σ' ὅ,τι ἔχουν ἀναγκαστικῶς περιωρισμένο. Ἡ ὑπερεκτίμησις τοῦ μέλλοντος εἶναι πάντοτε, ἀναποφεύκτως, ὑποτίμησις τοῦ παρόντος καὶ a fortiori τοῦ παρελθόντος. Ὑπάρχει μίαν ἐσωτερικὴ συνισταμένη τοῦ Χριστιανισμοῦ ποῦ, μόνη, ὀφείλει νὰ προκαλῆ, μὲ τὴν ἴδια τῆς τῆ λογικῆ, ἕνα εἶδος πνευματικῶ ὀρθολογισμοῦ, ὁ ὁποῖος μεταφέρει οὕτως εἰπεῖν στὸ παρὸν τὴν προοπτικὴ τῆς ἐσχατολογίας. Εἶναι ἡ ἔννοια τῆς βασιλείας τοῦ Πνεύματος, ποῦ ἔρχεται ν' ἀντικαταστήσῃ, ἀπὸ τώρα, τὴν παραδοσιακὴ Ἐκκλησία.

Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν ἀντίληψιν, ἡ διαμορφωτικὴ ἐπίδρασις τοῦ Πνεύματος

ἐνεργεῖ ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν κάτω, ἀπὸ τὰ ἄτομα, τὶς μικρὲς ὀμάδες, τὶς κοινότητες ποῦ σχηματίζονται αὐτομάτως, καὶ ὄχι ἐκ τῶν ἄνω, διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἱεραρχίας. Ὁ πνευματικὸς φιλελευθερισμὸς φθάνει πολὺ φυσικὰ νὰ ἀξιολογῆ στὸ ἔπακρον τὴν ἐπινοητικὴν στὴ ζωὴ τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων, τὴν χαρισματικὴ ἀνανέωσι, τὸν προφητισμὸ, τὸν κοινοτικὸ αὐθορμητισμὸ. Καὶ συνενώνει ἔτσι τὴν ἀνυπομονήσιν καὶ τὴν διεκδίκησιν τῆς ἐλευθερίας ποῦ δροῦν τόσο ἔντονα στὸ σύγχρονο κόσμον.

Αὐτὴ ἡ ἐξήγησις μπορεῖ νὰ περιέχῃ κάποια ἀλήθεια. Ἀλλὰ μποροῦμε νὰ προβάλλωμε στὴν κρίσιν τῶν θεσμῶν μίαν ἄλλην ἐξήγησιν, ποῦ διατυπώνεται σὲ ὀρους ἱστορικῶν δυναμισμῶν. Ὁ Χριστιανισμὸς δοκιμάζεται καὶ γίνεται ἀντιληπτὸς σὰν δυναμισμὸς ἱστορικῶ τύπου· προβάλλει ὡς ἡ κίνησις τῆς σωτηρίας ἐν τῷ γίνεσθαι. Ἀλλ' ἡ σωτηρία δὲν εἶναι πραγματικότης καθαρῶς μεταφυσικῆ, ἄσχετη μὲ τὸν αἰσθητὸν κόσμον καὶ τὴν ἱστορίαν· ἔρχεται ἀπὸ τὸ Θεὸ διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐνεργεῖ στὸ μέσον τοῦ κόσμου καὶ φθάνει τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται, στὴ συγκεκριμένη του κατὰστασι, στὴν ἱστορικὴ του στιγμή. Δρᾶ ὅπως τὸ φύραμα στὴ ζύμη, πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται κατὰ τρόπον αἰσθητό, πρέπει νὰ ἔχη ἀποτελέσματα στὸ πεδίου ἀκόμη τῶν προσπαθειῶν μέσα σὲς ὀποῖες συντελεῖται ἡ ἀνθρωπίνη περιπέτεια.

Ἐξ ἄλλου, ὁ σύγχρονος κόσμος κατευθύνεται, ὅπως προσπαθήσαμε ν' ἀποδείξωμε, ἀπὸ ἕνα διπλὸ δυναμισμὸ, τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιών. Θέτει ἀναποφεύκτως στὸν πιστό, κυρίως, ὅπως εἶναι φυσικὸ, μὲ τὴν ἠθικὴν του διάστασιν, ἕνα πρόβλημα ποῦ δὲν εἶναι καθόλου θεωρητικὸ, ἀλλὰ ποῦ ἐγγράφεται στὴν καθημερινότητα τῆς ὑπάρξεώς του: πῶς τοποθετεῖται ὁ δυναμισμὸς τῆς σωτηρίας ἀπέναντι τοῦ φυσικοῦ δυναμισμοῦ τοῦ κόσμου; Κατὰ τὰ φαινόμενα, τρεῖς λύσεις εἶναι δυνατόν, κατ' ἀρχὴν, νὰ προταθοῦν: μποροῦμε ν' ἀρκούμεθα στὸ ν' ἀποκαταστήσωμε μίαν σύνθεσιν μεταξύ τῆς τάξεως τῆς σωτη-

ρίας και της τάξεως της ανθρωπίνης ιστορίας, μπορούμε να δοκιμάσουμε να δεχθούμε το δυναμισμό του κόσμου μέσα στο δυναμισμό της χάριτος, μπορούμε τέλος ν' απορροφήσουμε τη διάσταση της χάριτος μέσα στην κίνησι της ιστορίας.

Ἡ πρώτη λύσις εἶναι δυνατόν νά ἐμφανισθῆ ὑπό ποικίλους τρόπους: μπορεῖ νά περιλαμβάνη πραγματική ἀπόρριψι τῶν κοσμικῶν ἀξιῶν, ἕνα εἶδος ἀσκητισμοῦ ἀρνητικοῦ καί στο θάθος περιφρονητικοῦ, μπορεῖ νά ἐκφράζεται μέ τή μορφή ἐνός δυαδισμοῦ πού ὀδηγεῖ σέ ἀποσαρκωμένη πνευματικότητα, μπορεῖ ἀκόμη νά ἐκδηλώνεται μέ μία συμπεριφορά πού προσκολλᾶται ἀποκλειστικῶς σέ «ἔργα ἀγαθοεργίας», πού, χωρίς νά περιφρονῆ τίς ἀξίες τοῦ κόσμου, ἀφήνει ἐξ ὀλοκλήρου τήν πραγματοποίησι τους στούς μὴ πιστοὺς.

Ἡ δευτέρα λύσις εἶναι δυνατόν νά ἐκφράζεται μέ τή μορφή ἐκπολιτιστικοῦ προγράμματος εἰδικῶς χριστιανικοῦ, στηριγμένου στήν ἀντίληψι ὅτι ὑπάρχουν καθαρῶς χριστιανικὲς λύσεις γιά ὅλα τὰ προβλήματα πού μπορεῖ νά θέσῃ ὁ ἄνθρωπος, τοῦλάχιστον ὅσο αὐτὰ περιλαμβάνουν μία ἠθική διάστασι. Εἶναι ἐπίσης δυνατόν νά ἐκφράζεται μέ τή μορφή ἐνός εἶδους ἐσατολογικῆς ἐρμηνείας, στηριγμένης στήν ἀντίληψι ὅτι ὁ δυναμισμός της σωτηρίας καί ὁ δυναμισμός της ανθρωπίνης σωτηρίας δέν εἶναι βασικῶς διαφορετικός, ὅτι στο τέλος πρόκειται γιά μία μόνη καί τήν ἴδια κίνησι, ὅτι ὁ δυναμισμός της χάριτος ἐμψυχώνει μυστικά τὸ μέλλον τοῦ κόσμου καί ὅτι, στο πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἡ χριστική φύσις αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος θά ἐμφανισθῆ καθαρὰ.

Ἡ τρίτη τέλος λύσις εἶναι δυνατόν νά ἐμφανίζεται εἴτε μέ τή μορφή λαϊκιστικῆς καί ὀρθολογιστικῆς ἐπανερμηνείας τοῦ Χριστιανισμοῦ εἴτε μέ τή μορφή καθαρᾶς καί ἀπλῆς ἀπορρίψεώς του, θεωρῶντας τον ὡς συμβολική ἔκφρασι ὀριστικῆς ξεπερασμένης ἀπό τήν πρόοδο τῆς ἱστορικῆς συνειδήσεως.

Ἄν ὠρισμένες ἀπ' αὐτὲς τίς λύσεις εἶναι καθαρὰ ἀπαράδεκτες ἔναντι της

πίστεως, ἂν ἄλλες περιλαμβάνουν ἕνα μέρος ἀληθείας, εἶναι φανερό ὅτι καμία δέν εἶναι ἀληθινὰ ἱκανοποιητική. Ἴσως ἄλλωστε τὸ πρόβλημα νά τίθεται κακῶς. Ἴσως προέρχεται ἀπὸ μία βασική παρεξήγησι, πού ἀφορᾶ τήν ἴδια τή φύσι της πίστεως, της σωτηρίας καί της χάριτος. Ἀλλά φαίνεται καλά, ὀπωσδήποτε, ὅτι πολλοὶ τὸ ἀντιμετωπίζουν πραγματικά καί ὅτι ἡ παρεξήγησις ὑπάρχει πραγματικά μεταξύ μας.

Ὁ δυναμισμός τοῦ κόσμου ἐπιβάλλεται ἀκαταμάχητα πνιγμένοι μέσα σ' αὐτόν, δέν ἔχομε τή δυνατότητα ν' ἀποφασίσωμε ἂν θά μετάσχωμε σ' αὐτόν ἢ ὄχι. Τὸ πολὺ ἔχομε τή δυνατότητα ν' ἀποφασίσωμε ἂν θά λάβωμε μέρος περισσότερο ἢ λιγώτερο συνειδητά, περισσότερο ἢ λιγώτερο ἐνεργά. Κατὰ τὸ μέτρο κατὰ τὸ ὅποιο περιλαμβάνει ἀξίες πού ἔχουν βαθὺ χαρακτήρα, πού ἀφορῶν τὸν ἄνθρωπο στὶς τελικὲς του ἀποφάσεις, πού φαίνονται στενὰ δεμένες μ' αὐτὸ πού ὁ ἴδιος ὁ Χριστιανισμός κηρύττει, φθάνομε νά διερωτηθοῦμε, ἂν ὑπάρχη ἀκόμη θέσις γιά εἰδικῶς χριστιανικὲς μορφές δράσεως, γιά τίς ὀργανώσεις τῶν ὁμολογιῶν καί μάλιστα μερικοὶ φθάνουν ν' ἀμφισβητοῦν τοὺς ἴδιους τοὺς ἐκκλησιαστικὸς θεσμούς. Ἔτσι τὸ πρόβλημα τῶν χριστιανικῶν ὀργανώσεων ἐμφανίζεται κάτω ἀπὸ ἕνα βασικώτερο πρόβλημα πού ἀφορᾶ τὸν ἴδιο τὸ Χριστιανισμὸ καί τή σημασία του στο σημερινὸ κόσμου.

2. Ὁ προβληματισμός της πίστεως.

Ἱστορικῶς, ἡ χριστιανική πίστις συνδέεται στο πεδίο τῶν διανοητικῶν καί κοινωνικῶν της ἐκφράσεων μέ τίς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ὁποίου μπόρεσε νά ἐμφανισθῆ ὡς θεμέλιο καί ἐγγυητής. Αὐτὲς οἱ ἀξίες ἦσαν συνδεδεμένες μ' ἕναν τύπο πολιτισμοῦ πού ξεκινούσε βαθιὰ στή νεολιθική ἐποχή. Ἦδη μετὰ τὸν Μεσαίωνα παρευρισκόμεθα στήν ἀνάπτυξι μιᾶς ἀργῆς διαδικασίας διὰ της ὀποιᾶς ἡ πίστις ἀποσπᾶται ἀπὸ τίς κοσμικὲς ἀξίες πού γίνονται διαρκῶς περισσότερο αὐτόνομες.

Συγχρόνως βλέπομε αὐτὲς τὶς ἀξίες νὰ μεταβάλλωνται, βλέπομε τοὺς ἀρχαίους κόσμους νὰ ἐξελίσσωνται, βλέπομε νὰ ἐμφανίζωνται νέες μορφές πολιτισμοῦ καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀκόμη φερόμεθα ἐν μέρει ἀπὸ ἕνα πανάρχαιο ρίζωμα, ἀλλὰ διαρκῶς περισσότερο αὐτὸ χάνει τὴ δύναμί του· ἀπὸ ἕνα εἶδος βραδείας ἀλλ' ἀκαταμαχήτου διαθρώσεως, ἢ κινήσις τοῦ ὀρθολογισμοῦ σθῆναι προοδευτικῶς τὴν κληρονομία ἀπὸ τὴν ὁποία ζούσαν ὡς τώρα οἱ ἀνθρώπινες ὁμάδες.

Σήμερα, αὐτὴ ἡ διπλὴ κινήσις ἐπιταχύνεται, μ' ἄλλα λόγια γίνεται ἀθροιστικὴ, παίρνει τὴ μορφή θιαίας ρήξεως. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, ἡ πίστις ἀποδεδεσμεύεται ἀπὸ τὶς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ νέες μορφές πολιτισμοῦ ποὺ διαμορφώνονται ἐγίναν χωρὶς ἀναφορὰ στὴ χριστιανικὴ πίστι· ἔλκουν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους μόνον τὴν ὄστικὴ τους δύναμι καὶ τὴ δικαίωσί τους. Ὁ σύγχρονος κόσμος γίνεται σιωπηλὰ ἄθεος. Γιὰ ὠρισμένο διάστημα ὁ ἀθεϊσμός ἐξεδηλώνετο ὡς δόγμα, ὡς ἀντιμαχομένη θέσις, ὡς σύστημα σκέψεως. Τώρα γίνεται ἕνα εἶδος πραγματικότητος. Τὸν ἀναπνέομε μαζὺ μὲ τὸν ἀέρα τῆς ἐποχῆς. Εὐρίσκεται ἵπαινοῦ, ἀλλὰ ἀσυχρόνως εἶναι διαρκῶς λιγώτερο σαφές, θεβαιωμένος. Θὰ ἔπρεπε νὰ μιλάμε μᾶλλον γιὰ λήθη τοῦ Θεοῦ παρὰ γιὰ ἄρνησι. Ἡ ἄρνησις εἶναι μίᾳ ἀντεστραμμένη κατάφασις, παίρνοντας τὸ ἀντίθετο μιᾶς θέσεως προσδίδει στὴ θέσι ποὺ μᾶχεται ὑπαρξι, πραγματικότητα, χωρὶς τὶς ὁποῖες αὐτὴ ἢ ἴδια θὰ ἦταν μάταιη. Ἀλλ' ἢ λήθη διαλύει κάθε θέσι· ἐνεργεῖ σάν ἕνα σθῆσιμο αὐτοῦ ποὺ ἦταν πιστευτὸ καὶ θεβαιωμένο.

Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, οἱ κατακτήσεις τοῦ ὀρθολογισμοῦ, ἢ θριαμβευτικῆ του ἐπικράτησις, ἢ ἐπίμονη καὶ ἀνηλεῆς ὑπεροχὴ του, οἱ συνδυασμένες διεκδικήσεις τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, ἢ δυνατὴ ἀνυπομονησία των, ἢ κριτικὴ παραφορὰ των, ἢ τόλμη των, ἀνοίγουν δρόμο σ' ἕναν καινούργιο κόσμο, γιὰ τὸν ὁποῖο ξεύρομε ὅτι θὰ εἶναι θεαθὰ διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν παλιό, ἀλλὰ

τοῦ ὁποῖου δὲν γνωρίζομε ἀκόμη τὸ πρόσωπο. Τὸν φανταζόμαστε φορτωμένο ὑποσχέσεις καὶ κινδύνους, περιτριγυρισμένο ἀπὸ σκιὰ καὶ μὲ τὸ φωτοστέφανο τῆς ἐλπίδος, καὶ φέρη τὸ δῶρο μιᾶς ἀποκαλύψεως ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ ἀνθρώπος περιμένει νὰ τοῦ γνωρίσῃ ἴσως τὸν ἑαυτὸ του.

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ ἀλήθεια ποὺ κρύπτεται πίσω ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἔργων μας, ποῖο εἶναι τὸ μυστικὸ αὐτῆς τῆς ἀτέλειωτης πορείας, τῶν τόσο τρελλῶν ἐλπίδων, ὄλων αὐτῶν τῶν αἰνιγματικῶν μορφῶν, τῶν σοβαρῶν, προπετῶν, ἀνήσυχων, πονεμένων, καὶ κάποτε χαμογελαστῶν, ποὺ σημειώνουν τὸ ἀπρόβλεπτο δρομολόγιό μας;

Θ' ἀνακαλύψομε ἄρα γε μίᾳ ἡμέρα ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ τὸ ἀπατηλὸ στολίδι μιᾶς ἀπέραντης ψευδοισθῆσεως, ὅτι πίσω ἀπὸ τόσο γόητρο καὶ μεγαλεῖο δὲν ὑπῆρχε παρὰ ἡ ἀναπνοὴ τοῦ τίποτε, ὅτι ἡ προσπάθεια ποὺ εἶχε ἀναλάβει ἡ φύσις γιὰ νὰ σπρωχθῇ πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της στὸ τέλος ἦταν μάταιη καὶ ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι σάν μίᾳ ἀχρηστῆ φαντασία, προωρισμένη ν' ἀναρροφηθῇ στὸ τέλος στὴν παγκόσμια κίνησι τῆς ὁμοιομορφίας, στὴ σιωπῆ τοῦ θανάτου; Ἡ μήπως οἱ ἐλπίδες μας εἶναι ἀληθινές;

Ἀλλὰ τί πρέπει νὰ περιμένωμε στ' ἀλήθεια; Ποιὰ εἶναι ἡ ἡμέρα ποὺ ἔρχεται; Ἀπὸ ποιοὺς δρόμους ἔρχεται; Μὲ ποιοὺς ἐλιγμούς; Κάτω ἀπὸ ποιὰ φαινόμενα; Μὲ ποιὰ σημεία; Καὶ πῶς μποροῦμε νὰ τὴν προαισθανθοῦμε;

Τὸ ἐρώτημα ποὺ θέτομε στὸν ἑαυτὸ μας ἴσως πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο σήμερα, ὅταν ἀναλογιζόμεθα τὰ «σημεῖα τῶν καιρῶν», ὅταν ἀπευθυνώμεθα στὸν κόσμο, στοὺς ἄλλους, στὴν ἴδια μας τὴ ζωὴ, εἶναι ἕνα ἐρώτημα ποὺ ἀμφισβητεῖ συγχρόνως τὴν πίστι καὶ τὸν κόσμο. Ζητᾶμε νὰ μάθομε μέσα στὸ ἴδιο ἐρώτημα: «Γιατί λοιπὸν νὰ πιστεύωμε; Τί κερδίζομε;» καὶ «Γιατί λοιπὸν αὐτὴ ἡ ἀτέλειωτη πορεία πρὸς τὰ ἐμπρός; Ποῦ μᾶς ὁδηγεῖ;»

Ἀνακαλύπτομε συγχρόνως τὸ ρίζωμα

της πίστεως, την άπεραντωσύνη της υπέρβασής της, και το έπισφαλές της, την αδυναμία της. Είναι όπως ένα κοφτερό μαχαίρι, εισδύει με δύναμη στο θάθος της ψυχής, είναι μία φωτιά που δοκιμάζει, που καίει και μεταμορφώνει. Και συγχρόνως μένει συνεσταλμένη, μετέωρη, στο μη όρατό. Η δύναμής της είναι σιωπηλή, ή ύπαρξίς της κρυφή, ή παρουσία της καλυμμένη.

Έν σχέσει με την άπεραντωσύνη μιās κλήσεως όπου λαμβάνει μέρος ή αιώνιτης, ο χρόνος, ή ζωή και ο θάνατος, το μυστήριο του ανθρώπου και το μυστήριο του κόσμου, ένα έρώτημα που αναφέρεται στους τρόπους έκφράσεως, στα μέσα εμφάνισεως, στις μορφές οργανώσεως, είναι σχεδόν γελοίο. Διότι κάθε έκφρασις υπόκειται σε συμπτώσεις: είναι άφ' έαυτής άσημάντη, πρόσκαιρη, ουσιαστικά άτελής. Και έν τούτοις δεν μπορούμε να ύποταγοϋμε στις ψευδαισθήσεις του δυαλισμού, να ξεχάσωμε ότι είμαστε σαρκικοί, να ξεγελασθούμε για το θάρος των κινήσεων, των λόγων, των συμβατικότητων και των θεσμών, να προσποιηθούμε ότι πιστεύουμε ότι μπορούμε να μεταφερθούμε άμέσως στο άπόλυτο, πέρα από όλα τα ένδιάμεσα, και ότι άρκει να θέλωμε τον παγκόσμιο διάλογο για να έγκατασταθή ή βασιλεία των ούρανών.

Το πνεύμα διαμορφώνεται σε μās ξεκινώντας από τους μηχανισμούς που κρύπτονται στα βάθη του σώματος, ή σκέψις άνοίγει το δρόμο της μέσα από την σκιά των λέξεων, ή έλευθερία εμφανίζεται μέσα από το θάρος και την αντίστασι των θεσμών. Η πίστις έρχεται σε μās μέσα από σύμβολα που δεν έχουν τίποτε το πιεστικό, εμφανίζεται στην ταπεινώσι, σε μία έξαιρετική διακριτικότητα, σ' ένα είδος άφάνταστης άπογυμνώσεως. Βαδίζει μέσα από τα δικά μας μονοπάτια, μπαίνει στους χώρους των παραστρατημάτων μας, δεν περιγελά τα τραυλισματά μας. Η ύπομονή της είναι άκούραστη, δεν περιφρονεί κανένα από τα φτωχικά μας μέσα. Γι' αυτά άκριβώς δέχεται να είναι παρούσα.

Άλλά τί είναι ή παρουσία; Και ποιά μπορεί να είναι ή παρουσία της πίστεως; Η παρουσία δεν είναι ούτε ο λόγος που εκθέτει ούτε ή κίνησις που επιβάλλει ούτε ή δύναμις που παρασύρει' είναι μία σιωπή που περιβάλλει άπό νόημα, μία παθητικότης όλο ένέργεια, ένα σθήσιμο που ένεργεί άπό την ίδια του την ύποστολή. Είναι δύναιμις καρποφορίας, κλήσις στην έλευθερία, δράσις που μεταμορφώνει. Όμως, είναι στο θάρος, στο σκοτάδι και τίς συμπτώσεις της ένσαρκώσεως που ένεργεί. Άόρατη στην ούσία, δεν ένεργεί παρά μέσα στο όρατο και δι' αυτού. Δοσμένη στο πνεύμα, δεν είναι άποτελεσματική παρά διά του σώματος. Άναπτύσσεται μέσα στη σιωπή, έν τούτοις πρέπει να όμολογηται στα λόγια της έπικλήσεως, της άποδοχής, της όμολογίας, της εύγνωμοσύνης, του ύμνου.

Η πίστις γίνεται παρούσα με τα σύμβολα. Είναι ή παράδοξη μοίρα του συμβόλου να συνενώνη την αδυναμία μιās συγκεκριμένης έκφράσεως με τη δύναμη μιās άφηρημένης άρετής, το πέρασμα ένός προσκαιρού σημείου με την εκδήλωσι μιās αιώνιας παρουσίας, το σκοτάδι μιās περιωρισμένης μοίρας με το μεγαλειό μιās κλήσεως πέρα από κάθε όριο.

Ο πιστός καλείται να είναι σύμβολο με την ίδια του τη ζωή. Άλλά ποτέ δεν θα κατορθώσωμε ν' άποκρυπτογραφήσωμε τί σημαίνει αυτή ή κλήσις. Άπό την ίδια του την κίνησι ή ζωή τίθεται υπό άμφισβήτησι, χάνεται ή κερδίζεται. Στο σκοτάδι του καθημερινού δρόμου το σύμβολο γίνεται σημαντικό, άπό την ίδια του τη μηδαμινότητα, με την πιστότητα σ' αυτό που του έχει ζητηθή.

Έκεί που είναι ή αδυναμία μας, εκεί είναι και ή δύναμής μας. Έκεί που είναι ή άθλιότης μας, εκεί είναι και το μεγαλειό μας. Έκεί που είναι το σκοτάδι, εκεί είναι και το φώς. Όλα έχουν σωθή. Άλλά μόνη ή πίστις μπορεί να μās το είπη και μόνη ή έλπις μπορεί να μās κάνη να το άκούσωμε.

JEAN LADRIERE

Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟΝ ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΑ

Τὸ ὑπὸ διαπραγματέουσιν θέμα εἶναι διασθρωματώμενον εἰς δύο μέρη: Εἰς μὲν τὸ πρῶτον μέρος ἐξετάζονται μετὰ πᾶσαν δυνατὴν συντομίαν τὰ γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὴν φυσιογνωμίαν τῆς σημερινῆς ἐποχῆς τοῦ ἀτόμου καὶ τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὴν κρίσιν τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς δὲ τὸ δεύτερον μέρος ἐξετάζεται τὸ παραστράτημα τοῦ παιδίου ὡς ἀπόρροια τῆς κρίσεως τοῦ πολιτισμοῦ

Ὁ Ἰλιγγος τῆς ταχύτητος, μετὰ τὸν ὁποῖον φερόμεθα ἐπάνω εἰς τὸν πλανήτην μας πρὸς ὄλας τὰς κατευθύνσεις, μᾶς ἄλλαξε τὴν αἴσθησιν τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου καὶ μᾶς ἐδημιούργησε μίαν νέαν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Ἡ νέα αὕτη ἀντίληψις κατήργησε κάθε ἴχνος στατικότητος, τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνεχθῶμεν ὑπὸ οἰανδῆποτε μορφήν. Τοιουτοτρόπως ἡ ἐποχὴ μας ἐγένεε ἐξ ὀλοκλήρου δυναμικὴ. Ἐκ παραλλήλου τὰ αἰσθητήρια ὄργανά μας, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς παρακολουθοῦν εἰς αὐτὸν τὸν Ἰλιγγον τῆς ταχύτητος, εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ προβαίνουν εἰς σύντησιν τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἐντυπώσεων καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἐποχὴ μας ἔχει καταστῆ καὶ συνθετικὴ. Ἐνα τρίπτυχον λοιπὸν γνωρισμάτων συνθέτει τὴν φυσιογνωμίαν τῆς ἐποχῆς μας: ὁ Ἰλιγγος τῆς ταχύτητος, ὁ δυναμισμὸς καὶ ἡ συνθετικότης. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως δὲν ζῆ μόνον εἰς τὸ παρόν, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν πραγματικότητά δὲν ὑπάρχει, διότι εἶναι μίαν ιδεώδη τομὴ μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων διαστάσεων τοῦ χρόνου, τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ὁ ἄνθρωπος ζῆ καὶ εἰς τὰς τρεῖς διαστάσεις τοῦ εὐθυγράμμου κινουμένου χρόνου, ἤτοι εἰς τὸ παρόν, εἰς τὸ παρελθὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἐὰν ἔζη μόνον εἰς τὸ παρόν, χωρὶς ἀναφορὰν εἰς τὸ παρελθόν,

χωρὶς ἱστορικὴν μνήμην, ἡ ὁποία κατὰ τὸν ποιητὴν ἀποτελεῖ τὴν χρυσοῖν γέφυραν εἰς τῶν ἐτῶν τὸ χάσμα, ἀλλὰ καὶ χωρὶς προσδοκίαν καὶ ἐλπίδα διὰ τὸ μέλλον, θὰ ἦτο ἓνα δυστυχισμένον πλάσμα. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν Γερμανὸν ὑπαρξιακὸν φιλόσοφον Μαρτίνον Χάϊντεγγερ, εἶναι ἓνα χρονικὸν πλαστούργημα, μίαν ἐπίτευξιν εἰς ἐνότητα βιωμάτων τοῦ παρελθόντος, τὰ ὁποῖα προβαλλόμενα εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ μέλλοντος ἀποκρυσταλλοῦνται εἰς ἓνα φευγαλέον καὶ διαρκῶς μεταβαλλόμενον παρόν.

Ἄλλὰ καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ διαστάσεις τοῦ χρόνου δὲν ἐξαρκοῦν, διὰ νὰ εὕρη καὶ κατανοήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ εἶναι του. Καὶ δὲν ἐξαρκοῦν, διότι ὁ χρόνος εἶναι ἀστάθεια, εἶναι ἀνησυχία, εἶναι ἀρνητικὸς. Εἶναι, ὅταν δὲν εἶναι, καὶ δὲν εἶναι ὅταν εἶναι, ὅπως λέγει ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Ἔγγελος. Ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ ἀνησυχία καὶ ἐπομένως ὁ χρόνος εἶναι κάτι τὸ ἐσωτερικόν, εἶναι ἐνέργημα καὶ παράγωγον τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, τὸ ὁποῖον δεσμεύει καὶ αἰχμαλωτίζει τὸν ἴδιον τὸν δημιουργόν του. Ὁ χρόνος εἶναι μίαν ὑποκειμενικὴν αὐταπάτην, μίαν φευγαλέαν ἐπαφὴν μας μετὰ τὴν ἀκίνητον αἰωνιότητα. Δι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος θὰ ἦτο μεταφυσικῶς ἔρημος, ἂν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ σπᾶσῃ τὴν ἀπολυταρχίαν τοῦ χρόνου καὶ νὰ ἀνοίξῃ διέξοδον πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ χαρίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, τὸ ὁποῖον γίνεται πηγὴ δημιουργίας ὄλων τῶν μεγάλων ἀθλημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ἀθλήματα αὐτὰ εἶναι οἱ ἐκάστοτε πολιτισμοί. Κάποτε ὅμως μέσα εἰς τὴν ροὴν τοῦ χρόνου καὶ εἰς τὴν ζωὴν ἐνὸς πολιτισμοῦ, οἱ ἄνθρωποι χάνουν αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας καὶ τότε παρουσιάζεται ρήγμα μεταξὺ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ παρελ-

θόντος, μεταξύ του χρόνου και της αιωνιότητας. Τότε παρουσιάζεται χάσμα εις την ένότητα του πολιτισμού και έπομένως κρίσις του πολιτισμού. Πότε όμως αρχίζουν να παρουσιάζονται αυτά τὰ σημεία ρωγμής εις τὸ Corpus του πολιτισμού, δὲν δυνάμεθα ἐκ τῶν προτέρων νὰ γνωρίζωμεν. Φορεῖς θεβαιώς του πολιτισμού εἶναι οἱ κατ' ἴδιαν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι θαστάζουν ὄλον τὸ θάρρος τῶν πολιτιστικῶν μεγεθῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι δημιουργήματα τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος καὶ τὰ ὁποῖα κινούνται ἀπὸ τὸ παρελθὸν πρὸς τὸ παρόν. Ἡ σχέσις ἐπομένως μεταξύ τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν, ἤτοι τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης, τῆς τεχνικῆς, τῆς οἰκονομίας κ.λ.π., εἶναι ἀμοιβαία. Ὅπου ὅμως καὶ ὅταν ἡ ἀμοιβαιότης αὐτῆ παύση ὕφισταμένη, τότε παρουσιάζονται σημεία ρωγμής εις τὸ Corpus του πολιτισμοῦ καὶ ἀρχίζει κρίσις τοῦ πολιτισμοῦ, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ὁ πολιτισμὸς εὐρίσκεται εις τὸ τέρμα, διότι τὸ γεγονός αὐτὸ γίνεται πολλάκις ἀφετηρία νέων ἐξορμήσεων καὶ νέων ἐπιτευγμάτων. Κρίσιν ὅμως τοῦ πολιτισμοῦ ἔχομεν καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὑπερεκτιμᾷ τὰ ἐπιτεύγματα μιᾶς ὠρισμένης πολιτιστικῆς ἀξίας, ὅπως συμβαίνει σήμερον μετὰ τὴν τεχνικὴν, ἐνῶ αἱ ἄλλαι ἀτροφοῦν.

Βεβαιώς ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχεν ἀρχίζει νὰ παρουσιάζεται μία μεταξίωσις, ὅπως λέγει ὁ τραγικὸς φιλόσοφος τοῦ μηδενισμοῦ Νίτσε, μία μετατόπισις, μία μετακίνησις τῶν ἀξιῶν. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ τεραστία πρόοδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἣτις ἀνάγκασε καὶ τὴν φιλοσοφίαν νὰ παύση νὰ ἀσχολῆται μετὰ τὴν μεταφυσικὴν καὶ νὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν λογικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀπέβλεπε κυρίως εις μίαν σύνθεσιν ὀλοκλήρου τῆς ἐμπειρίας τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς τὴν μεταφυσικὴν. Τὴν θέσιν τῆς μεταφυσικῆς καταλαμβάνει ὁ ποζιτιβισμὸς καὶ ὁ ὕλισμὸς ὡς κοσμοθεωρία, ἄσχητος ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ παραίτησις ὅμως τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν ἐδημιούργησε τὸ κενόν, ἐπροκάλεσε κρίσιν τοῦ πολιτισμοῦ, διότι ὄλαι αἱ πολιτιστικαὶ ἀξίαι ἔχουν τὴν ρίζαν

των εἰς τὴν μεταφυσικὴν πλευράν. Ἄλλος τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι ἔξω ἀπὸ τὴν φυσικὴν καὶ τὸ παράγωγον τῆς, τὴν τεχνικὴν, δὲν ὑπάρχει πλέον. Τὸ πνεῦμα τοῦ μηχανικοῦ ἀρχίζει νὰ θριαμβεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐνδιαφέρεται πλέον διὰ κάθε τι, τὸ ὁποῖον εἶναι τεχνικῶς κατορθωτὸν καὶ ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν πλευράν τῆς ψυχῆς του, ὅπου ὑπάρχουν αἰτήματα ἠθικά, αἰτήματα πνευματικά. Βεβαιώς μετὰ τὴν τεχνικὴν ὁ ἄνθρωπος αὐξάνει τὴν δυνάμιν του καὶ νομίζει ὅτι τοῦτο εἶναι πρόοδος, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητά εἶναι ἐμπλοκή εις ἓνα σύστημα αἰτιοκρατικόν. Ἐάν ὅμως ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τὸ ἠθικόν καὶ μεταφυσικόν του βάθος, ὁ πολιτισμὸς γίνεται ἓνας αὐτόματος μηχανισμὸς καὶ χάνει τὸν σκοπὸν του. Δι' αὐτὸ ὁ μεγάλος Ἀϊνστάϊν, ἔλεγεν ὅτι ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἐποχὴ τῶν τελειοτάτων μέσων καὶ τῶν συγκεχυμένων σκοπῶν. Εἶναι μία ἐποχὴ πτωχὴ εἰς πνευματικούς ἐρεθισμούς, πενιχρὰ εἰς πνευματικὰς προκλήσεις καὶ ἀδιάφορος εἰς ἠθικὰ ἀθλήματα. Εἶναι μία ἐποχὴ ποῦ ἔχει διαφέρον διὰ τὰ μάτια, διὰ τὴν περιέργειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν καρδίαν εἶναι ἀπογοητευτικῶς κενή. Εἶναι ἐποχὴ στολισμένη μετὰ περιτέχνους διαλεκτικὰς ἀπάτας, αἵτινες προκαλοῦν ἀνίαν, μία ἐποχὴ ἐκχαμβωτική, ἀλλὰ ρηχὴ. Ἄλλὰ τὸ θαυότερον νόημα τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι θέμα τῆς τεχνικῆς, διότι δὲν πρόκειται διὰ τὴν κατασκευὴν τεχνικῶν μέσων καὶ μηχανῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν διατήρησιν καὶ προαγωγὴν τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, αἵτινες δικαιώνουν τὰ μέσα. Διότι τὰ μέσα τῆς τεχνικῆς ὀσονδήποτε θαυμαστά καὶ ἄν εἶναι, ἔχουν πάντοτε μίαν ἀξίαν σχετικὴν, ἀπὸ δὲ τὸν σκοπὸν ποῦ θὰ θέσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἡ διατήρησις, ἀλλὰ καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν μέσων τῆς τεχνικῆς. Διὰ τοῦτο ἡ περαιτέρω πορεία τοῦ πολιτισμοῦ, θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ κατὰ πόσον ὁ ἄνθρωπος θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνακτήσῃ τὸν ἀπολεσθέντα μεταφυσικὸν χῶρον, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ ἐσώτατον ἀντέρισμα τῆς πρὸς τὰ ἔξω δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἐάν τὸν χῶρον αὐτὸν θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ τὸν διακατέχῃ ὁ ποζιτιβισμὸς καὶ ὁ ὕλισμὸς ὡς κοσμοθεωρία, ἡ περαιτέρω πορεία τοῦ πολιτισμοῦ θὰ εἶναι μία συνεχῆς κατασκευὴ

τεχνικῶν μέσων καὶ μηχανῶν, ὅπου ὁ ἄνθρωπος, δηλαδὴ ὁ σκοπὸς διαρκῶς θὰ χάνη ἔδαφος.

Ἄλλὰ ἡ ζωὴ ἑνὸς πολιτισμοῦ προσδιορίζεται καὶ ἀπὸ τὴν σχέσιν του μὲ τὴν ἱστορίαν, ἥτοι τὴν γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορικῆς ζωῆς, μὲ τὸ σύνολον τῶν ρευμάτων τῆς ἱστορικῆς προχωρήσεως. Εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ἔχει ἀυξηθῆ πολὺ ἡ ἱστορικὴ γνῶσις. Οὐδεμία ἄλλη ἐποχὴ ἐγνώριζε τόσα πολλὰ πράγματα, ὅσα ἡ σημερινή. Ἄλλ' ἐνῶ ἔχει ἀυξηθῆ ἡ ἱστορικὴ γνῶσις κατ' ἕκτασιν, ἔχει μειωθῆ κατ' ἔντασιν. Ἐχει χαλαρωθῆ ἡ γνησίᾳ ἱστορικῇ συνείδησις. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὀφείλεται ἄφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν ἰλιγγον τῆς ταχύτητος, τὸν ὁποῖον ἐπροκάλεσεν ἡ τεχνικὴ μὲ τὰ ἐπιτεύγματά της, ὅστις κατήργησε τὴν ἄνεσιν τοῦ χρόνου, πού εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν μελέτην καὶ κατανόησιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ ἄφ' ἑτέρου ἡ ἐποχὴ μας ἔζησε πολὺ ἔντονα τὰ ἰδικὰ της γεγονότα καὶ ἔτσι δὲν ὑπάρχει ἡ ψυχικὴ διάθεσις διὰ τὴν μελέτην καὶ κατανόησιν τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος.

Ἀποτελεῖ θεβαίως κοινὸν τόπον ἡ διαπίστωσις, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ παραγνωρίσωμεν τὴν ἀξίαν τῆς τεχνικῆς, διότι τὰ ἐπιτεύγματά της εἶναι ὄρατά, θεαματικά, καλύπτουν τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, γοητεύουν καὶ σαγηνεύουν κυρίως τοὺς ὑπὸ ἀνάπτυσιν λαοὺς καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ τείνει νὰ μεταβάλλῃ τὴν προηγούμενην τὴν ἱστορίαν εἰς πραγματικὸν ἀπολίθωμα.

Ἡ σημερινὴ ὅμως κοινωνία ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ βιολογικῶς ἰσορροπημένα ἄτομα. Δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ τυποποιημένην τεχνολογικὴν σκέψιν καὶ ἐστερημένους παντελῶς συναισθηματικοῦ περιεχομένου. Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ἐπιδιώκει τὴν εὐτυχίαν. Ἡ χιμαιρικὴ ὅμως ἐπιδίωξις τῆς εὐτυχίας μὲ ἕνα σύστημα πλήκτρων καὶ διακοπτῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐκτελοῦνται πᾶσαι αἱ ἐργασίαι, ἀνοιξε τὸν δρόμον τοῦ ἄγχους, ἀνοιξε τὸν δρόμον τῆς παρανοίας καὶ ὁ ἄνθρωπος νοσταλγὸς τοῦ ἡρέμου παρελθόντος τὸ ἐπιζητεῖ, ἔστω καὶ διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς πράξεις πρωτογονισμοῦ καὶ ἐκδηλώσεις πριμιτιβισμοῦ. Τὸν ἀνθρωπον δὲν τὸν κατέστησαν εὐτυχέστερον οὔτε οἱ τεράστιοι μύκητες τῶν πυρηνικῶν ἐκρή-

ξεων οὔτε τὰ ἀσταθῆ θήματά του ἐπὶ τῆς τέφρας τῆς νεκρᾶς σελήνης.

Ἡ τεχνοκρατία ἐνήργησεν ὡς ὁδοστρωτήρ, ἰσοπέδωσε τὰ πάντα, τὰ ἀνήγαγεν εἰς μηδενιστικὸν ἐκθέτην καὶ μετέβαλε τὴν κοινωνίαν εἰς μᾶζαν, εἰς ἕνα πλῆθος μαζοποιημένον, εἰς μίαν ἀγέλην ἀνεύθυνον, εἰς ἕνα στίφος μὲ ἡλαττωμένον τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης. Μὲ τὴν κατάργησιν τῆς προσωπικότητος ἐπροκάλεσε τὴν νεύρωσιν τῆς μονώσεως, ἥτις εἶναι ἡ κυριώτερα αἰτία τοῦ ἄγχους.

Ἡ χώρα μας μεταπολεμικῶς ὑπέστη καὶ αὐτὴ τὴ δυσμενῆ ἐπίπτωσιν τῆς τεχνικῆς. Ἴδου τί γράφει ἕνας Γερμανός, ὅστις ἔζησε ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς Πάτρας: «Αἱ Πάτραι, γράφει, αἱ Ἀθῆναι, ὄλαι αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις μὲ τοπικὸν χρῶμα, ἦθη καὶ ἔθιμα ἑλληνικά. Ἦδη ἐγκαταλείπω πόλεις ὑπερευρωπαϊκάς, μέγαρα, συγκοινωνίας, κέντρα διασκεδάσεως, ὄλα εὐρωπαϊκά. Ἄλλὰ κάτι ἄλλο δὲν ὑπάρχει πλέον: «ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ». Εἶχα μάθει τὸν ἑλληνικὸν ὕμνον ἀπὸ τὰ παιδιὰ πού τὸν τραγουδοῦσαν εἰς τὰς Πάτρας κάθε μεσημέρι εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Παντοκράτορος τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν. Καὶ τὸν τραγουδοῦσαν ὠραία τὰ παιδιᾶκια μὲ τὸν δάσκαλόν τους. Ἐχῶ ἐπτά ἔτη ν' ἀκούσω κάπου ἔστω καὶ εἰς ἑορτὴν τὸν ὕμνον τὸν ἑλληνικόν. Ἡμεῖς εἰς τὴν Γερμανίαν ἐνικηθήκαμε, ἐπεινάσαμε, ἀλλὰ τὸν ὕμνον μας θὰ τὸν τραγουδῶμε πάντοτε, διότι ὁ ὕμνος αὐτὸς εἶναι ἡ ἱστορία μας καὶ ἔθνη ἄνευ ἱστορίας ἐκλείπουν. Εἰς τὰς Πάτρας τότε ὑπῆρχε κοινωνικὴ τάξις. Διετηροῦντο τὰ ἀρχοντόσπιτα. Αἱ Κυρία καὶ αἱ δεσποινίδες τῶν σπιτιῶν αὐτῶν ἔβιδον τὸν τόνον τῆς ἠθικῆς συμπεριφορᾶς εἰς τοὺς ἀστοὺς καὶ οἱ ἀστοὶ εἰς τὸν λαόν. Σήμερον, ἀλλοίμονο! Κυρία σοβαρά καὶ δεσποινίδες, πού δὲν παίζουν χαρτιά καὶ ἴσως συνοδεύονται ὑπὸ τῶν γονέων τῶν ἡ συγγενῶν τῶν, δὲν εἶναι ἀνεκταὶ εἰς κοσμικὰς συγκεντρώσεις. Ἄλλοτε εἰς τὰς ἐπίσημους ἡμέρας καθεὶς ἐχαίρετο νὰ παρευρεθῆ εἰς μίαν ὑποδοχὴν, τὸ ἐθεώρει τιμὴν του. Αἱ διασκεδάσεις τῆς κοινωνίας ἦσαν εὐ-

χάριστοι, πνευματικοί, ήθικοί. Αί ώραίαι φιλολογικά συζητήσεις καί ή καλή μουσική προσεέλκυον εις τά φιλόξενα σπίτια όλον τόν καλόν κόσμον». Αύτά καί άλλα πολλά γράφει ό Γερμανός Έρνέστος Σμίθ, ό όποίος πραγματικά αγάπησε τήν Έλλάδα, καί αύτάς τάς γενικάς επιπτώσεις είχεν ή τεχνοκρατία καί εις τήν χώραν μας. Είχεν όμως καί ειδικάς εις τόν τομέα τής διαπαιδαγωγήσεως τών παιδιών. 'Η διάσπασις του άτόμου εις τήν έπιστήμην είχεν ώς συνέπειαν καί τήν διάσπασιν του άτόμου εις τήν παιδαγωγικήν καί έτόνωσεν άκόμη περισσότερο τάς άτομικάς διαφοράς. Δέν υπάρχουν έπομένως χαρακτηριστέρες γενικοί, διά νά ειμεθα εις θέσιν νά εφαρμόσωμεν ένα γενικόν τρόπον άγωγής. 'Υπάρχουν μόνον χαρακτηριστέρες άτομικοί, οί όποίοι κινούνται εις ένα περιθώριον γενικών διαγραμμάτων ήλικίας καί άντικειμενικών όρων.

“Όσον συνεκτικώτερον είναι τό πλαίσιον τών άντικειμενικών όρων, τόσον περισσότερο συγγενεύουν καί πλησιάζουν οί χαρακτηριστέρες, χωρίς αύτό νά σημαίνη ταυτότητα χαρακτηριστέρος. 'Ο χαρακτήρ είναι δημιούργημα, όχι μόνον του περιβάλλοντος, αλλά καί τής ποιότητος του γονοτύπου καί μιās σειράς περιστατικών, τά όποία είναι δυνατόν νά συμβαίνουν εις τό σπίτι, εις τήν οικογένειαν καί εις τό σχολείον. Τά περιστατικά αύτά είναι δυνατόν νά ώθήσουν τό παιδί εις τόν καλόν ή εις τόν κακόν δρόμον, εις τήν όδόν τής άρετής ή του παραστρατήματος.

Τό παιδί τρέμει μή μάθουν οί γονεΐς του κάτι κακό πού έκαμε εις τό σχολείον καί εκ παραλλήλου μήπως μάθη ό δάσκαλος κάτι άνάρμοστον πού έκαμε εις τό σπίτι.

Τό γεγονός αύτό μαρτυρεί μιάν άμβλυσιν ευθιξίας προς τόν δάσκαλόν του διά τάς πράξεις του εις τό σχολείον καί συγχρόνως άμβλυσιν ευθιξίας προς τούς γονεΐς του διά τάς πράξεις του εις τό σπίτι.

Τό παραστράτημα του παιδιού έλαβε μεγάλην έκτασιν εις όλας τάς χώρας μεταπολεμικώς, αλλά καί εις τήν ιδικήν μας χώραν, ή όποία υπέφερε περισσότερο από όλας τάς άλλας, από τούς πολέμους, έξωτερικούς καί έξωτερικούς. Τό φαινό-

μενον αύτό έχει μεγίστην σημασίαν διά τά κράτη καί τάς κοινωνίας, έπροκάλεσε παντού τό διαφέρον, έγιναν συνέδρια καί έλήφθησαν μέτρα νομοθετικά.

Μία στατιστική του δικαστηρίου τών άνηλικών τών 'Αθηνών κατά τό 1949, μάς δίδει μιάν εικόνα του παραστρατήματος καί τής έγκληματικότητος του παιδιού μεταπολεμικώς. Τό 1948 400 άγόρια καί 70 κορίτσια έδικάσθησαν διά 20 διαφόρους νομικάς παραβάσεις. Τά παραστρατήματα θεβαίως ήσαν πολύ περισσότερα, αλλά μέχρι του δικαστηρίου έφθασαν μόνον τά παιδιά του προχωρημένου παραστρατήματος.

Με τήν ένδειξιν, παραστρατημένον παιδί έννοούμεν κυρίως τόν άνήλικον τής προεφηθικής καί έφηθικής ήλικίας, όστις έχει περιπέσει εις παραβάσιν του Ποινικού Νόμου, έχει δείξει σαφή σημεία ήθικής παρεκκλίσεως καί κατ' άκολουθίαν εύρίσκεται εις τά πρόθυρα τής έγκληματικότητος. "Έχει πλέον άπομακρυνθί από τούς θρησκευτικούς, ήθικούς, κοινωνικούς καί νομικούς κανόνες.

Αί πρώται ένδείξεις του παραστρατήματος είναι συνήθως άνυπακοή, αί άδικαιολόγητοι άπουσίαι από τό σχολείον, ή φυγοπονία, αί διανυκτερεύσεις έξω από τήν πατρικήν στέγην καί ή τάσις προς άληθείαν καί τεντυμποϊσμόν. 'Εάν ό άνήλικος διανύση τό πρώτον αύτό στάδιον του παραστρατήματος, θά εισέλθη εις τό δεύτερον, κατά τό όποίον σημειώνονται ώς έπί τό πλείστον μικροκλοπαί, άνήθικοι καί παράνομοι πράξεις, διά νά προχωρήση εις σοβαρωτέρας υπό τήν έπίδρασιν, τήν όποίαν άσκούν εις τήν φαντασίαν του τά ήρωοποιημένα κατορθώματα τών κακοποιών, τών άθλιών κινηματογραφικών έργων καί τής κακής λογοτεχνίας καί κατ' αύτόν τόν τρόπον θά φθάση εις τάς παραβάσεις του «περί προστασίας τών ήθών» διατάξεων τών Ποινικού Νόμου.

Τό κοινωνικόν αύτό φαινόμενον είναι άρκούντως νέον καί είναι κυρίως προϊόν τών συνθηκών του συγχρόνου οικογενειακού καί κοινωνικού θίου.

'Η έγκληματικότης τών άνηλικών ώς φαινόμενον δέν είναι τό ίδιον με έκείνο τών ένηλικών. Διότι δέν είναι συνήθως ά-

δικήματα κατά της ζωής, αλλά κατά μέγιστον ποσοστόν είναι κλοπή ή αφαιρέσεις αντικειμένων, όχι σημαντικής αξίας. Ώσαύτως είναι αλητεία, τεντυμποϊσμός και παραβάσεις αστυνομικών διατάξεων.

Ἡ ἀναλογία τῆς ἐγκληματικότητος μεταξύ ἄρρένων καὶ θηλέων εἶναι 6: 1. Καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι φυσικόν, διότι ἡ ἐξωσπιτική ζωὴ τοῦ ἀγοριοῦ τὸ ἐκθέτει πρὸς πολὺ εἰς ὅλας τὰς δυσμενεῖς ἐπιδράσεις ποῦ ἐμφανίζει.

★ ★ ★

Εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ ἄρθρου μας θὰ προσπαθῶμεν νὰ προσδιορίσωμεν μερικὰ ἐκ τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα ὠθοῦν τὸ παιδί εἰς τὸν κακὸν δρόμον καὶ θὰ ὑποδείξωμεν ὀλίγα ἀντιδοτὰ πρὸς καταπολέμησίν των. Ὁ ἄνθρωπος φέρει ἔμφυτον τὸν σπόνρον τῆς κοινωνικότητος, ἔχει ἔμφυτον τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα καὶ τὴν τάσιν νὰ ζήσῃ καὶ νὰ τελειοποιηθῇ. Ὁμαλή θὰ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ, ἐὰν ἀποκτήσῃ τὴν ἰκανότητα νὰ προσαρμόζεται εἰς τοὺς διαρκῶς μεταβαλλομένους ὄρους τοῦ περιβάλλοντος, χωρὶς νὰ συγκρούεται πρὸς αὐτό. Τοῦναντίον ἂν ἀντικρύξῃ τὸ περιβάλλον μὲ ἐχθρικὴν διάθεσιν, ὡς ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀτομικὴν του ἀνάπτυξιν, τότε ἡ ἀνάπτυξις του θὰ λάθῃ ἀνώμαλον κατεύθυνσιν.

Τὸ ἀνώμαλον παιδί εἶναι ἀποθαρρυσμένον, εἶναι ψυχολογικῶς ἀπροσάρμοστον, δὲν ἔχει αὐτοπεποιθῆσιν καὶ προσπαθεῖ νὰ θέσῃ τὸ περιβάλλον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του μὲ μέσα ἀντικοινωνικά.

Ἡ ψυχολογία τῆς προσαρμογῆς μᾶς ἔχει δώσει ἕνα πλήθος περιπτώσεων ἀνωμάτων παιδιῶν, διὰ τὰς ὁποίας εὐθύνεται ἄλλοτε ἡ οἰκογένεια καὶ ἄλλοτε τὸ σχολεῖον. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω ἐνδεικτικῶς δύο μόνον:

Ἐνα παιδί 13 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε πολὺ αὐταρχικὴν μητέρα, συνεκρούσθη πρὸς αὐτὴν καὶ μετεχειρίζετο ὡς μέσον πάλης τὴν ἀβουλίαν. Μὲ τὸ μέσον αὐτὸ ἀπηλλάσσετο τῆς εὐθύνης τῆς ὑπακοῆς εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ἐπιβλητικῆς μητέρας.

Ἐνα ἄλλο παιδί ἡλικίας 6 ἐτῶν, ἀσθενικὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ μοναχοπαιδί, κα-

τὰ τὴν νύκτα περιέπιπτε εἰς ψευδοεπιληπτικὰς κρίσεις, διὰ νὰ ἀναγκάξῃ τὴν μητέρα του νὰ μὴ ἀπομακρύνεται οὔτε στιγμὴν ἀπὸ πλησίον του.

Τὰ κυριώτερα αἷτια τῆς ἀνωμαλίας ὀφείλονται εἰς τὸ περιβάλλον καὶ κυρίως εἰς τὴν ἀνατροφὴν. Αὐτὰ τὰ ἀνώματα παιδιὰ τὰ ὀνομάζομεν κακοαναθρεμμένα καὶ δυνάμεθα νὰ τὰ κατατάξωμεν εἰς τρεῖς κατηγορίας: Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκει τὸ χαϊδεμένον παιδί, τὸ παιδί δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ὅποιον ἀφηρέθη κάθε ἐνέργεια καὶ ἔμαθε νὰ πραγματώνῃ τὰς ἐπιθυμίας του μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον θέλει νὰ ἔχῃ ἕνα πρόσωπον ἐξαρτήσεως καὶ συνήθως τὴν μητέρα του, ἢ ὁποῖα νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ διὰ λογαριασμόν του. Εἶναι τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον πιστεύει ὅτι ἐγεννήθη, διὰ νὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλα ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον ἔμαθε νὰ λαμβάνῃ ὄχι ὁμως καὶ νὰ προσφέρῃ. Εἶναι ἕνα παράσιτον, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ μὲ τὴν διατήρησιν τῆς παιδικότητός του νὰ ζῆ εἰς θάρος τῶν ἄλλων.

Εἶναι σοβαρὸν μειονέκτημα νὰ εἶναι κανεὶς μοναχοπαιδί. Τὸ μοναχοπαιδί δὲν γνωρίζει ποτὲ τί σημαίνει νὰ εἶναι κανεὶς μέλος πραγματικῆς οἰκογενείας, νὰ μοιράζεται δηλαδὴ τὴν ζωὴν καὶ τὰ διαφέροντά του μὲ ἀδελφία. Τὸ παιδί πρέπει νὰ αἰσθάνεται ὅτι εἶναι μέλος τῆς οἰκογενείας, μέλος τῆς ὀλότητος, ὄχι μόνον διὰ νὰ δημιουργῇ τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, ἀλλὰ διότι πρέπει νὰ μάθῃ ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχουν ἀπαιτήσεις. Ἡ οἰκογένεια διὰ τὸ μοναχοπαιδί εἶναι μία τριάς, αὐτὸ καὶ οἱ γονεῖς του. Μεγαλώνει εἰς κύκλον ἐνηλίκων καὶ ὄχι συνομηλίκων παιδιῶν. Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του μιμεῖται μόνον τοὺς ἐνηλικίους καὶ τοῦ εἶναι δύσκολον νὰ ζήσῃ καὶ νὰ χαρῆ ὡς παιδί. Ἐπομένως δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα μιᾶς ὀρθῆς προσαρμογῆς, ἥτις διευκολύνεται ἀπὸ τὴν συναστροφὴν μὲ ἄλλα παιδιὰ τῆς ἡλικίας του. Ἄν οἱ γονεῖς του δὲν τηρήσουν τὴν κατάλληλον στάσιν, τὸ μοναχοπαιδί χάνει τὴν παιδικότητά του καὶ μεγαλοφέρνηει. Ζῆ καὶ κινεῖται κάτω ἀπὸ τὸ ἐκτυφλωτικὸν φῶς τῶν προβολῶν τῶν γονέων του. Ἡ συνεχῆς ἄγρυπνος ἐπιτήρησις

και αι μεγαλαι συνήθως φιλοδοξιαι των γονεων του ειναι δυνατον να το λυγισουν, να το συντριψουν και να το οδηγησουν αλλοτε μεν εις την πληρη υποταγην και την απομονωσιν και αλλοτε εις την ανταρσιαν. 'Ενθρονισμενον εις το κεντρον της οικογενειας αποτελει τον αξονα, γυρω απο τον οποιον κινουνται τα παντα. Οι γονεις του εχουν καταληφθη απο φοβιαν μη τυχον του συμβη κατι και σπευδουν να του ικανοποιουν καθε επιθυμιαν του. Τα παντα ευρισκονται εις την διαθεσιν του. Κανουν οι ιδιοι καθε τι δια λογαριασμον του και ξετι του εκτρεφουν την νοσηραν του ανεξαρτησιαν. Αισθανεται ευθυς εξ αρχης απογοητευσεις. Εις το σχολειον δεν συγκεντρωνει πλεον την ιδιαιτεραν προσοχην και μεριμναν των αλλων. Ειναι απλη μονας της σχολικης κοινωνιας. Συνηθως γινεται δειλον και αποφευγει την συναναστροφην με τους συμμαθητας του. Δεν συμμετεχει ενεργως εις τα παιχνιδια των συμμαθητων του. Φοβειται να αντιμετωπιση τας δυσκολιας της καθημερινης ζωης, διοτι του λειπει η πρωτοβουλια λογω της εσφαλμενης στασεως των γονεων του. Μονον με την συνεργασιαν και αλληλοκατανοησιν σχολειου και οικογενειας ειναι δυνατον να επιτευχθη καλυτερα διαπαιδαγωγησις του παιδιου. 'Ατυχως όμως η πρᾶξις εχει αποδειξει οτι οι γονεις μετα μεγαλης δυσκολιας αλλαζον τακτικην, οσον και αν ο ψυχολογικως κατηρτισμενος εκπαιδευτικος αναλυση εις αυτους τους κινδυνους, τους οποιους εγκλειει δια το παιδι η εσφαλμενη τακτικη των.

Μιαν αλλην κατηγοριαν παιδιων απροσαρμωστων εις την ζωην αποτελουν οσα εστερηθησαν την αναγκαϊαν αγαπην, με την οποιαν αποκτουν το συναισθημα της ασφαλειας και της αυτοπεποιθησεως. 'Η αγαπη δια το παιδι ειναι ο,τι ο ηλιος δια το λουλουδι. Εις αυτην την κατηγοριαν ανηκουν τα ορφανα, τα εκθετα και οσα ξεζησαν υπο μητριαν η κακην μητερα. Αυτα αποθαρρουνται ενωρις και διαμορφωνουν προγραμμα απαισιοδοξον, πιστευουν οτι περιβαλλονται απο εχθρους και δι' αυτο συμπεριφέρονται ως να ζουν εις εχθρικην χωραν και λαμβανουν μετρα αμυνης και επιθεσεως.

Μιαν τριτην κατηγοριαν απροσαρμωστων παιδιων αποτελουν οσα εχουν πολλας οργανικας, κοινωνικας, οικονομικας και αλλας μειονεξιας. 'Εδω ανηκουν τα ασθενικα, τα αναπηρα, τα ασχημα παιδια, τα οποια εχουν πολλα σωματικα ελαττωματα. 'Επισης οσα δεν εχουν επαρκη τα μεσα συντηρησεως και ζουν εις κοινωνικην ανυποληψιαν, τα νοθα παιδια και οσα εχουν γονεις εγκληματιας, μεθυσους και αλκοολικους. Τα παιδια αυτα, επειδη ως επι το πλειστον δοκιμαζουν μεγαλας δυσκολιας προς σωματικην και πνευματικην αναπτυξιν, ακολουθουν τον ευκολον δρομον της αντικεινικης ψυχικης αναπτυξεως.

Πολυ σημαντικην αιτιαν εσφαλμενης ανατροφης αποτελουν και αι δυσκολιαι της εποχης μας. 'Η οικονομικη αναγκη, ητις υποχρεωνει και την μητερα να εργαζεται εξω απο το σπιτι, εχει ως αποτελεσμα την εγκαταλειψη του παιδιου εις τους γειτονας η εις τους δρομους. Και οταν οι γονεις επιστρεφουν απο την εργασιαν των κατακοποι, δεν ειναι εις θεσιν να εφαρμωσουν ορθα μετρα ανατροφης, αλλα και εξ αιτιας της κοπωσεως φερονται προς τα τεκνα των με νευρικότητα και διαπρᾶττων πολλα σφαλματα εις την ανατροφην των. Εις την προκειμενην περιπτωσιν πταιει η οικογενεια παρα την θηλησιν της, διοτι παλευει προς την αδηριτον αναγκην της επιβιωσεως της. Εις πολλας όμως περιπτωσεις πταιει ενσυνειδητως, διοτι αποφευγει ισως απο ανωϊαν να διερευνηση την παιδικην ψυχην. Ειναι πολυ διαφωτισικαι αι εκμυστηρευσεις μερικων εφηβων, οι οποιοι εγκαϊρως καταρθωσαν να απαλλαγουν απο τα ψυχολογικα συμπλεγματα και τας κυκλοθυμικας καταστασεις. 'Ιδου τι λεγει ενας απο αυτους: "Εμεινα ορφανος απο μητερα. 'Ο πατερας μου ξαναπαντρευτηκε. "Ενα καινουργιο αδερφακι ηρθε στον κοσμο. 'Ο πατερας μου και η καινουργια μητερα μου με αγαπουσαν. Μα ποση γλυκαδα και απαλωσυν ηπαιρνε το χαμογελο της μητερας μου, οταν κοιτταζε το νεο αδερφακι μου! Μα δεν με πληγωνε αυτο, οσο εκεινη η φοβισμενη μα-

τιά της μητέρας μου. Κάτι άκαθόριστο και άνήσυχο ριζοβολούσε μέσα μου. Σήμερα μπορώ να ΄δω τί ήταν. Αΐσθημα άκαθόριστου ύποσυνειδήτου ένοχής. "Όσπε η μητέρα μου φοβόταν να δείξει όλη της τη στοργή στο άδερφάκι μου, από φόβο μη με πικράνη. Στο άκαθόριστο τότε αΐσθημα προσετέθη μιá δλόκληρη άναστάτωση, σαν άκουσα την ιστορία του Φρίξου και της "Ελλης. Βέβαια η σύγκρισις της μητριάς τους με την μητέρα μου θα έπρεπε να με άνακουφίση. Σε μένα όμως η ιστορία αυτή μου θύμιζε πώς δεν έχω μητέρα και πώς ο πατέρας μου ξαναπαντρεύτηκε. "Άρχισα να κλείνωμαι στον έαυτό μου. Στο σπίτι πρόσεξαν την άλλαγή. "Ήσυχασαν όμως με τον χαρακτηρισμό: παιδιάστικα καμώματα. Μήτε το σπίτι μήτε το σχολείο σ' αυτή τη δύσκολη περίστασι με βοήθησαν. Συχνά πάθαινα διάσπασι της προσοχής και δεν πρόσεχα στο μάθημα. Συχνά γινόμουν κακός. "Έξω από το σπίτι γινόμουν προστάτης για το άδερφάκι μου, μέσα στο σπίτι μου άρρεσε να το θασανίζω. Τώρα ντρέπομαι, σαν τά σκέπτομαι και νοιώθω ένα σφιξιμο στην καρδιά.

Είς αυτήν την περίπτωση πταίει η οικογένεια, μα είναι όμως ζήτημα αν κατάλαθε τίποτε και το σχολειόν. "Ίσως θα ήτο δυνατόν να έρωτήση κανείς: μα γενώνται τοιαύτα συναισθήματα εις την ψυχήν ένός παιδιοϋ; ΄Ιδου η άπάντησις: "Ένα μικρό παιδί, του οποίου η μητέρα εύρίσκετο εις διάστασιν με τον πατέρα του και ύπανδρεύθη εκ νέου, έλεγε: «Ένα θάρος έφυγε από πάνω μου, τώρα που βλέπω την μητέρα μου χαρούμενη». Και ένα άλλο παιδάκι χτυπούσε σπαρακτικά την πόρτα των γονέων του, καθ' δν χρόνον λογομαχοϋσαν: «Άνοιξτε μου, τί πάθατε και μαλώνετε». Είς την προκειμένην περίπτωσην ο ψυχοτραυματισμός των παιδιών αυτών όφείλεται έξ δλοκλήρου εις την οικογένειαν. Οί γονείς πρέπει να έχουν άρμονικάς σχέσεις μεταξύ των, διά να δώσουν την δυνατότητα και εις τά παιδιά των να άναπτυχθούν κατά τρόπον όμαλόν. Είς άλλας περιπτώσεις πταίει το σχολειόν. "Άς άκούσωμεν μιάν έκμυστήρευσιν ένός μαθητοϋ: «Ένθυμούμαι, λέγει, πώς δεν φοβόμουνα την Άριθμητική. Πήγα στο Γυμνάσιο. "Ο

καθηγητής των Μαθηματικών, όταν μάς σήκωνε να ποϋμε μάθημα, έπαίρνε ένα μολύθι, μάς κοιττάζε πάνω από τά γυαλιά του και σε κάθε σκόνταμα το χέρι του έτοιμαζόταν να γράψη μονάδα στον κατάλογο. "Όταν κοιτάζαμε τά μάτια του, η καρδιά μας χτυπούσε δυνατά. "Ό,τι ξέραμε, το ξεχνούσαμε. "Ο φόβος για την Άριθμητική δεν με άφησε ποτέ ως σήμερα».

Αί έκμυστηρεύσεις αυτές είναι μιá μορφή συνεργασίας, άνωτέρω των αντιδράσεων και με τον όρον αντιδράσεις έννοω και όσα δέχεται και εκείνα τά όποια το παιδί δεν δέχεται. "Έάν οί γονείς δεν άκούσουν με στοργήν τάς έκμυστηρεύσεις αυτές και δεν σκεφθοϋν μαζί με το σχολειόν επάνω εις αυτές, τότε θα τους διαφύγη η καλύτερα εύκαιρία διά την άγωγήν των παιδιών των.

"Η πολεμική και μεταπολεμική περίοδος με τά δεινά και τάς δυσκολίας της μετέβαλε τά θεμέλια της οικογενείας, εκλότισε το συναισθημα της άσφαλείας εις κάθε μέλος της και άλλαξε τον τρόπον εις την άσκησιν της πατρικής προστασίας και μάλιστα της μητρικής φροντίδος. Αί οικονομικαί δυσχέρειαί επιτείνουν την άποθάρρυνσιν των γονέων και την νευρικότητα των και αυτά έχουν ως άναπόφευκτον συνέπειαν την άνεπαρκή η έσφαλμένην και πολλάκις άνύπαρκον άνατροφήν, ήτις διαταράσσει τάς άρμονικάς σχέσεις γονέων και παιδιών, κλονίζει την εμπιστοσύνην των τελευταίων προς τους πρώτους και καλλιεργεί την ψυχικήν άσθένειαν εις την νέαν γενεάν. "Η κατάστασις αυτή έχει άνάγκην ιδιαιτέρας προσοχής, διότι είναι έπιστημονικώς άποδεδειγμένον ότι οί άληται, τά παραστρατημένα παιδιά, οί τετυμπόυδες, οί έγκληματíαι και οί ψυχοπαθείς ύπήρξαν εις ένα ώρισμένον ποσοστόν άνώμαλα παιδιά.

★ ★ ★

Είς μερικός οικογενείας τά παιδιά άπασχολούνται με οικιακάς και θαρείας έπαγγελματικάς εργασίας η και με την επιτήρησιν των μικροτέρων άδελφών των, με άμεσον συνέπειαν την άνώμαλον σωματικήν και πνευματικήν των άνάπτυξιν. Είς ένα

ώρισμένον ποσοστόν οικογενειῶν τὸ εἰσόδημα εἶναι κατώτερον τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου συντηρήσεως, διότι οἱ γονεῖς μένουσιν ἀνευ ἐργασίας ἢ ὑποφέρουσιν ἀπὸ παρατεινομένην ἀσθένειαν. Ἐλλειψὶς οἰκονομικῶν πόρων διὰ τὸ παιδί σημαίνει ἐλαττωματικὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ὑγείαν. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἀνεργία ὀδηγεῖ τοὺς γονεῖς καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ἐλαττώματα, τὴν μέθην, τὴν χρῆσιν ναρκωτικῶν, τὴν κλοπὴν, τὸν ἔκλυτον βίον καὶ τὴν χαρτοπαιξίαν. Τὸ πάθος τῆς χαρτοπαιξίας εἶναι φοβερόν καὶ πολὺ καταστρεπτικόν. Οἱ κατεχόμενοι ἀπὸ αὐτοῦ, ἐνῶ γνωρίζουσιν ὅτι καταστρέφονται, ὅτι χάνουσιν τὴν περιουσίαν των, ὅτι κινδυνεύουσιν νὰ χάσουσιν τὴν θέσιν των, τὴν τιμὴν των, ἐν τούτοις ἐξακολουθοῦν νὰ χαρτοπαίξουσιν. Σιγὰ-σιγὰ ἡ ζωὴ των γίνεται ἐκνευριστικὴ καὶ ἀκατάστατος, μὲ οἰκονομικὰς καὶ ἠθικὰς στενοχωρίας καὶ θαδίζουσιν καθ' ἑκάστην πλησιέστερον πρὸς τὴν τελικὴν των καταστροφὴν παρασύροντες μαζί των καὶ ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειάν των. Πόσοι τραυματισμοὶ καὶ φόνοι δὲν ἔγινον ἐπάνω εἰς τὴν ἔξαψιν τοῦ παιχιδίου! Πόσοι δὲν ἐφυλακίσθησαν διὰ καταχρήσεις, κλοπὰς, ὑπεξαίρέσεις καὶ διὰ διαφόρους ἐγκληματικὰς πράξεις ἐξ αἰτίας τῆς χαρτομανίας των! Πόσων τὰ παιδιὰ δὲν ἀπέθανον ἀδικῶς χάριν τοῦ πάθους τῶν γονέων των καὶ δὲν ἠκολούθησαν τὸν δρόμον τῆς ἀλητείας! Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶς καὶ ἀνέτου στέγης δημιουργεῖ πολλὰ προβλήματα εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδιῶν. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ λυθῇ ὀριστικῶς τὸ πρόβλημα τῆς λαϊκῆς στέγης διὰ τῆς ἀνεγέρσεως λαϊκῶν κατοικιῶν, διότι ὁ περιορισμὸς τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν ἀσθενειῶν τῆς οἰκογενείας δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον, ἐὰν ὁ ἐργαζόμενος ἀποκτήσῃ κατοικίαν, ὅπου θὰ καθίσῃ μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του ἄνετα. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐμποδίσωμεν αὐτὸν νὰ τρέχῃ πρὸς ἀναζήτησιν ψυχολογίας εἰς τὰ ταβερνεῖα, τὰ καφενεῖα καὶ τὰ δυσώρυμα κέντρα. Ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκοδόμοισινα θὰ δύναται εἰς ἕνα διαφορετικὸν περιβάλλον νὰ διαπαιδαγωγῆσιν τὰ παιδιὰ τῆς. Ἡ τρώγλη τρέφει καὶ αὐξάνει τὴν ἀνηθικότητα καὶ ὠθεῖ τοὺς ἀνηλίκους εἰς τὸ ἔγκλημα. Ἡ τρώγλη εἶναι ὁ δολο-

φόνος τῶν παιδιῶν, ὁ προμηθευτὴς τῶν νοσοκομειῶν καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ ἐγκλήματος. Ρίπτει τὰ παιδιὰ εἰς τὸν δρόμον καὶ τὸν πατέρα εἰς τὴν ταβέρναν, ἀποσυνθέτει καὶ διαλύει τὴν οἰκογένειαν. Πρὸς τοῦτους πρέπει νὰ ἰδρυθοῦν περισσότερα ἀναμορφωτήρια καὶ νὰ ἐνισχυθῇ ἔτι μᾶλλον ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ ἀναλφάβητισμοῦ, ὅστις ἔχει ἀποδώσει πολλοὺς καρπούς εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ὄπλον προλήψεως τῶν ἠθικῶν κινδύνων τῆς νεότητος, διότι ἡ ἀμάθεια ἀποτελεῖ τὸ βασικώτερον αἷτιον αὐτῶν. Εἶναι λίαν ἀξιεπίαινος ἡ σήμερον καταβαλλομένη προσπάθεια διαφωτίσεως τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ὑγείας, τοῦ εὐγονισμοῦ καὶ τῆς προσωπικῆς του εὐτυχίας. Πρέπει οἱ νέοι καὶ αἱ νεάνιδες νὰ διατηροῦν τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς των, διὰ νὰ μὴ δώσουν εἰς τὴν κοινωνίαν παιδιὰ ἀνώμαλα. Ὁ ἰατρός, ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἐπιτελοῦν τὸ ἔργον τῆς διαφωτίσεως μὲ ἀγάπην καὶ πίστιν ὅτι ἐκτελοῦν ἱερὸν ἔθνικόν καὶ κοινωνικὸν καθήκον. Πρέπει πρὸς τοῦτους νὰ γίνεται διαπαιδαγωγῆσις τῶν παιδιῶν ἐπάνω εἰς τὰς ὥραιας ἑλληνικὰς παραδόσεις διὰ τῆς ἀναπτύξεως ὑγιῶς ψυχικοῦ κόσμου, δημιουργίας σταθεροῦ χαρακτῆρος καὶ εὐγενικῶν ἰδανικῶν μὲ θάσιν τὴν ἀκλόνητον πίστιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

Πρέπει εἰς τοὺς νέους μας καὶ εἰς τὸ ἔθνος γενικῶς νὰ προβληθῇ ἡ ἰδέα τῆς Ἑλλάδος ὡς κιβωτοῦ ἀξιών αἰώνιων μέσα εἰς τὸν κατακλυσμὸν τῆς γενικῆς πνευματικῆς καθιζήσεως. Ἡ μοναδικότης δηλονότι τοῦ ρόλου, τὸν ὅποιον ἔπαιξε τὸ ἔθνος τοῦτο ἀνά τοὺς αἰῶνας καὶ ἡ ὁποία καὶ σήμερον μᾶς κυβερνᾷ, καθιστᾷ ἀναγκαίαν καὶ εὐπρόσδεκτον τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη καταπίπτῃ ἕξω τῆς Ἑλλάδος ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς, ἡ Ἑλλάς πάντως θὰ εἶναι κιβωτός, ἥτις θὰ διαφυλάξῃ μέσα τῆς τὰς αἰώνιας ἰδέας καὶ ὅπως εἰς παλαιότερους χρόνους, ἔτσι καὶ τώρα θὰ τὰς παραδώσῃ πάλιν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ὅταν αὕτη ἐπιστρέψῃ καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς ἰδέας αὐτάς.

Τὰ ἀποτελέσματα ἐνὸς τοιούτου πνευ-

ματικοῦ συναγερμού δὲν δυνάμεθα θεβαίως νά προβλέψωμεν μὲ μαθηματικὴν ἀκρίθειαν. Ζήτημα ἐξόχως λεπτὸν καὶ λίαν δυσχερές. Συνήθως ἡ ἀντιμετώπισίς του κατὰ τὸ παρελθὸν ἐγένετο ἢ χωρὶς πνευματικὸν προσανατολισμὸν ἢ χωρὶς εἰλικρίνειαν. Ἀπαραίτητον εἶναι νά ὀμιλήσωμεν εἰς τὸν νέον μὲ παρρησίαν καὶ εἰλικρίνειαν, ὑποδεικνύοντες τὰς συνεπείας ἐκείνων, τὰ ὅποια ὁ ἴδιος λέγει.

Τὰ παιδιὰ εὐρίσκονται εἰς ἀντίθεσιν καὶ ἀντιδικίαν πρὸς τὴν κοινωνίαν τῶν ἐνηλίκων. Εἶναι οἱ ὠραῖοι θάρσαροι, οἱ ὅποιοι εἰσβάλλουν ἐκάστοτε μὲ νέον καὶ σφύζον αἷμα εἰς ἕνα κόσμον, ὅστις νομίζει ὅτι εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καλῶς τακτοποιημένος, ἐνῶ εἰς τὰ ὄμματα τῶν εἰσβολέων φαίνεται ἀνόητος. Πρέπει νά ὀμιλήσωμεν πρὸς αὐτοὺς εὐθαρσῶς ὅτι, ἀφοῦ διεκδικοῦν δικαίωματα ἐλέγχου, ἔχουν καὶ εὐθύνας δημιουργίας. Αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης πρέπει νά ἀποτελῇ τὴν βασικὴν ἐπιδίωξιν εἰς τὸν ἀγῶνα, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται.

Σήμερον οἱ νέοι μὲ τὰ «ὠργισμένα νιάτα» καὶ τὰ παρόμοια ζητοῦν λογοδοσίαν ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους των, πρὸς τοὺς ὁποίους προσβλέπουν ὄχι ὡς εὐπειθεῖς μαθηταί, ἀλλὰ ὡς ἀπηνεῖς κήνσορες καὶ τιμηταί.

Πρέπει ἀντιστοίχως νά ζητήσωμεν ἀκριβῶς νά πάρουν εἰς τὰ σοβαρὰ καὶ μὲ πᾶσαν συνέπειαν τὴν ἀξίωσίν των αὐτὴν νά εἰσφέρουν ἐμπράκτως τὴν συμβολὴν των καὶ νά ἀναλάβουν τὰς εὐθύνας των.

Πρωταρχικὴ ὅμως καὶ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν εὐδοκίμησιν καὶ τὴν προκοπὴν τῶν παιδιῶν μας εἶναι ἡ στενὴ

συνεργασία τῆς οἰκογενείας μὲ τὸ σχολεῖον, ἥτις πρέπει νά ἀποβλέπῃ εἰς τὴν δημιουργίαν εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων εἰς τὸ σπίτι καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Βασικὸς σκοπὸς εἶναι τὸ παιδί νά ζήσῃ κατὰ τρόπον φυσιολογικὸν καὶ εἰς ὅλην τὴν πληρότητα τὴν παιδικότητά του, διότι ὅσον καλύτερον ζήσῃ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν, τόσον περισσότερο προητοιμασμένον θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐφηβικὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν νεανικὴν, τὴν ἀνδρικήν καὶ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν. Ὅσον καλύτερα γίνεται ἡ ἀγωγή εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν, τόσον περισσότερο φυσιολογικὴ ἔρχεται εἰς τὴν ἐπομένην φάσιν. Οἱ γονεῖς πρέπει νά ἔχουν ὑπ' ὄψει των ὅτι δὲν ἐξαντλοῦν τὰς ὑποχρεώσεις των ἔναντι τῶν τέκνων των μὲ τὸ νά τὰ τρέφουν, ἀλλὰ πρέπει νά φροντίζουν καὶ νά τὰ ἀνατρέφουν συστηματικῶς. Διότι ἡ εὐτυχία τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἔθνων καὶ ἡ παγκόσμιος εἰρήνη, πρὸς τὴν ὁποίαν ὅλοι ἀποβλέπομεν, δὲν ἐξαρτᾶται μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐπιτυχίας εἰς τὸν τομέα τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐπιλύσεως τῶν τεχνικῶν καὶ ὑλικῶν προβλημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατό τις διὰ διαφόρων μέσων ἐκπαιδευτικῶν νά ἐπιτύχῃ εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀτόμων καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῶν κοινωνιῶν. Πρέπει τελικῶς ὁ καθεὶς μας νά καταβάλλῃ προσπάθειαν πρὸς κινητοποίησιν ὅλων τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους μας διὰ τὸ καλὸν καὶ τὴν προκοπὴν τῆς νεολαίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν χρυσοῦν ἐλπίδα τοῦ ἔθνους.

ΑΘΑΝ. Θ. ΦΛΩΡΟΣ

Η ΕΞΟΥΘΕΝΩΣΙΣ ΤΟΥ “ΕΓΩ,,

Α’.

Ἡ νεολαία, εἰς μεγάλην κλίμακα, παρουσιάζει ἀπὸ τίνος χρόνου τὴν εἰκόνα ὑπάρξεων, αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκουν τὴν αὐτοκαταστροφὴν. Ὁ παραλογισμὸς εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῶν καὶ εἰς τὸν τρόπον ζωῆς εἶναι ἔκδηλος καὶ τελεῖ ἐν ἐξάρσει. Δεδομένου ὅτι πλείστων παραγόντων αἱ φροντίδες συγκλίνουν εἰς τὴν προσπάθειαν δημιουργίας μιᾶς νεολαίας εὐρώστου ἀπὸ ψυχικῆς ἀπόψεως, ἐφ’ ὅσον ἐπ’ αὐτῆς στηρίζονται αἱ ἐλπίδες ὅλων διὰ τὴν ἀνατολὴν μιᾶς καλλιτέρας αὔριον, εἶναι φυσικόν, ὅσοι βλέπουν τὰς φροντίδας τῶν νὰ ἀποβαίνουν ἀκαρποὶ καὶ νὰ ἐξανεμίζονται αἱ προσπάθειαι τῶν, νὰ δοκιμάζουν ἀπορίαν, ἀνησυχίαν, ἀπειλίην καὶ ἀπογοήτευσιν ἐξικνουμένην μέχρι τῆς ἀπογνώσεως. Καὶ τότε, μὲ τὴν συναίσθησιν τῆς σοβαρότητος τοῦ πράγματος, τίθενται προβλήματα καὶ διερευνᾶται ἡ κατάστασις πρὸς εὑρεσιν τῶν αἰτίων τῆς δραματικῆς αὐτῆς εἰκόνας.

Οἱ γονεῖς, οἱ παιδαγωγοί, οἱ ψυχολόγοι, οἱ φιλόσοφοι, οἱ κοινωνιολόγοι κ. ἄ. ἔχουν ἰκνητοποιηθῆ πρὸς μελέτην τῆς νοσοῦσης νεολαίας. Ἡ πύκνωσις τῆς φάλαγγος τῶν ἐρευνητῶν καὶ αἱ μέχρι τοῦδε γινόμεναι ἐργασίαι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πείθουν, ὅτι εἰς τὸ προσκόνιον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς σήμερον κατέχει ἐμφανῆ θέσιν τὸ πρόβλημα ἢ μᾶλλον ἢ ἄλλυσις τῶν προβλημάτων τῆς νεολαίας. Δίδεται τοιοῦτοτρόπως μία μάχη πρὸς ἐκδίωξιν ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν νέων ὅλων ἐκείνων τῶν σκοτεινῶν καὶ ἀνεξελέγκτων παρορμήσεων, αἱ ὁποῖαι κατορθώνουν νὰ ἀπαλείψουν κάθε λογικὴν καὶ ἠθικὴν χροιάν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἐνεργειῶν τῶν, καὶ νὰ ὀδηγήσουν αὐτὰς εἰς τὸ ὀλισθηρὸν ἔδαφος ἀποχρωματισμοῦ καὶ τῆς στοιχειώδους ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας.

Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἔχουν ἤδη ἐξενεχθῆ διάφοροι γνῶμαι· ἡ ἔρευνα συνεχίζεται, ἡ μελέτη ἐντείνεται καὶ αἱ ἐλπίδες διὰ τὴν καταστολὴν αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς λαίλαπος ἀρχίζουσιν νὰ μᾶς ὑπόσχωνται, ὅτι ἡ κατέχουσα τὴν νεολαίαν κρίσις παραλογισμοῦ καὶ ἀξιοπρεπείας θὰ γνωρίσῃ προσεχῶς τὴν ὕφεσιν καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὰς δυνάμεις ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν τοποθετοῦν ἐπὶ θάθρων στερεῶν καὶ ἀκαταλότων.

Εἰς τὸ περιοδικὸν «L’Ecole des parents» (τεῦχος Μαρτίου 1970), ὁ δόκτωρ Serge Lehonié, παρακληθεὶς ἀπὸ τὴν Σύνταξιν τοῦ περιοδικοῦ, ἐκθέτει τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀποδοκιμαζομένης συμπεριφορᾶς τῆς σημερινῆς νεολαίας. Μὲ στοχαστικότητα ἀξιόλογον ἀναφέρει ὡς στοιχεῖα συνθέντα τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν νέων τὰ ἑξῆς:

α) ὅτι οἱ σημερινοὶ νέοι δὲν εἶναι ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τῶν.

β) ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τοὺς ὠρμωτέτους καθ’ ἡλικίαν καὶ

γ) ὅτι δὲν εἶναι ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας ζοῦν.

Βάσει αὐτῶν ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἓνα φοβερὸν καὶ ἀπειλητικὸν κενὸν ἔχει δημιουργηθῆ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν νέων, καὶ, ἐφ’ ὅσον θὰ παρατείνεται ἡ ὑπαρξίς του, ἡ ὀξύτης τῶν δυσαρέστων ἐπιπτώσεων θὰ ἐπιτείνεται. Τὸ κενὸν τοῦ ἀνικανοποιήτου ὀφείλει νὰ εἶναι ἀντικείμενον σοβαρᾶς μερίμνης ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων τῶν διαφόρων κρατῶν· καλὸν θὰ ἦτο νὰ μὴ διεδραμάτιζον ρόλον ἐπιμηθέως οἱ ἀρμόδιοι ἐκάστης χώρας, ἀλλὰ ρόλον πρᾶμηθέως.

Οἱ νέοι ἠθέλησαν νὰ πληρώσουν μὲ πρωτοβουλίαν ἰδικὴν τῶν τὸ κενὸν αὐτό, ἐφ’

δσον σοβαράι προσπάθειαι έκ μέρους άλλων δέν κατεβάλλοντο και επέλεξαν τήν αναζήτησιν και χρήσιν παντός παραδόξου, παραλάγου και ύποβιθαστικού τής ανθρωπίνης προσωπικότητος μέσου και τρόπου. Καί έντός τών πλαισίων τών νέων αυτών στόχων κινούμενοι οί νέοι, έπεδόθησαν εις τήν χρήσιν οίνοπνευματωδων και ποικιλωνύμων ναρκωτικων, εις τήν έξαρσιν τής ικανοποιήσεως τών σεξουαλικων ένστικτων, εις τήν οργάνωσιν τής κινήσεως «hippy» και άλλων παρεμφερων καταστάσεων.

Ό Lebonici, ζητών να άνεύρη τον λόγον τής τοιαύτης μαζικής στροφής τής νεολαίας, ισχυρίζεται, ότι εις τήν ψυχήν τών νέων άσκειται κάποια έξλις έξ ώρισμένων πραγμάτων και συνεπεία ταύτης τίθεται εις ένέργειαν ένας μιμητισμός έντονος, χωρίς, έννοεΐται, να είναι συνειδητή ή τοιαύτη τάσις προς μίμησιν τών άλλων. Εις μιμητισμόν άποδίδεται ή χρήσις τών ναρκωτικων και τών άλλων περιέργων έκδηλώσεων τών νέων και προσθέτει, ότι ο μιμητισμός άνθει κυρίως εις τās ψυχās τών νέων εκείνων, οί όποιοι δέν ένγώρισαν κατά τήν μικράν των ήλικίαν τήν ζείδωρον αύραν των μητρικων φροντίδων και τήν χάριν τής γαλήνης του οίκογενειακού περιβάλλοντος, και είναι αυτός, ο όποιος δημιουργεί άτομα με έξλειψιν αυτονομίας και προσωπικότητος έξησθημένης και άνικάνους να άντιδράσουν, όταν εισέλθουν εις τον χώρον, όπου κατοικούν αι χίμαιραι, τās όποιās ήθέλησαν να λατρεύσουν. Θύματα των χιμαιρων αυτών είναι αι προσωπικότητες «à faux self» ή όπως τās ονομάζουν οί Άμερικανοί «as if».

Εις μιμητισμόν επίσης άποδίδεται ή λεγομένη «promotion de la jeunesse» (προαγωγή τής νεανικότητος), ή όποια άποτελεί έκδηλώσιν τής συμπεριφοράς τών ήλικιωμένων ανθρωπων παράδειγμα του φαινομένου τούτου είναι ή σημερινή προτίμησις των mini-jupes από κυρίας σεβαστής ήλικίας ή άλλων έντυπωσιακων εμφανίσεων εις τους έκπροσώπους του ισχυρου φύλου.

Όλοι αυταί αι έκδηλώσεις άποτελοϋν άπάκλιν ενκίνδυνον από τον χρυσόν κανόνα τής ορθοφροσύνης και τής αυτο-

νόμου ήθικης βουλήσεως. Τα άτομα δέν σέβονται ούτε τηρούν κανόνας και διδάγματα, που έχουν καθγιασθή από τήν πείραν αιώνων και ύψώνονται ως φάραι καθοδηγοϋντες τον άνθρωπον.

Δέν είναι δυνατόν να άμφισβητηθί, ότι ο άνθρωπος έχει να έκπληρώση ένα προορισμόν κατά τήν έπίγειον ζωήν του· ο προορισμός αυτός είναι διττός· άφορᾷ άφ' ένός μεν τον άνθρωπον ως άνθρωπον, άφ' έτέρου δε τον άνθρωπον ως μέλος του κοινωνικού οργανισμού. Ό Ν. Έξαρχόπουλος εις το έργον του «Εισαγωγή εις τήν Παιδαγωγικήν» (σελ. 90) γράφει τα έξής: «Έκαστος άνθρωπος οφείλει να συγκεντρώη τās έξής ιδιότητας:

1) Να έχη θούλησιν ισχυράν και προς το ήθικόν έστραμμένην.

2) Να είναι ικανός, όπως δι' άπασων αυτου των δυνάμεων μετέχη τής πολιτιστικής εργασίας τής κοινωνίας, ής άποτελεί μέλος».

Μία άπλη σύγκρισις του ως άνω διαγραφομένου σκοπου, τον όποιον επιδιώκει ή καλώς νοουμένη άγωγή, με τήν επικρατούσαν καταλίσθησιν τής νεολαίας, ή όποια φαίνεται να παραδίδεται άμαχητι εις τās ένστικτώδεις παρορμήσεις με πλήρη άδιαφορίαν προς τās ολεθρίας συνεπείας δια τον έαυτόν της και τήν κοινωνίαν, μάς ύποχρώνει να τονίσωμεν τήν άπουσίαν τής λογικής, τήν έξλειψιν ήθικότητος, τήν κατάπτωσιν τής προσωπικότητος, εν άλλαις λέξεσι τήν έξουθένωσιν του «έγώ». Ό άνθρωπος καλείται να γίνη έρμαιον ένστικτωδων παρορμήσεων, αι όποια τον οδηγουν άσφαλώς εις τον ολεθρον.

Η έξουθένωσις του «έγώ» άποτελεί σημερον το σοβαρότερον κοινωνιολογικόν πρόβλημα· πρέπει να παρατηρηθί μία άντιδρασις έκ μέρους όλων των αρμοδιων παραγόντων άποθλέπουσα εις τήν άναχαΐτισιν τής νεολαίας από το αξιοθρήνητον κατάντημα τής κοινωνικής συμπεριφοράς των, ή έρμηνεία τής όποιās καθίσταται δυσχερής λόγω τής σκοτεινής ύφης των ένστικτωδων παρορμήσεων, από τās όποιās και έκπορευεται. Άλλ' ύπάρχει έλιπίς να καρποφορήση μία τοιαύτη άντιδρασις;

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον Β' ἐπιστολὴν του (κεφ. δ', ἐδ. 2 κ. ἐ.) αἰτιολογῶν τὴν ἀνάγκην ἐπαγρυπνήσεως ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων καὶ φοβούμενος τὴν πιθανότητα νὰ σημειωθῆ εἰς τὸ μέλλον μία ἐκτεταμένη ἀπόκλισις ἀπὸ τὰς ὑγιεῖς ἠθικὰς ἀρχάς, πιστεύων εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἐπιμόνου καὶ ἀδιακόπου διαφωτισμοῦ τῶν ἀτόμων, λέγει πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς: «κῆρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγεσον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. Ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους κηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέφουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποιήσον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον».

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀπεικονίζοντες τὴν ἀνησυχίαν, ἣ ὅποια πρέπει νὰ διέπη τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡγεσίαν, ὅσον ἀφορᾷ τὸν κίνδυνον ἐκτροπῆς τοῦ ποιμνίου τῆς ἀπὸ τὰς ὑγιεῖς ἀρχάς, δύνανται νὰ ἀναφέρονται καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἡγεσίαν, κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ εἰς πᾶν ἄτομον. Ἄγρυπνον ἐνδιαφέρον, φωτεινὴ διάνοια, ἀνωτέρα ἀντίληψις τῶν πρὸς τὸν συνάνθρωπόν μας καὶ τὴν κοινωνίαν καθηκόντων μας, ἀποστολικὸς ζῆλος εἶναι τὰ ὄπλα, μὲ τὰ ὅποια θὰ πολεμήσωμεν τὴν παρατηρουμένην πτώσιν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρώπου, τὸν σημειούμενον γοργὸν ὑποθίβασμόν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἔχοντες τὴν πεποιθῆσιν, ὅτι τελικῶς θὰ ἐξέλθωμεν νικηταί.

Αἱ μέθοδοι, αἱ ὅποια θὰ ἐφαρμοσθοῦν, θὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἀνάγκην τῶν ἐκάστοτε περιστάσεων. Εὐέλκτικος ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ ἀκολουθητέα τακτικὴ. Θὰ γίνῃ χρῆσις μέτρων ἠπιῶν, ἀλλὰ καὶ μέτρων σκληρῶν. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον προέχει, εἶναι νὰ ἀντιμετωπίζεται ἡ ἐκτροπὴ εἰς τὰ πρῶτα τῆς ἴχνης, εἰς τὴν πρώτην τῆς φάσιν. Οἰκογένεια, Σχολεῖον, Πολιτεία ἔχουν τὸν κύριον λόγον.

Τὸ πρόβλημα εἰκάζεται, ὅτι δὲν θὰ εὐρη συντόμως τὴν λύσιν του, διότι εἶναι στενῶς συνυφασμένον μὲ τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς σήμερον. Εὐστόχως παρατηρεῖ ὁ Jean Jousselin εἰς τὸ ἔργον του «Jeunesse, fait social méconnu» (σελ. 9) τὰ ἑξῆς:

«Ὅταν σήμερον λέγη κανεῖς, ὅτι οἱ νέοι δὲν εἶναι πλέον οἱ νέοι τῆς ἄλλοτε, θὰ ἔπρεπε σχεδὸν πάντοτε νὰ ἀπαντᾷ: ἡ κοινωνία καὶ ὁ πολιτισμὸς δὲν εἶναι πλέον ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐγνωρίσαμεν κατὰ τὸ παρελθόν. Ὅ,τι μερικοὶ θεωροῦν ὡς κρίσιν τῆς νεολαίας, εἶναι κατ' ἀρχὴν μία κρίσις τοῦ πολιτισμοῦ».

Αἴτιον τῆς κρίσεως αὐτῆς εἶναι ὁ παραμερισμὸς τοῦ χριστιανικοῦ ιδεώδους. Μᾶς χρειάζεται νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὸν ὕλισμόν καὶ νὰ προσεγγίσωμεν τὸν Χριστιανισμόν. Μᾶς χρειάζεται ἡ σύζευξις τῶν ἀνυψωτικῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γοήτρου ἀρετῶν τῶν πραγόνων μας μὲ τὰς χριστιανικὰς ἀρετάς.

Ὁ Ἀντενάουερ μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς 90ῆς ἐπετείας τῶν γενεθλίων του (5 Ἰανουαρίου 1967) ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα ἕνα ἄρθρον, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴν ὑπόθηκην τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἡγέτου τῆς Δυτικῆς Γερμανίας. Εἰς τὸ ἄρθρον του αὐτὸ ἀναφέρει, ὅτι μόνον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἡμπορεῖ νὰ σώσῃ καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἔθνη, καὶ καταλήγει μὲ τὰ ἑξῆς: «Μεγάλος καὶ παγκόσμιος εἶναι ὁ ἀγὼν, ὁ ὁποῖος διεξάγεται σήμερον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων μεταξὺ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ ὕλισμοῦ. Καὶ ἂν δὲν ἐπιτύχωμεν νὰ πείσωμεν κάθε νέον νὰ ἀντιληφθῆ τὸν ἑαυτὸν του ὡς μίαν χριστιανικὴν προσωπικότητα, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπολογηθῆ διὰ τὴν ζωὴν του εἰς τὸν Θεόν, τότε μάταιοι θὰ εἶναι οἱ κόποι μας. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Δὲν εἶναι τυχαῖον, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενον στίχον ἢ φράσιν «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ» προηγείται τῶν λέξεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν εἰρήνην. Τὴν εἰρήνην, τὴν ὅποιαν ἐπιθυμοῦμεν, ἡμποροῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν, μόνον ἐφ' ὅσον θὰ δοξάσωμεν τὸν Θεόν. Τότε μόνον θὰ ἐνθρονισθῆ εἰς τὴν ψυχὴν μας ἡ εἰρήνη. Νομίζω,

ὅτι ὅλοι μας σκεπτόμεθα τὴν ἀλήθειαν αὐτήν, ὅτι δηλαδή πρέπει πρῶτον νὰ δοξασθῇ ὁ Θεός· ὅλοι μας, ἀνεξαρτήτως τοῦ τί εἴμεθα καὶ τί πράττομεν, πρέπει πρῶτον νὰ τιμήσωμεν τὸν Θεόν, διὰ νὰ ὑπάρξῃ εἰς ὅλους μας ἔπειτα εἰρήνη».

Τὸ πνεῦμα τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων τοῦ Ἀντενάουερ ἀποτελεῖ τὴν φωνὴν τοῦ ἠθικοῦ χρέους ὄλων μας πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς κοινωνίας καὶ ἀνάσχεσιν τοῦ ὀλεθρίου κατηφόρου, πρὸς τὸν ὁποῖον φερόμεθα ὀρμητικῶς.

Πρέπει ὅμως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ εἰρήνη, τὴν ὁποῖαν ποθεῖ κάθε ἄνθρωπος, δὲν εἶναι ἡ ἀληθής, ἡ πραγματικὴ καὶ ἡ θεσπεσία εἰρήνη, δὲν εἶναι ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἡ εἰρήνη τῶν πλανωμένων ἀνθρώπων. «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν» οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν» (Ἰωάν. ιδ' 27).

Λέγων αὐτὰ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς του ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποῖαν ὑπόσχετα Ὀυτος εἰς τὸν κόσμον. Ὅπως λέγει ὁ πατὴρ Σεραφείμ Παπακόστας εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Δοξολογία» (σελ. 74 κ.έ.), ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: α) Προέρχεται ἀπὸ τὴν θαθεῖαν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν πατέρα καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον· συμφιλιώνει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν. β) Συμφιλιώνει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν ἑαυτὸν του· ὅταν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἔχη ἐνθρονισθῇ ἡ ἀγάπη εἰς τὸ θεῖος καὶ τὴν ἑκτασιν, ποῦ ἔχει κηρύξει ὁ Χριστιανισμός, τότε ἡ ψυχὴ του θὰ εἶναι κυριαρχημένη ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην, ἡ ὁποία μετουσιώνεται εἰς κατάστασιν εἰρήνης γονίμου, προοδευτικῆς, χαροποιοῦ καὶ εὐτυχούς. γ) Συμφιλιώνει τὸν ἄνθρωπον μὲ τοὺς συναθρώπους του, διότι τὸ κράτος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης εἶναι πανίσχυρον, ὥστε νὰ ἐξοστρακίσῃ κάθε σκέψιν καὶ διάθεσιν μίσους, ἀντιπαθείας, ψυχρότητος καὶ ἐχθρότητος καὶ ὄλων τῶν σφαλερῶν, ζοφερῶν καὶ φθοροποιῶν ὀρμῶν καὶ διαθέσεων, αἱ ὁποῖαι συγκλονίζουν τὰς οἰκογενείας, συνταράττουν τὰς κοινωνίας καὶ διασποροῦν τοὺς λαοὺς εἰς ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, ὅπου ὁ δαίμων τοῦ μίσους ἀποστέλλει μὲ ταχὺν ρυθμὸν τὰς ἀνθρω-

πίνας ὑπάρξεις εἰς τὴν χοάνην τοῦ ἀφαισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς σήψεως.

Μὲ ἀγνὴν τὴν διάθεσιν πρέπει νὰ στρέψωμεν τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὴν πηγὴν τοῦ φωτός, πρὸς τὸν δοτήρα παντός ἀγαθοῦ, πρὸς τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης. Ἐχομεν ἀνάγκην ἐνισχύσεως εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ ἡ προσευχὴ μας θὰ ἀποτελῇ δύναμιν, ποῦ θὰ ἰσχυροποιῇ τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐστραμμένην ἠθικὴν βούλησιν.

Ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Π. 301) λέγει:

Ἐσθλὸν γάρ Διὶ χεῖρας ἀνασχέμεν, αἰ κ' ἐλεήσῃ».

Ὡς ἔργον εὐγενικῆς ψυχῆς χαρακτηρίζει τὴν προσευχὴν ὁ Ὅμηρος. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ὀρίζει τὴν προσευχὴν ὡς «σύνδεσμον τῶν λογικῶν πρὸς τὸν κτίσαντα κτισμάτων καὶ ὡς δύναμιν, ἡ ὁποία ἱεουργεῖ καὶ τελεσιουργεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάτασιν καὶ ἔνωσιν».

Συμφαίνει ὅμως συχνὰ νὰ ἀγνοοῦν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν προσεύχωνται διὰ νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, τί εἶναι καλὸν καὶ τί εἶναι κακόν. Ὅπως λέγει ὁ Ἰουβενάλιος εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 10 σάτιράν του

« Pauci dinoscere possunt
vera bona atque illis multum diversa
(Satura X, 2-3).

Καὶ ὁ ποιητὴς συμβουλεύει νὰ ἐμπιστευόνται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν σοφίαν καὶ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τὴν μέριμναν τῆς παροχῆς τῶν πραγματικῶν ἀγαθῶν. Ἐὰν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ διατυπωθῇ κάποια συγκεκριμένη εὐχή, τότε ἄς ἀρκεσθοῦν νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ἔχουν «ψυχὴν ὑγιᾶ ἐντὸς σώματος ὑγιούς»⁽¹⁾. Ἡ ψυχικὴ

(1) «Orandum est ut sit mens sana in corpore sano». (Juv. Satura X, 356). [Πρέπει νὰ εὐχώμεθα, ὅπως ἀποκτήσωμεν ψυχὴν ὑγιᾶ ἐντὸς σώματος ὑγιούς].

Κατὰ παράδοξον τρόπον ἔχει παρανοηθῆ ἡ σημασία τοῦ στίχου τούτου. Οἱ πολλοὶ ἀπομονώνουν ἀπὸ τὴν φράσιν αὐτὴν τὸ «Mens sana in corpore sano», ἀποδίδουν εἰς τὴν λέξιν «mens» τὴν ἔννοιαν τοῦ νοῦ ὡς συνόλου τῶν διανοητικῶν λειτουργιῶν καὶ μεταφράζουν ὡς ἑξῆς: «Νοῦς ὑγιής

υγεία πρέπει να παλινοστήση· ἡ ὀδύσεια τῶν περιπετειῶν καὶ περιπλανήσεων ὀφείλει νὰ τερματισθῆ· τὸ σκάφος τῆς ζωῆς ἄς μὴ παραμένῃ ἀκυθέρητον καθιστάμενον ἔρμαιον τῶν κυμάτων ἐγωϊστικῶν συγκρούσεων καὶ διαφόρων παθῶν. Ἄς κηρυχθῆ πόλεμος ἀνηλεῆς κατὰ τῆς ἐξουθε-

νώσεως τοῦ «ἐγώ». Μόνον τότε θὰ ἔχωμεν θασίμους ἐλπίδας, ὅτι θὰ ἔλθῃ συντόμως ὁ χρόνος, καθ' ὃν θὰ εἶναι δυνατόν περιχαρεῖς νὰ ἀναφωνήσωμεν τὸ τοῦ Μενάνδρου «ὡς χάριεν ἔστ' ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ!».

Ν. Γ. ΠΙΖΑΝΙΑΣ

ἐν σώματι ὑγιεῖ». Πολλοὶ μάλιστα ἀγνοοῦντες τὴν προέλευσιν τοῦ ἀποδίδου τὴν φράσιν αὐτὴν εἰς τοὺς προγόνους μας (!) καὶ αἰσθάνονται τὴν ἐθνικὴν τῶν ὑπερηφάνειαν νὰ διαθρύπτεται, διὰ τὴν σοφίαν, τὴν ὁποῖαν περικλείει ἡ κρίσις αὐτή. Καὶ εἶναι προφανές, ὅτι πᾶν ἄλλο ἢ σοφίαν περικλείει ἡ φράσις «νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ». Ἡ πραγματικότης μᾶς διαφεύδει. Πόσοι δὲν ὑπῆρξαν ἐξόχως παραγωγικοὶ

εἰς πνευματικὰ ἔργα, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι διέθετον ἀσθενές σῶμα! Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἰουθενάτιος ἀποσαφηνίζων τρόπον τινὰ τὸ περιεχόμενον τῆς φράσεώς του, λέγει, ὅτι ἐννοεῖ διὰ τοῦ «mens sana» τὴν ψυχικὴν ὑγείαν καὶ προσθέτει:

« semita certe
tranquillae per virtutem patet unica
vitae». (Juv. Saturae X, 363-364)—(Ἄληθῶς ἢ μοναδικὴ ὁδὸς διὰ μίαν εἰρηνικὴν ζωὴν ἐκτείνεται διὰ τῆς ἀρετῆς).

ΕΡΗΜΙΑ

Ἄνοιγμένα παράθυρα τοῦ κόσμου:
Ἄνθισμένα γαρύφαλλα στὰ ἠλιόλουστα μπαλκόνια,
Κι' ἡ γυναῖκα μὲ τὸ θλιμμένο χαμόγελο!...
Κλεισμένα παράθυρα τοῦ κόσμου:
Ὁ ἄνδρας νὰ μελαγχολεῖ βηματίζοντας
στὸ σκυθρωπὸ σαλόνι
γιὰ τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν τόσο γρήγορα!...
Κάποτε συμβαίνει νὰ σταθοῦμε μιά στιγμὴ
στὴν πολυθρόνη λεωφόρο
μὲ τὴ διαίσθησις ὅτι κάποιος ἀπουσιάζει μέσα μας!...
Μιά μουσικὴ φωνὴ φτάνει κοντὰ μας
σὰν ὑπερκόσμια συνδιάλεξη!
Ἔχομε τόση ἀνάγκη ἀπὸ μιά συνομιλία
Καθὼς τὰ καράβια ἔχουν χαθῆ στὸν τεφρὸ ὀρίζοντα,
Κι' ἡ μοναξιά—ιστὸς ὀράχνης—τυλίγει τὴν ὑπαρξὴ μας!
Χρειάζεται τότε ἓνα ὄνειρο
νὰ μᾶς ταξιδέψῃ στὸ ὀμιχλῶδες παρελθόν,
νὰ μᾶς ξεναγήσῃ στὴν πραγματικότητά τοῦ μέλλοντος!...
Γέρνει μπροστὰ μας—ἀσημένιος πολυέλαιος,
τὸ ἀνθισμένο κλαδί τῆς Πασχαλιάς!
Ἐνα φυλακισμένο καναρίνι
στὴν ἀντικρυνὴ πολυκατοικία
ἀνεθοκατεβαίνει ἀπαλὰ τὴ μουσικὴ κλίμακα!...
Ἄδικα προσπαθεῖς μικρὸ πουλάκι
νὰ μᾶς θυμήσῃς τὴν πατρίδα τῶν τέλειων ἤχων,
Καὶ σὺ ἀνθισμένο κλαδί μάταια πασχίζεις
νὰ μᾶς δεῖξεις ἓνα ἀντίγραφο τοῦ παραδείσου!
Γιὰ τὴν γυναῖκα μὲ τὸ χαμόγελο,
ὁ ἄνδρας ποὺ μελαγχολεῖ,
κι' ὁ ὑπογράφων αὐτοὺς τοὺς στίχους
περιπατοῦν πλέον ἐν ἐρημίᾳ, καὶ ματαιότητι!...

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

ΤΑ «ΠΕΘΑΜΕΝΑ ΑΔΕΛΦΙΑ»,

Μοῦ εἶπε ὁ εἰκοσάχρονος ἐπισκέπτης μου:

—Θυμᾶμαι ἀκόμα, μὲ μιὰ παιδικὴ λαχτάρα, τὸ πρῶτο καὶ δευτέρου σχολικὸ μου βιβλίον, ὅπου ἕνα παιδάκι, γονατισμένο πάνω σ' ἕνα σιδερένιο κρεββατάκι φαινότανε ν' ἀπαγγέλλει ἐκείνη τὴν ἴδια ἔμμετρη προσευχή, πού κι' ἐγὼ τότε συλλάβιζα κάτω ἀπὸ τὸ φῶς. Ἄργότερα, στὰ ἐφηβικά μου χρόνια, ζήτηγα συντροφιά στὸ ὁποιοδήποτε βιβλίον. Στὸ μυθιστόρημα καὶ στὸ ἀστυνομικόν, στὸ ἐγκυκλοπαιδικόν καὶ στὸ ἐπιστημονικόν. Διάβαζα ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ταράζοντας τὸ μυαλό μου μὲ τὶς περιπέτειες καὶ τὶς διαφορὲς θεωρίες. Δὲν διάβαζα μονάχα. Ὀνειροπολοῦσα, ξανασκεπτόμουνα, ξανάπλαθα, προσπαθοῦσα νὰ μαντέψω... Τὰ βιβλία τῶν «ὕλιστῶν» καὶ τὰ περιοδικὰ τῶν «σεξολόγων», μοῦ ἔφεραν ἀναστάτωση, στὴν ἀνάστατη ψυχὴ μου. Μὲ ὠδηγοῦσαν στὸ ἀπογύμνωμα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἔβγαινα ἀπὸ ἐκεῖ μέσα πεισματωμένος, ἀποκαρδιωμένος. Πολὺ κακὸ μοῦ ἔκαναν τὰ «πεθαμένα ἀδέλφια», (ἔτσι λέει τὰ βιβλία ὁ G. Papini).

★ ★ ★

Μ' ἀναμνήσεις τοῦ φίλου μας ἀρχίσαιμε. Ἀναμνήσεις, πού μᾶς φέρνουν μπρὸς σ' ἕνα καυτερὸ θέμα: τὸ ἐ λ ε ὑ θ ε ρ ο ἄ ν ἄ γ ν ω σ μ α.

Πολύπλευρο κι' αὐτὸ τὸ θέμα. Νότες ἀπὸ τὸ πεντάγραμμὸ του θ' ἀποσπᾶσουμε... Καὶ πρῶτα ἀκοῦμε τὶς φωνὲς τῶν νέων, πού διαμαρτύρονται γιὰ τὴν μονόπλευρη ἀγόρευσι τοῦ συναδέλφου τους. Βρίσκουν πολλὰ καλὰ καὶ στοὺς συγγραφεῖς, πού ὑπενήχθηκε, καὶ ὑποστηρίζουν πὼς οἱ νέοι πρέπει ἐλεύθερα νὰ διαβάζουν ὅτιδήποτε.

Κάτω οἱ ἀπαγορεύσεις! Ὅχι... «ὄχι» στὸ διάβασμα! Ἐλεύθερα κάθε νέος ἄς ἀπολαμβάνῃ τὴν ψυχαγωγία τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ περιοδικοῦ!...

Ξεχνάτε ὅμως, φίλοι μου, πὼς ἡ λέξις «ψυχαγωγία» κρύβει τὴν ἔννοια τῆς ἀ γ ω γ ῆ ς. Τὸ ἐλεύθερο ἀνάγνωσμά σας ἄς εἶναι ξεκούρασμα, ἀλλὰ καὶ ἐπιμόρφωση ψυχῆς. Ἡ ἐποχὴ μας, δυστυχῶς, στέκεται στὸ πρῶτο. Τὸ δεύτερο τὸ παραβλέπει. Ἔχει ἀγορανομία γιὰ τὰ τρόφιμα. Δὲν δέχεται ὅμως ἀγορανομία γιὰ ὅτι τρέφει τὴν ψυχὴ. Ἔτσι καὶ τὰ περιοδικὰ καὶ τὰ βιβλία κυκλοφοροῦν ἀδέσμευτα τοῦ κακοῦ τὸ δηλητήριον, πού δημιουργεῖ τόσα νεανικὰ ψυχικὰ δράματα.

Ἄς ἀλλάξω, λίγο, μιὰ γνωστὴ φράσι: Πέες μου πᾶ ἦταν τὰ ἐφηβικά σου ἐξωσχολικά βιβλία, νὰ σοῦ πῶ τί εἶσαι!

★ ★ ★

Τὶς ταμπέλες: «Μὴν πλησιάζετε Νάρκες», τὶς προσέχαμε. Μὰ δές, μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆ σου, πὼς θὰ ἔπρεπε σὲ μερικὰ ἔντυπα τούτη ἡ ἐπιγραφή νὰ ὑπάρχη: Νάρκες τῆς ψυχῆς!

Φίλοι μου, ἀποφεύγετε κάθε ἔντυπο πού κατεβάξει τὴν ἠθικὴ σας στάθμη, πού παραλύει τὴν πνευματικὴ σας ἀντίστασι, πού ἀνοίγει τὸν δρόμον πρὸς τὸ κατρακύλισμα, τὴ φθορά, τὸν ξεπεσμό.

Ἄν ὁ «ὀφθαλμὸς σου καθαρὸς» εἶναι—δηλαδὴ τὸ μάτι τῆς καρδιάς—θα ἀποζητήῃ τὸ καθαρὸ. Θα ψάξῃ νὰ βρῇ τὸ βιβλίον τὸ ἀμόλυντο.

Καί, εὐτυχῶς, στὴν ἐποχὴ μας ἄφθονα κυκλοφορεῖ καὶ τὸ ἔντυπο, πού ἐξυπνώνει. Ἐκδοτικὸι οἴκοι καὶ συγγραφεῖς μᾶς χαρίζουν περιοδικὰ καὶ βιβλία, πραγματικά

προϊόντα τοῦ πνεύματος. Πολλά ἠθικοκοινωνικά, ἐπιστημονικά, λογοτεχνικά ἔργα, ἀποτελοῦν πολύτιμη προσφορά στὸν ταλαιπωρημένο νέο τοῦ καιροῦ μας. Τοῦ προσφέρουν δύναμι στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Τοῦ ἀνοίγουν νέους ὁρίζοντας. Τὸν φέρουν σ' ἐπαφὴ μὲ πνευματικούς κόσμους. Εἶναι ἡ ἀφορμὴ, μερικές φορές, μιᾶς ψυχικῆς ἀναστάσεως. Συχνά ἀκούμε:

— Ἄλλαξε ἡ ζωὴ μου ἀπὸ τὸ τάδε βιβλίο.

★ ★ ★

Γιὰ νὰ ἔρθουν ὁμως στὰ χέρια τῶν νέων τὰ περιοδικὰ καὶ τὰ βιβλία, ποὺ μεταγγίζουν ζωὴ ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς Ζωῆς, πρέπει νὰ τὰ ἀναζητήσουν. Μὴ χάνετε καμμιά εὐκαιρία, νὰ γνωρίσετε τὸ καλὸ βιβλίο.

Ἐπισκέψεις σὲ ἐκθέσεις βιβλίων, ἕνας κατάλογος ἐνὸς πνευματικοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου κ.ἄ., δείχνουν ὅτι πάντοτε κάτι ἐνδιαφέρον ὑπάρχει καὶ γιὰ τὰ νιάτα.

Γι' αὐτὸ τὸ καλοκαίρι σᾶς προτείνω τὸ καινούργιο βιβλίο, ποὺ ἔγραψε γιὰ τοὺς ἐφήβους καὶ τοὺς νέους ὁ κ. Ἄρ. Α. Ἀσπιώτης, Διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχικῆς Ἑγχειρίδας, «Μικρὰ καὶ μεγάλα μυστικά» (Γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω).

Τοῦτο τὸ βιβλίο, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα ἐνδιαφέροντα βιβλία, ζητοῦν, φίλοι μου, νὰ τοὺς χαρίσετε τό... ἐνδιαφέρον σας. Τὴν ἀγάπη σας. Ἀφήστε τὸ «δὲν προλαβαίνω νὰ διαβάσω» καὶ δώστε τους λίγες ὥρες, ἀπὸ τίς τόσες ὥρες ποὺ ἄδικα σπαταλάτε.

Κι' ἀκόμα κάτι: Δὲν εὐκολοδιαβάζονται τὰ μορφωτικὰ βιβλία καὶ περιοδικὰ, ὅπως, ἴσως, ρουφιῶνται τὰ «σκανδαλοθηρικά»! Θέλουν κόπο, κάποια προσπάθεια.

Χαρίζουν ὁμως μιὰ πλούσια προσφορά: Τὴν ἀνυψωτικὴ ὄθησι!

I. Γ. Α.

ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Τούτης τῆς μέρας, ἀτέλειωτες οἱ ὥρες.

Ἄρχιζουμε μὲ τὴν ἐφημερίδα

—τί ἀνούσιες οἱ φιλολογικῆς σελίδες!

Μιά βόλτα ὑστερα στὸν Κῆπο

—αὐτοὶ οἱ κυριακάτικα ντυμένοι

πῶς σοῦ χτυποῦν τὰ νεῦρα...

Μετά, τὸ φαγητὸ

—μιὰ περιπέτεια ἐπικίνδυνη

ἂν δὲν ὑπῆρχαν τὰ χωνευτικά.

Μεσημεριάτικη ἀνάπαυση κατόπιν

—τοῦ ποδοσφαίρου τὰ οὐρλιαχτὰ

ἀπὸ τὸ δρόμο,

εἶναι γιὰ νὰ σοῦ φέρουν τρέλλα.

Τὸ δεῖλι, ἡ ἀγωνία ποῦ νὰ πᾶς...

—τί τρομερό! Πῶς τῶπανε ἀλήθεια;

Ἄ, ναί: ἡ νεύρωση τῆς Κυριακῆς.

Καὶ ὁμως κάποτε ἡ Κυριακὴ σου

ἦταν χαρὰ γεμάτη.

Στὴν ἐκκλησιά, θυμίαμα κι εἰκόνες τῶν

Ἁγίων,

γλυκὰ σὲ συντροφεύαν τὸ πρωῖ.

Καὶ τὴν καρδιά σου εἶχαν γεμίσει δλημερῆς

—ἄρωμα πίστεως—

ἡ μυστικὴ θυσία, τῆς ψαλμοδίας οἱ ρυθμοί.

Τώρα ὅπως κατάντησες τὴν Κυριακὴ σου

ἔπαψε νᾶν' ἡμέρα τοῦ Κυρίου.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ

ΚΑΠΟΙΑ ΑΛΛΗ... ΑΚΤΙΝΟΓΡΑΦΙΑ

Λίγοι είναι αυτοί που την άναζητούν. Οί περισσότεροι την φοβούνται. Γι' αυτούς ή μοναξιά είναι ο έχθρος. Της έχουν κάνει και τραγούδι:

«Μοναξιά είσαι
ή πιό σκληρή παρέα...».

Μή μείνουν μόνοι. Ούτε στιγμή. Στο σπίτι, έξω από το σπίτι, καλοκαίρι, χειμώνα θέλουν να έχουν πάντα συντροφιά.

Ἡ μοναξιά εἶναι ὁ ἐφιαλτικὸς τους.

«Μοναχός να ζούσα τη ζωή μου
κι' ἔρμη»,

τραγουδάει ὁ Παλαμάς.

Δὲν εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, πού θά προσπέγραφαν τὸ αἶτημα τοῦ ποιητῆ. Ἄμφιβάλλω ὅμως ἂν καὶ ὁ ἴδιος ἀποζητοῦσε τὴ μόνωσι. Ἦθελε κι' αὐτὸς τὸν κύκλο του. Κι ἂν ἦταν κύκλος θαυμαστῶν, ἀκόμα καλύτερα.

«Ἡ μόνωσις, πού ἔχει σὰν σκοπὸ τὴν ἐνδοσκόπησι, τὴν αὐτοκριτικὴ, τὴν αὐτοἀνάλυσι, τὴν ἐνατένισι τοῦ σήμερα, τὴν προοπτικὴ τοῦ αὔριο, εἶναι ἕνα ἔργο δύσκολο, πού προϋποθέτει πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα».

Ἄλλ' ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἔχει πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα. Περιφρονεῖ κάθε τι τὸ ὑπερβολικό. Ἄδιαφορεῖ γιὰ τὸ δοῦναι καὶ τὸ λαθεῖν τῶν πράξεών του. Ἄδικησες; Συμπεριφέρθηκες σκληρὰ στὸν συνάνθρωπό σου; Ἄδιαφόρησες γιὰ τὸ σπίτι σου; Καταπάτησες τὴν οἰκογενειακὴ σου τιμὴ; Ἐδωσες στὴν ὑπαρξί σου κάποιον προορισμὸν ἢ ἀφήνεις νὰ κυλοῦν οἱ ἡμέρες σου, ὥσπου νὰ φθάσῃς στὸ τέρμα;

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ. — ΑΥΓ. — ΣΕΠΤ. 1970

«Ποιὸς ἔχει τὸ θάρρος γιὰ τέτοια ἀκτινογραφία; ρωτᾶει ἕνας σύγχρονος διανοητής. Ἔντρομοι ἔμπρός στις πλάκες μας ἀπωθοῦμε τὴ μοναξιά καὶ ἀναζητοῦμε στὴ συντροφιά, στὸ γλέντι, στὸ ξεφάντωμα, τὴ φυγὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας. Δὲν ἔχουμε τὸ θάρρος, δὲν ἔχουμε τὴν διάθεσι νὰ θάλουμε κάτω τὸν ἑαυτό μας, νὰ τὸν ἀνακρίνουμε, νὰ τὸν καταδικάσουμε ἂν εἶναι ἄξιος καταδίκης, νὰ πάρουμε νέες ἀποφάσεις, νὰ προχωρήσουμε ἔμπρός...».

Ἄλλὰ τὴν μόνωσι καὶ ἡ ἐποχὴ μας δὲν τὴν ἀνέχεται.

Ὁ θόρυβος, ἡ κοσμοσυρροή, ἡ συνεχῆς δράσις ἀφαιροῦν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τὴν διάθεσι κάποιας περισυλλογῆς. Τὸν σπρώχνουν πρὸς τὴν ἐξωστρέφεια. Τὸ τουριστικὸ κύμα τοῦ καλλιεργεῖ τὴ φυγὴ.

«Ἀμερικανικὸς τρόπος ζωῆς», θὰ σπεύσουμε νὰ ποῦμε. Αἰῶνας τῆς ταχύτητος χαρακτηρίσθηκε ὁ 20ὸς αἰῶνας. Καὶ μᾶς παρασύρει τὸ ρεῦμα στὸ κυνηγητὸ τοῦ πλοῦτου, τῆς ἡδονῆς!

Ποιὸς μπορεῖ εὐκόλα νὰ τοῦ ἀντισταθῆ...; Εἶναι δυνατὸ τοῦτο τὸ ΠΕΥΜΑ, πού παρασύρει καὶ τοῦ Πυθαγόρα τὴ σοφὴ συμβουλή: «πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; Τί δέ μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;»!

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ παραμελῆ τὴν ἐσωτερικὴ τῆς ζωῆς ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καὶ παραμελώνοντας τὴν νὰ χάσῃ γρήγορα ἢ ἀργότερα τὴν ὑπέροχη γεῦσι τῆς. Καὶ συγχρόνως καθὼς ἀπορ-

ροφᾶται μόνο ἀπὸ τὶς ὑλικές ἀσχολίες, καταλήγει στὴν ἡδονὴ τῆς δράσεως, στὴν ἡδονὴ τῆς ταχύτητος, στὴν ἡδονὴ τῆς ἐξωστρέφειας...

Πόσο εὐτυχισμένος εἶναι πὺ μπορεῖ μὲ τόσα προσήματα νὰ καθησυχᾶσθαι τὸν ἑαυτό του! Γιατί ἢ σκέψις νὰ σταθῆ μπρὸς στὴ συνείδησί του τοῦ ἔχει γίνῃ ἀνυπόφορη!

Ἡ δρᾶσις ἔχει γίνῃ πάθος γι' αὐτὸ τὸ θῦμα! Ζῆ μὲ τὸν πυρετὸ τῆς. Τὸ νὰ ξεχάσῃ ἔστω γιὰ λίγο τὸν θόρυβο τῶν ὑποθέσεων, νὰ περισυλλεγῇ στὸν ἑαυτό του, εἶναι πράγματα ἀνυπόφορα. Φρίκη τοῦ προκαλοῦν. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν παραλείπει νὰ μεθύσῃ τὴν ψυχὴ του μὲ ἄλλα σχέδια, πὺ ἐπιτήδεια χρωματίζει μὲ ωραίους σκοπούς!

Ἐκτὸ ἀδυναμίες σὲ ἀδυναμίες προχωρεῖ. Βάζει τὸ πόδι του σὲ μιὰ πλαγιά τόσο γλυστερή γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ συγκρατηθῇ στὸ πέσιμό του. Δυστυχισμένος κατὰ θάθος, ρίχνεται μανιασμένος στὴ δίνη γιὰ νὰ πνίξῃ τὶς τύψεις του. Ὅτι ἄλλοτε τάραζε τὴ σωστὴ συνείδησι αὐτῆς τῆς ψυχῆς, δὲν εἶναι πιά παρὰ ψευτοτύψι πὺ πρέπει νὰ περιφρονηθῇ.

Εὐχαρίστως διακηρύττει πὺς πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς τοῦ καιροῦ του. Ἐγκωμιάζει τὶς ἀρετὲς τῆς ἐνεργητικῆς ζωῆς, περιφρονῶντας κάθε αὐτοέλεγχο!

Πολλαπλασιάζονται ἔτσι οἱ ἡσυχιοί... φονιάδες τῆς ψυχῆς. Μὰ στὸν τόπο τῆς «ἀφανισμένης» ψυχῆς, ἀπομένει τὸ «κενόν». Ἐνα «κενόν», πὺ θροντοφωνεῖ τὴν παρουσία τῆς: Ἐχει καὶ ἡ ψυχὴ δικαιώματα. Ἀποζητάει στοργὴ καὶ ἐνδιαφέρον!

Ἐκτὸ τῆ θάλασσα πὺ μεγάλο θέαμα εἶναι ὁ Οὐρανός, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ ἀκόμα πὺ μεγάλο θέαμα εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Μικρὴ μειονότης εἶναι οἱ ἄνθρωποι, πὺ ἀγαποῦν τὴν μόνωσι, τὴν περισυλλογὴν, τὴν ἐνδοσκοπήσι. Κι ὅμως κατὰ ἀξίει καὶ αὐτῆ. Ἡ μᾶλλον ἀξίει πολυλά!

Ὅποιος τὴν χρησιμοποιοῖ ἀποφεύγει νὰ περπατᾷ σὲ... τεντωμένο σχοινί. Ξεπερνᾷ τὶς ἀναπόφευκτες πτώσεις, κἀνοντας χρῆσι τῆς πολυτιμῆς τούτης ἰσορροποιοτικῆς μηχανῆς.

Ὅποιος διακόπτει τὴ δρᾶσι του γιὰ λίγη περισυλλογὴν, δίνει τὸ σωστὸ νόημα καὶ στὴ δρᾶσι του. Ὅποιος ἐνδοσκοπεῖ τὸν ἑαυτό του, δίνοντάς του σωστὴ γραμμὴ πλεύσεως, νοιώθει εἰρήνη καὶ γαλήνη, ἔστω καὶ ἂν ζῆ στὶς πὺ πολυθροῦς πόλεις.

Ἐνας Ἅγιος ἔγραψε: Ἐκεῖνοι πὺ παραδίδουν τὸν ἑαυτό τους στὶς ἡδονὲς καὶ στὶς κοσμικὲς ἀπολαύσεις, καὶ θαρροῦν πὺς κάνουν εὐτυχισμένο τὸν ἑαυτό τους, αὐτοὶ κάθονται παντοτεινὰ ἔξω ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ σπιτί τους. Ἐμπα μέσα στὸ σπιτάκι, πὺ θρῖσκεται μέσα σου, καὶ θὰ δῆς τὸ παλάτι τοῦ Οὐρανοῦ. Γιατί, ἔνα εἶναι καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο παραθύρι τὰ βλέπεις καὶ τὰ δυό».

Α.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΡΓΑ ΔΙΑ ΒΙΟΛΙ — ΠΙΑΝΟ

Ὁ βιολιστής κ. Βασ. Σταυριανός καὶ ὁ πιανίστας κ. Κώστας Κυδωνιάτης, κορυφαῖοι καὶ οἱ δύο Ἑλληνες καλλιτέχναι, ἔκλεισαν τὶς μουσικὲς ἐκδηλώσεις τῆς χειμερινῆς περιόδου τῆς πρωτεύουσας μετὰ συναυλία τους μετὰ ἔργα γιὰ βιολί καὶ πιάνο ἢ ὁποῖα ἐδόθη στὸν Παρνασσὸ στὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἑλληνογαλλικοῦ Συνδέσμου.

Διαπρεπεῖς καθηγηταί, πλουτισμένοι μετὰ τὴ γνώση, τὴ σύνεση καὶ τὴν εὐθυκρισία τῆς μεγάλης πείρας, ἐδούλεψαν ὅπως ἐφάνη ἐξ ἀρχῆς σὲ ὅτι ἀποτελεῖ μόνον στοιχεῖον οὐσίας, τὸ ὁποῖον νὰ θεμελιώη τὴν τεχνικὴ καὶ ἐκφραστικὴ σημαντικότητα τῶν ἔργων. Ὅ,τι ἀπετέλει στὰ ἔργα τὸν «διάκοσμο» ἐξυτηρητῆθ βέβαια, ἀλλὰ μόνον ὡς διάκοσμος, χωρὶς καμμιά ὑπερβολή, ἢ ὁποῖα νὰ προβάλλῃ τὸν δεξιότηχην εἰς θάρος τῆς αἰσθητικῆς δομῆς τῶν ἔργων ἀλλὰ καὶ τοῦ πνεύματος αὐτῶν.

Ἡ συναίσθησις τῆς καλλιτεχνικῆς εὐθύνης ἀλλὰ καὶ τὸ στοιχεῖο ἐκεῖνο τῆς πείρας τὸ ὁποῖον λέγεται «καταστάλαγμα» ἢ ἀδιαφορία δηλ. σὲ κάθε τι ποῦ δὲν εἶναι οὐσιῶδες, ἀπετέλεσε τὴ γενικὴ ἀρχὴ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἔργων τοῦ προγράμματος τῶν.

Στέκομαι σὲ δύο ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀπέτελεσαν τοὺς αἰσθητικούς πόλους ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἄκραία σημεῖα ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἐστηρίχθη τὸ πολύμορφο τόξο ὄλων τῶν λεπτομερειῶν τῶν δυνατοτήτων τῶν δύο καλλιτεχνῶν. Τὴ Σονάτα τοῦ Μαρτινόν, ἢ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύει τὴ χάρη καὶ τὴν ἀέρινη γοητεία καὶ τὴ Σονάτα τοῦ Μπετόβεν εἰς τὸν «Κρώυτσερ» ἢ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύει τὴν δραματικὴ ἔνταση, ἀκόμη τὸν μουσικὸ φιλοσοφικὸ στοχασμό.

Ὁ βιολιστής κ. Βασ. Σταυριανός ἐξέχων διδάσκαλος τῶν λεπτομερειῶν τῆς μουσικῆς δοματίου, ἐδικαίωσε τὶς μουσικὲς προσδοκίαις τοῦ ἀκροατηρίου. Τεχνίτης τοῦ βιολιστικοῦ ἤχου ἐπεξεργάζεται τὶς μεταλλαγές τῶν τόνων, ἀναλόγως τῆς ἐκφραστικῆς σκοπιμότητος, στὰ πλαίσια πάντοτε τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν δομῶν, μετὰ φαντασία, λεπτοουργικά, ἀποδίδοντας ὄλο ἐκεῖνο τὸ τόξο ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ χάρη καὶ τὴν σαγήνη τοῦ Μαρτινόν, καμπυλῶνει γιὰ νὰ καταλήξῃ στὰ ζοφερά θάθη τῶν στοχασμῶν, τῶν ἐντάσεων καὶ τῶν συγκλονισμῶν τοῦ δύσμοιρου «Κρώυτσερ».

Ἄνάλογα φορτισμένοι καὶ ὁ πιανίστας κ. Κώστας Κυδωνιάτης ἐξέχων ἐπίσης διδάσκαλος τῶν μουσικῶν τῆς πιανιστικῆς τέχνης, βοηθούμενος ἀπὸ τὴ μακρότατη συνθετικὴ του πείρα, ἐδημιουργοῦσε ἐκάστοτε τὴν κατάλληλην ἡχητικὴν ἀτμόσφαιρα κορεσμένη ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα βοηθοῦν καὶ συμπληρώνουν καὶ στίς ἀνεπαίσθητες ἀκόμη λεπτομέρειές τους, τὴν ἀδρὴ ἐξεικόνισις ὄχι μόνον τῶν συναισθηματικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν τεχνικῶν, τῶν δομικῶν δηλ. στοιχείων καὶ γραμμῶν τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν ὁμορφίαν καὶ τὴν σημαντικότητά τοῦ ἔργου.

Δύο ὄριμοι καλλιτέχναι, οἱ ὁποῖοι ἐχάρησαν μετὰ τὴν δουλειὰ καὶ τὴν πείρα τους, μιὰ μεστὴ πνευματικότητος, σοβαρότητος μουσικῆ βραδυά, ἀπὸ ἐκεῖνες ποῦ ἐεκουράζουν, προβληματίζουν ἀλλὰ καὶ «γεμίζουν» πνευματικὰ τὸν ἀκροατὴ ὁ ὁποῖος φεύγει ἀνθρωπινότερος, ἡσυχώτερος, ἀκόμη ἂν θέλετε σοφώτερος.

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Τὰ βιβλία

Ἀποτελεῖ θετική συμβολή στήν γνωριμία καί μελέτη τοῦ Ἁγίου Ὅρους τὸ ὁμώνυμο βιβλίον τοῦ Ἀνδρέου Μοναχοῦ, πού κυκλοφόρησε στὴ Θεσσαλονίκη ἀπ' τὴς Ἐκδόσεις τοῦ Β. Ρηγοπούλου. Γραμμένο ἀπὸ ἄνθρωπο μὲ πλούσια θωματοκτικὰ στοιχεῖα, ὁδηγεῖ τὸν ἀναγνώστη ἀπὸ μοναστήρι σὲ μοναστήρι, ἀπὸ θησαυρὸ σὲ θησαυρὸ, γιὰ νὰ περάσει στὴν μυσταγωγικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ προποργίου τῆς Ὀρθοδοξίας καί νὰ μεταρριωθῆ μέσα στὴν ὑπέρκοσμη πραγματικότητα.

Τὸ κείμενο συμπληρώνεται ἀπὸ 94 ἔγχρωμες καλλιτεχνικὲς εἰκόνες, ἐπὶ πού ὁ ἀναγνώστης νὰ ἔχη ἄμεση ἐποπτεία τῶν ἱερῶν κειμηλίων τοῦ Ὅρους. Καί νὰ παίρνει μιὰ πρώτη γεύση ἀπὸ τὸ ζωντανὸ θησαυρὸ τῆς Ὀρθόδοξης παρακαταθήκης, πού οἱ αἰῶνες διατήρησαν μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια.

Τὸ Ἅγιον Ὅρος» μὲ τὴς 296 σελίδες καί τὴς 94 εἰκόνες δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνας χρήσιμος ὁδηγὸς στὰ χέρια ὅσων θέλουν νὰ γνωρίσουν τὸ «Περὶ ὄβλι τῆς Παναγίας», ἀλλὰ μιὰ μυσταγωγικὴ ὁδός, πού ὁδηγεῖ στὸν Ἄθω τὰ εὐλαβικὰ θέματα τῶν προσκυνητῶν.

Ὁ κ. Χρ. Σ. Σολομωνίδης μὲ τὴν ἀδάμαστη θέληση καί μεθοδικότητα πού τὸν διακρίνει, συγκέντρωσε ὅλο σχεδὸν τὸ ὕλικό, πού θὰ χρειαζόταν γιὰ νὰ παρουσιασθῆ τὸ «πνευματικὸ δαιμόνιο» τοῦ Σπύρου Μελά, τοῦ ἀνθρώπου πού δούλεψε ἀκατάπαυστα ἴσαμε τὴν ὕστατη ὥρα τοῦ βίου του, στὸ χῶρο τῆς δημοσιογραφίας καί τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Αὐτὸ τὸ ὕλικό, ἐπεξεργασμένο κριτικὰ καί προσοπτικὰ ἀπὸ τὸν κ. Σολομωνίδη, ἀπέτελεσε τὴν θάση γιὰ τὴν βιογράφηση τοῦ Μελά.

Ἡ βιογραφία - μελέτη «ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ» (Ἀθήνα 1969) τοῦ κ. Σ. φωτίζει μὲ εὐσυνειδησία τὴν προσωπικότητα τοῦ βιογραφουμένου, ὅσο ἐπιτρέπει ὁ θαυμασμὸς τοῦ συγγραφέα στὸν βιογραφούμενο τὸν ὁποῖον ἀλλοστε καί ἀξίζει (ὄσο κι' ἂν θάχαμε ἐπιφυλάξεις γιὰ ὀρισμένες θέσεις τοῦ συγγραφέα τοῦ «Ἰούδα»). Γιατί ὁ Με-

λᾶς ὑπῆρξε πολὺπλευρο καί ἀκατανίκητο ταλέντο, πού λάμπρνε καί τὴν δημοσιογραφία καί τὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα. Ἐνὰ πραγματικὸ «πνευματικὸ δαιμόνιο».

Ἀπὸ τὴν πέννα τοῦ κ. Σ. δὲν εἶναι μόνον ὁ Μελάς πού ζωντανεῖ, εἶναι μιὰ ὀλόκληρη ἐποχή. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ κριτικὴ παρουσίαση ὀλόκληρου τοῦ ἔργου τοῦ Σπύρου Μελά, δὲν αὐξάνει μόνον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη, δίνει στὸ βιβλίον καί τὴς ἀπαιτούμενες κριτικὲς προοπτικές.

Δὲν ἀποτελοῦν ἀπλῶς γνωστικὸ ἀποθησαύρισμα τὰ τέσσερα δοκίμια (τὰ κίνητρα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας - Αὐτοθυσία—ἕνα βιολογικὸ παράδοξο— Ἀνθρωπικὲς ἀξίες καί νεότητα—Τὸ πρόβλημα τοῦ καλοῦ καί τοῦ ἀγαθοῦ), πού ἐκλείσει στὸ βιβλίον τοῦ «ΔΟΚΙΜΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ» (Ἐκδόσεις «Δωδώνη»), ὁ κ. Ἰάσων Εὐαγγέλου, ἀλλὰ καταστολαγμένες ἀπόψεις του, πού τὴς τεκμηριώνει ἀπόλυτα καί πιστευτὰ. Ἀφοῦ καταγράφει μὲ ἐπιτυχία, σχεδὸν ἀλάθητα, τὴν προϋπάρχουσαν ἐμπειρία τῆς ἀνθρώπινης σκέψης πάνω στὰ θέματα πού διεξέρχεται, ἀνοίγει διεξόδους μὲ τὸν κατὰ πάντα ἀξιοθαύμαστον στοχασμὸ του.

Πρόκειται γιὰ στοχασμὸ πού ξεπηδαίει μέσα ἀπὸ τὴν ὀριμότητα καί τὴν πνευματικὴ διαύγεια. Ὁ κ. Εὐαγγέλου, μὲ τὴν μεθοδικότητα πού τὸν διακρίνει, κατορθώνει νὰ θαδίζει πάντοτε στὸ φῶς. Νὰ μὴν ξεστρατίζει σὲ μισοσκοτεινά στενοσόκακα, πού κάνουν τὸ στοχασμὸ νὰ ἀσφικτιᾷ κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ σκοταδιοῦ. Κρυστάλλινος ὁ λόγος του καί διαυγὴς ἡ σκέψη του, ὅσο καί ὀριμη, τὸν κατατάσσουν στοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους, πού ἄξια φέρνουν τὸν τιμητικὸν αὐτὸν τίτλον. Ἄν θάπρεπε νὰ χαρακτηρίσουμε τὸ ἔργο του μὲ δυὸ μόνον λόγια, θὰ λέγαμε πὼς πρόκειται γιὰ δοκιμὲς σκέψεως.

Οὔτε ὁ χῶρος μᾶς ἐπιτρέπει νὰ προχωρήσουμε σὲ ἀνάλυση τοῦ βιβλίου, οὔτε καί τὸ θρῖσκουμε σκόπιμο. Ὁ ἀναγνώστης, πού ἐνδιαφέρεται νὰ τραφεῖ μὲ καθαρὸ στοχασμὸ, θάπρεπε μόνος του νὰ σκύψει πάνω στὴς σελίδες τοῦ βιβλίου, γιὰ νὰ χαρεῖ αὐτοῦσιο τὸν ὀριμὸ στοχασμὸ.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Όταν η ποίηση αποκαλύπτει, δίνει έκφραση αυθορμητισμού στα βαθύτερα αισθήματα, στα मुखιάτερα έρεθίσματα που προβληματίζουν στο μυστήριο της ζωής και της αιωνιότητας, τότε η άφαιρική της δύναμη την στολίζει με ιδιαίτερη χάρη. Τέτοια είναι η δημιουργία του κ. Κώστα Σκαρλή με τον τίτλο «Χ ω ρ ι ε Σ κ έ ψ η». Μια ποίηση φιλοσοφημένη, λιτή, καιρία, αποκαλυπτική και πρό πάντων ξέχειλη από αλήθεια και φως. Αντικείμενό της η ζωή, με τις συγκινήσεις της, τις έκδηλώσεις της και τις καταστάσεις της. Άλλά και η ιστορική αναδρομή δονεί έντονα την καρδιά του ποιητή. Όπως στη σελίδα 34 όπου για την Βυζαντινή μεγαλοπρέπεια, με καθαφική περιεκτικότητα και με θάθος, διαγράφει την αξιοπρεπή περιπέτεια του Βυζαντίου με την αιώνια προοπτική της. Η πνευματική τοποθέτηση του ποιητή παρουσιάζει χριστιανική θεμελίωση στα ποιήματα, σελ. 17, 39 και 10 όπου κλείνει με τους στίχους:

Σε πιστεύω Κύριε

Με έπεισε ένας άπιστος να σε πιστεύω

Σε πίστευε

Το σύμβολο της άπιστίας, ο Θωμάς.

Ίδιαίτερα ξεχωρίζουν τὰ ποιήματα: 'Η ζωή είναι όμορφη (σ. 14) και 'Αρνηθήτε τὰς παρόδους (σ. 20).

Η ποίηση του κ. Σκαρλή, συγκρατημένη, εδγενική και ξεκάθαρη δίνει θέβαιες ύποσχέσεις για μιάν άνοδικήν εξέλιξη.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

★ ★ ★

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Ήρθε στα χέρια μας τὸ φύλλο του μηνός, του Δελτίου Ένώσεως Έπιθεωρητών Στοιχ. Έκπαιδύσεως, και διαβάζομε τὸ χρονογράφημα του Γενικού Έπιθεωρητοῦ Α΄ Περιφ. κ. Παναγιώτη Γαλιώτου, με τον τίτλο: «Πάντα ψηλά».

Περιγράφει τὸ ανέβασμα μιᾶς φιλικῆς συντροφιάς στο «Μπούμπιστο», που είναι η πιο ψηλή κορυφή των Άκαρνανικῶν βουνῶν. Στ' αλήθεια μιᾶς συναρπάξει η δλοζώντανη αὐτή περιγραφή καθὼς μιᾶς ξεναγεί από κορυφή σε κορυφή στον ξηρομερίτικο χῶρο. Συνέχεια μιᾶς ανεβάξει με μεγάλη δεξιοτεχνία λόγου στο πιο ψηλό σημείο, όπου σαν άριστος ζωγράφος μιᾶς σκισάρει από εκεί τις ασύγκριτες όμορφιές του έλληνικού τοπίου.

Βέβαια ο κ. Γενικός είναι γνωστός από πολλές εργασίες του, κι' έχει δώσει τὸ παρόν έδω και πολλά χρόνια στον πνευματικό μας χῶρο.

Έκείνο όμως που ύπογραμμίζει την επιτυχία αὐτοῦ του χρονογραφήματος, είναι ο συμβολισμός, και η παρομοίωση αὐτῆς τῆς άνόδου στην ψηλή κορυφή, με την ἄλλη... τὴ δύσκολη, την πνευματική δηλαδή άνοδο του ανθρώπου στο όριακό σημείο του κοσμοθεωριακοῦ Χριστιανισμοῦ.

Έτσι τὸ απλό ανέβασμα στην κορυφή ενός βουνού γίνεται άφορμή προβληματισμοῦ στον κ. Γαλιώτη, για τὸ φτάσιμο του άγωνιζόμενου ατόμου στο χῶρο που η ανθρώπινη ύπαρξη άναγνωρίζει τον εαυτό της «ένώπιος-ένώπιφ» με την άρχή του σύμπαντος!...

Τὸ «Πάντα ψηλά», είναι ένα κείμενο που φανερώνει τὰ βιώματα, τις σκέψεις, και την άγωνιστική διάθεση του λογίου, και αξίου κ. Γενικοῦ για ένα καλύτερο, και πνευματικότερο κόσμο!...

Ν. Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΤΟΥ ΕΖΩΤΕΡΙΚΟΥ

Οί φτωχοί εις τὰς πλουσίας κοινωνίας εἶναι τὸ θέμα τῆς Κοινωνικῆς Ἑβδομάδος τοῦ 1970 ἣ ὅποια λαμβάνει χώραν εἰς τὴν Dijon ἀπὸ 1-6 Ἰουλίου.

Αἱ Κοινωνικαὶ Ἑβδομάδες ἔχουν πλέον ἱστορίαν εἰς τὴν Γαλλίαν—ἤδη εἶναι ἡ 57η συνάντησις—καὶ ἔχουν πάντοτε εὐρεῖαν ἀπήχησιν.

Εἰσηγήσεις καὶ ὁμιλίαι ἀπὸ πρόσωπα πού ἔχουν δράσιν εἰς διαφόρους κοινωνικοὺς τομεῖς, διαλογικαὶ συζητήσεις, ὁμαδικαὶ ἐργασίαι, προβολὴ ταινιῶν, λειτουργία κάθε πρωὶ κλπ. περιλαμβάνονται εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς ἐφετεινῆς συναντήσεως εἰς τὴν ὅποιαν ἔχουν κληθῆ νὰ μετάσχουν καὶ πολλοὶ ξένοι.

Οἱ τίτλοι τῶν ὁμιλιῶν: Τί εἶναι φτώχεια καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ φτωχοὶ σήμερα; Οἱ ἀγρόται εἰς μίαν περιοχὴν πού χάνει ταχύτητα. Οἱ ἐργάται μὲ χαμηλὰ ἡμερο-

μίσθια. Οἱ μετακινούμενοι. Οἱ διανοητικῶς καθυστερημένοι. Διατί υπάρχουν φτωχοὶ εἰς τὰς πλουσίας κοινωνίας; Τὰ γηραιαὶ εἶναι ἓνα εἶδος φτώχειας; Ἡ φτώχεια: μίᾳ πρόκλησις; Πρέπει νὰ συμφιλιωνώμεθα μὲ τὴν φτώχεια; Νόημα τοῦ πλούτου, νόημα τῆς φτώχειας. Αἱ ἐκκλησίαι καὶ ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς φτώχειας. Πολιτικὴ ἀγῶνος κατὰ τῆς φτώχειας. Τὸ Υἱ Πρόγραμμα εἶναι ὄργανον ἀγῶνος κατὰ τῆς φτώχειας καὶ τῆς ἀνισότητος; Ἀγὼν κατὰ τῆς ἀνισότητος καὶ ἀνάπτυξις τῆς ἀλληλεγγύης. Ποία ἡ στρατηγικὴ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀλληλεγγύης; Προσανατολισμὸς διὰ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν δράσιν. Ἀκολουθοῦν γενικὰ συμπεράσματα.

Ἀντιλαμβανόμεθα τὸ ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζει ἡ συνάντησις τῆς Dijon εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὅποιαν ἡ φτώχεια μέσα εἰς τὰς πλουσίας κοινωνίας θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἐκλείψει.

«ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ»

Ραδιοφωνικὴ ἐκπομπὴ ἐπιμελεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς διὰ τὰ θέματα τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς νέας γενεᾶς.

Κάθε Πέμπτην 9.30 τὸ βράδυ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πρόγραμμα τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρυμάτος Ραδιοφωνίας.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδοσις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτῖνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθῆναι 135 (Τηλ. 624-233).—Θεσσαλονίκης: Ἀγίας Σοφίας 39.—Υπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατροίδης, κατοικία Δημητράκοπούλου 13 Ἀθῆναι (403). Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Βλ. Σταματοπούλος, Ἰπποκράτους 189 Ἀθῆναι (708). Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δρχ. 70, ἔξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.